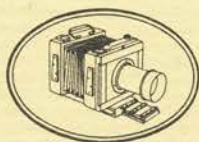
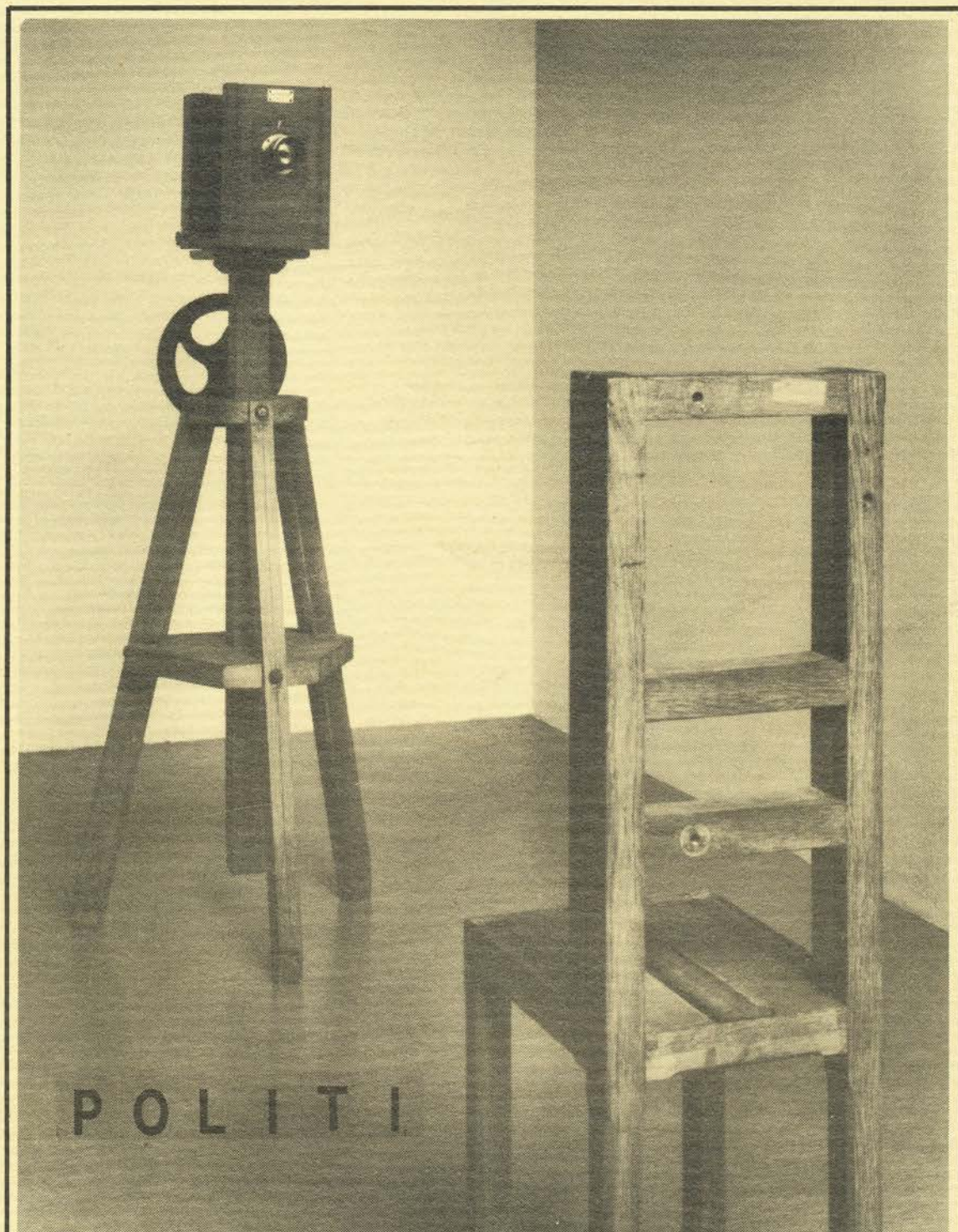

OBJEKTIV

Nr. 54

September 1991

POLITI

FOTOGRAFERING

Dansk Fotohistorisk Selskab

Indhold

- 1 FOTOGRAFIER I POLITIETS TJENESTE.
Poul Ruggaard Porse.
- 10 HEINRICH TØNNIES NEGATIVSAMLING
REDDET!
Henning Bender.
- 18 GIGANTEN DER FORSVANDT.
Historien om Zeiss Ikon og om Contax,
det mest avancerede småbilledkamera i
1930'erne og 40'erne.
Lars Schönberg-Hemme.
- 28 FAMILIEN CHEVALIER.
Bedstefar, far og søn optikere.
Walter Koelzer.
- 32 KANONFOTOGRAFEN "En flittig mand".
- 34 STEREOSKOPKLUBBEN.
Svend B. Sørensen.
- 38 DANMARKS FØRSTE PRESSEFOTOGRAF?
- MED STEREOKAMERA.
A. T. Mørch & C. Eigtved-Neble.
- 40 SAMLER-DILLEN.
Flemming Berendt.
- 48 KONTAKTEN.
Gert Pedersen.
- 52 DIT OG DAT.
Generalforsamling og Landsmøde.
- 55 FORMIDLINGSSALGSLISTEN.
- 57 MØDERÆKKEN.
- 59 INDIANER-BILLEDER.
- 68 SPALTELUKKEREN.

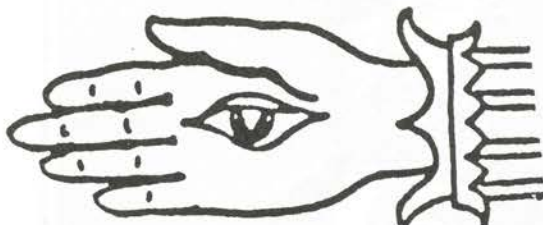
Dansk Fotohistorisk Selskab

Alle rettigheder forbeholdes. Mekanisk, fotografisk eller anden gengivelse af skriftet samt dele deraf er kun tilladt efter skriftlig tilladelse fra Dansk Fotohistorisk Selskab.

No part of this publication may be reproduced in any form, without prior permission in writing from the Copyright holder. Copyright D.F.S. all rights reserved under international Copyright Conventions ISBN 0107-6329 Denmark.

Fotografier i Politiets tjeneste

Poul Rugaard Porse

Allerede fra 1860'erne begyndte politiet flere steder i landet at lade forbrydere eller mistænkelige personer fotografere. I København, hvor politiet allerede i 1863 havde gennemgået en radikal omordning, var man først ude med en mere systematisk fotografering af sådanne personer, men efterhånden, som man også i provinsen omorganiserede politistyrken og etablerede egentlige politistationer, fulgte man hurtigt efter. Odense således fra 1867, kun et år efter styrkens omordning.(1).

I Århus oprettedes en politistation og et egentligt korps etableredes den 1. maj 1869, og allerede det følgende år startede man et primitivt forbryderalbum. Da man imidlertid dengang ikke selv var i besiddelse af fotografisk udstyr, blev alle billeder optaget hos en professionel fotograf.

Man gik hurtigt over til at rekvirere to visitkortfotos af hver optagelse, det ene klæbet på en noget længere karton, som gav plads til at notere den pågældendes navn, data og straffe, og med signalement på bagsiden, det andet påklæbet karton i vanlig format, så det let kunne skydes ind i albummets billedudskæringer. Da den nødvendige tekst kun var anført på bagsiden, kunne albummet uden at afsløre navne, til enhver tid forevises for publikum for udpegning af gerningsmænd.

Atelieret sparede således de sædvanlige dyrere kartoner med påtrykt navn og adresse, hvilket til gengæld nu har gjort det umuligt at konstatere fra hvilket atelier de allertidligste fotografier stammer, da disse ydermere fremtræder helt uden atelierudstyr.

Men fra 1876 kan det med sikkerhed fastslås, at fotografierne er optaget hos fotograf V.E. Svendsen (2), hvis atelier først på Store Torv 1 og senere på Sct. Clemensbro 10, lå i umiddelbar nærhed af politistationen.

Identificeringen af billederne som værende fra Svendsens atelier har været mulig på grundlag af en medaljonstol, et bord med en karakteristisk gennembrudt og savtakket sarg samt en lysedug med et særpræget mønster, alt sammen detaljer som kendes fra Svendsens civile billeder. Svendsens forbryderbilleder er optaget en face i 3/4 figur ("knæstykker"), og altid med kroppens højre side lidt fremadvendt hyppigt med venstre underarm eller hånd hvilende på det omhandlede bord. Pudsigt nok ses kvinderne altid med hænderne i hinanden eller med korslagte arme.

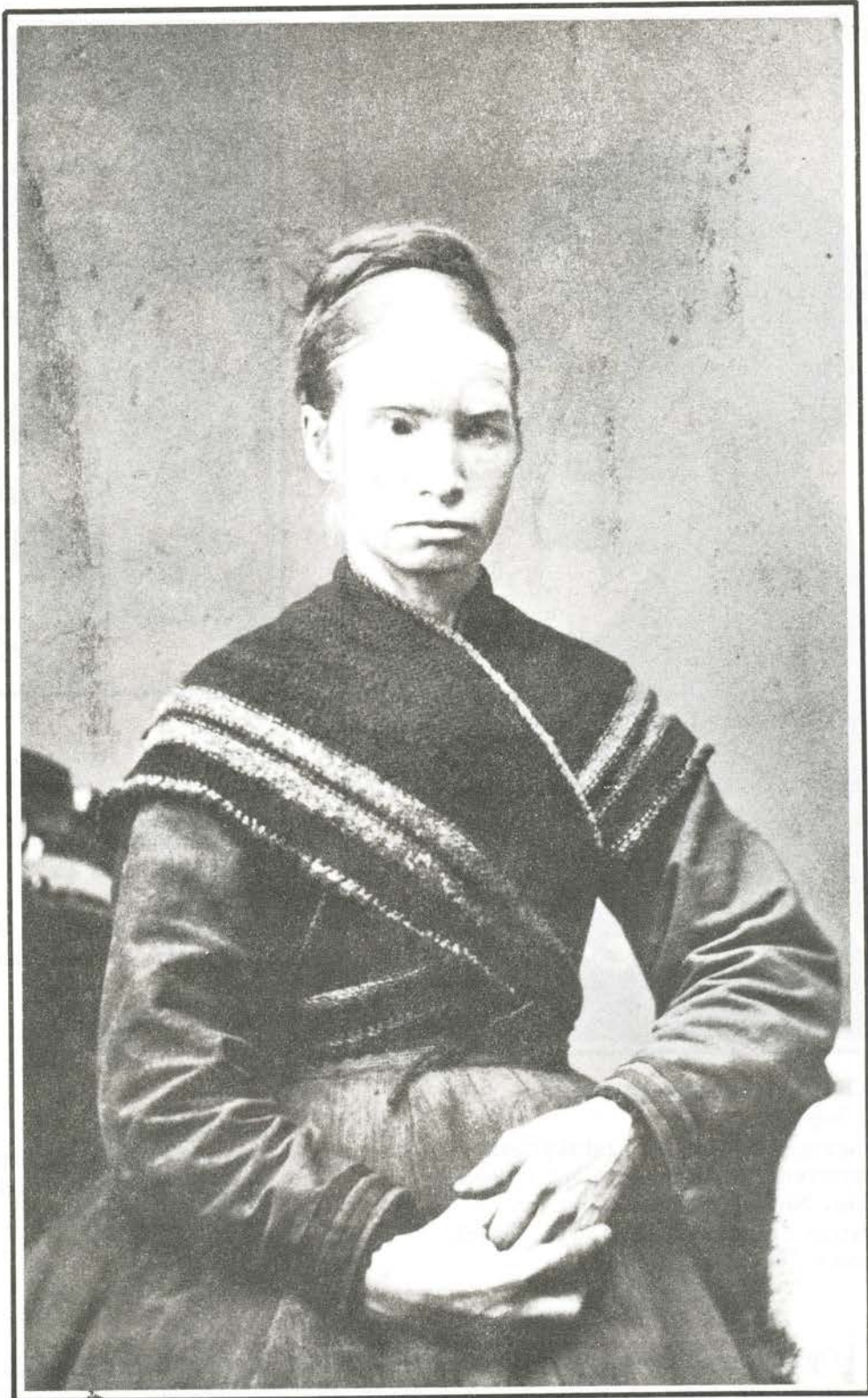

Laurs Mortensen. Arbejdsmand. Ifølge Røgsø med flere Herreders Extrarets Dom 22/11.1864. Tyveri. Forbedringshus i 1 Aar. Hjelslev Gjernn Herreders Ex: D.8.1.1866. Tyveri. Forbedringshus i 18 Maaneder. Middelsom Sønderlyng Herreders Ex. D. 18/1.1868. Tyveri. Forbedringshus i 1 Aar, Forbedringshusarbejde i 2 Aar. Aarhus Politirets Dom 16/7.1880. Betleri. Vand og Brød i 3 Dage. Dom af /10.1880. Tyveri. Tugthusarbejde i 2 Aar. Væxt: 66 $\frac{3}{4}$ Tomme
Lemmer: Almindelige
Øjne: Blå
Haar: Blondt
Ansigtfarve: Sund
Et Ar paa venstre Haands Pegefinger, et Skudskaar i venstre Laar.

Delinkventerne synes således villigt at have rettet sig efter fotografens anvisninger. Ingen ser da heller modvillige ud, men snarere betænkelige eller benovede, måske også, fordi de hermed for første gang er blevet fotograferet. Fælles for dem alle er, at de ikke er klædt på til fotografering, men optræder ganske, som de stod og gik ved anholdelsen, som sådan virker de utrolig ægte.

I perioden frem til 1894 har endnu en fotograf optaget enkelte fotografier, som skiller sig ud ved at være opklæbet på blåligt karton, hvoraf et enkelt i guldtryk bår påskriften: H.T. Bøgh (3), Bøgh har øjensynlig manglet karton i det uvante lange format, og har i sin nød været tvunget til at opdele et af sine store og dyre litograferede kartoner, hvad vi i dag kan prise os lykkelige for, da det ellers ikke ville have været muligt at identificere ham.

Det ligger nær at antage, at det ofte har været særdeles generende for fotografen, og dennes civile kunder, når politiet kom anstigende med en delinkvent.

Karen Marie Hansen. Født 18.7.1836 i Skjørring. Aarhus Extrarets Domme af 24.1.1878 og 28.3.1881, begge gange Tyveri og hver Gang med Fængsel paa Vand og Brød i 3x5 Dage. Aarhus Ex. D. af 18.11.1881. Tyveri. Forbedringshusarb i 8 Maaneder.

Væxt: 56 Tommer

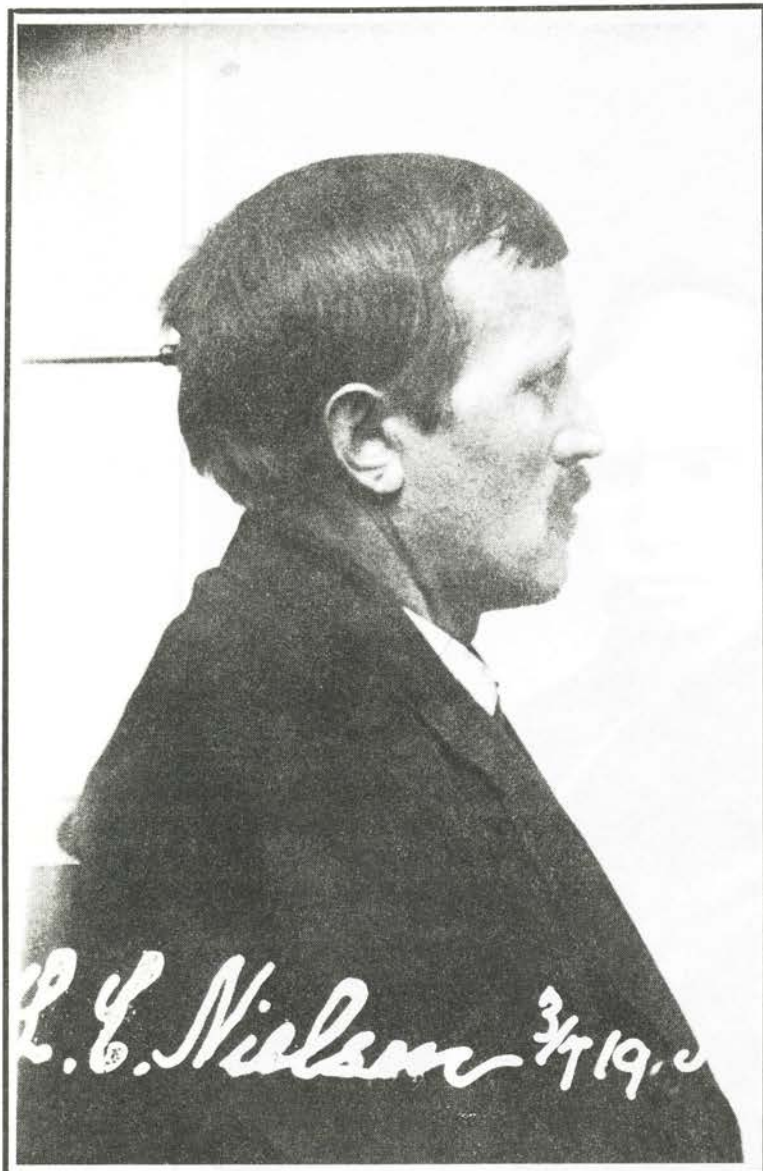
Lemmer: Spinkle

Øjne: Blaagraa

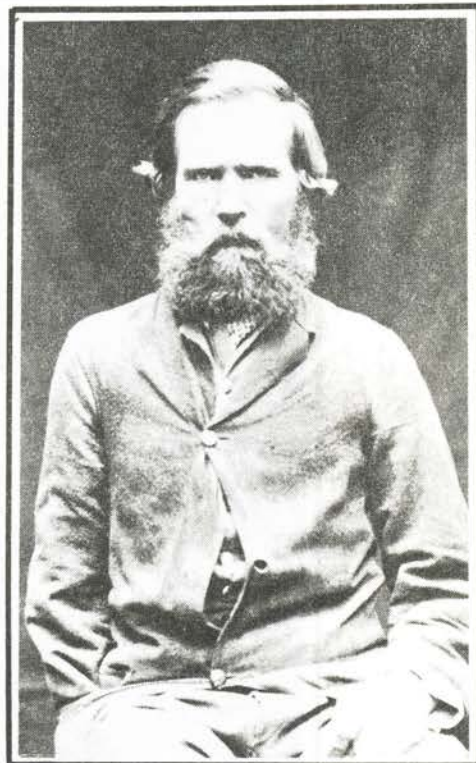
Haar: Lysblond

Ansigtfarve: Sund

Er skeløjet. Munden meget fremstaaende.

Lars Chr. Nielsen, født 13.6.1874 i Aversi Sogn. Mange gange straffet for krybskytteri. Med datterens tilladelse gengivet i bogen: Lars Chr. Nielsen: "Skytte-Lars", en krybskyttes erindringer 1874-1930. (1987). Side 200.

Invalid Anders Johanson. Født i Sverrig 22.11.1835. Ifølge Lands- Over samt Hof og Stadsretsdøm af 12.1.1877 for ulovlig Brændevinshandel. Mulct 60 Kroner. Merløse Tuse Herreds Ex. D.af 2.5.1878 for Dokumentforfalskning. Vand og Brød i 3x5 Dage. Slagelse Købstads Politirets Døm af 14.2.1878 for Betleri. Vand og Brød i 3 Dage.

Væxt: 66 Tommer

Lemmer: Almindelige

Øjne: Blaa

Haar: Blond

Ansigtfarve: Sund

Et Ar paa højre Kind. Den højre Arm kvæstet af et Granatstykke.

Også for politiet har det været besværligt, da der hver gang skulle afgives en eller to mand til at ledsage den pågældende. Formentlig derfor gik man fra 1894 i stedet over til at tilkalde en fotograf til arresten, hvor fotograferingen så foretoges i arrestgården.

Billederne frem til år 1900 fremtræder derefter som brystbilleder med en ovalt vigneteret, diffus baggrund, en form som man egentlig forlængst var gået fra, men som har været hensigtsmæssig til sløring af den forstyrrende baggrund af mursten.

Først på året 1900 fandt man på under fotograferingen at holde et spejl på personens venstre skulder, herved fik man så, på en og samme optagelse, et billede en face og et i profil. Metoden forbedredes yderligere, da man sidst på året fandt på i stedet at anvende et spejl med en udskæring, som fulgte kroppens form. Denne metode anvendtes frem til december 1903.

Fotografierne

De her gengivne forbryderfotografier optaget af erhvervsfotografer indtil 1903 er udvalgt af en samling på ca. 500 stk., bevaret ved Århus politi, hvor også et mindre antal kartotekskort med foto, og de antropometriske målinger beror.

Fra 1904 og helt frem til 1940'erne er en fuldstændig intakt række af forbryderbilleder fra Århus skænket til Det Kongelige Biblioteks Kort- og Billedafdeling i form af glasnegativer samt i vid udstrækning tillige af tilsvarende positiver.

Samlingen menes at være den største i sin art.

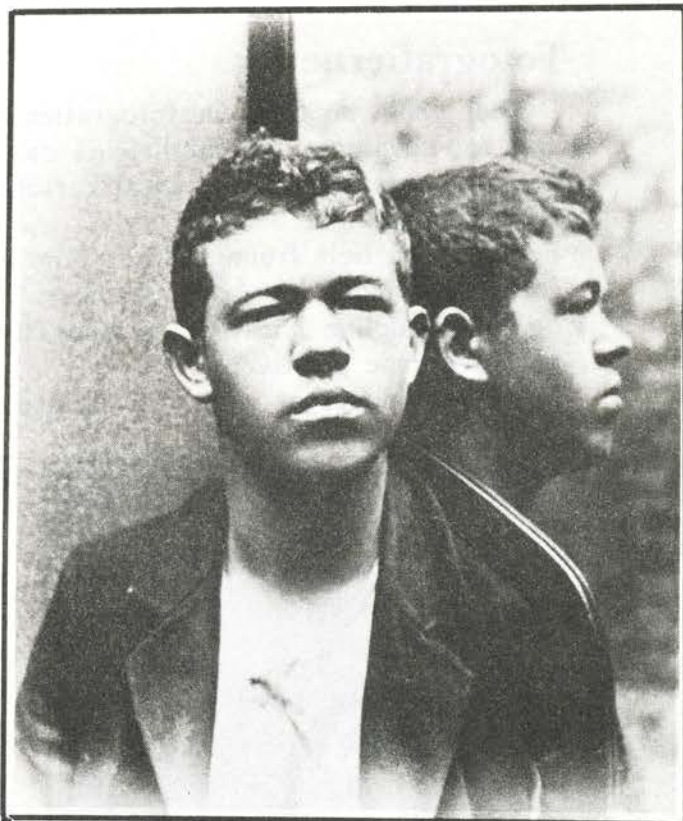
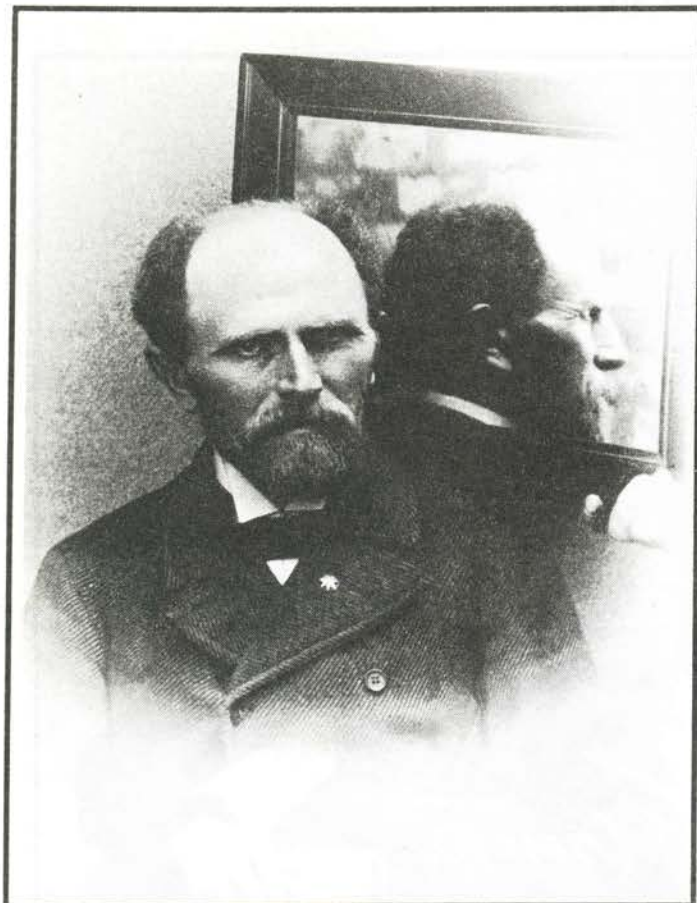

Ane Kristine Pedersen f. Hansen kld. "Viby-Ane". Født 13.3.1855 i Viby. Aarhus Extrarets Dom 22/3-1877. Tyveri. 3x5 Dages Fængsel paa Vand og Brød. Politirets Dom 27/9-1877. Utugt. 5 Dages Fængsel paa Vand og Brød. 6/12.1877. Utugt 3 Dages Fængsel. 19/7.1878 60 Dages Tvangsarbejde. 29/4. 1879. Utugt 5 Dages Fængsel paa Vand og Brød. Aarhus Ex. D. 29/4. 1880. Tyveri. 5x5 Dages Fængsel paa Vand og Brød. 22/11. 1882. Tyveri. 18 Maaneders Forbedringshusarb.

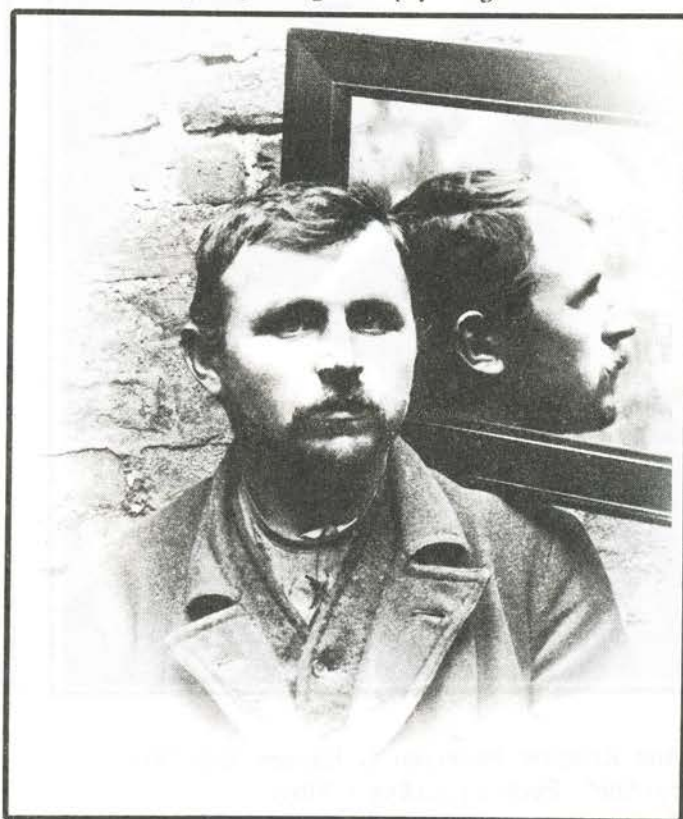

Karen Nielsen f. Skjøt. Født 4.5.1831 paa Samsø. Enke. Hads Herreds Extrarets Dom 7.5.1872. Tyveri. 5 Dages Fængsel paa Vand og Brød. 24.11.1882. 1 Aars Forbedringshusarb. Ning Herredts Ex. D.12.1.1882. Tyveri. 8 Maaneders Forbedringshusarb. Aarhus Ex. D.14.12.1882. Tyveri. 1 Aars Forbedringshusarb.

Sådan foregik forbryderfotografering tidligere. I spejlet fik man et profilbillede, der kunne fotograferes samtidig med forbryderens ansigt en face. I dag tages der tre fotografier.

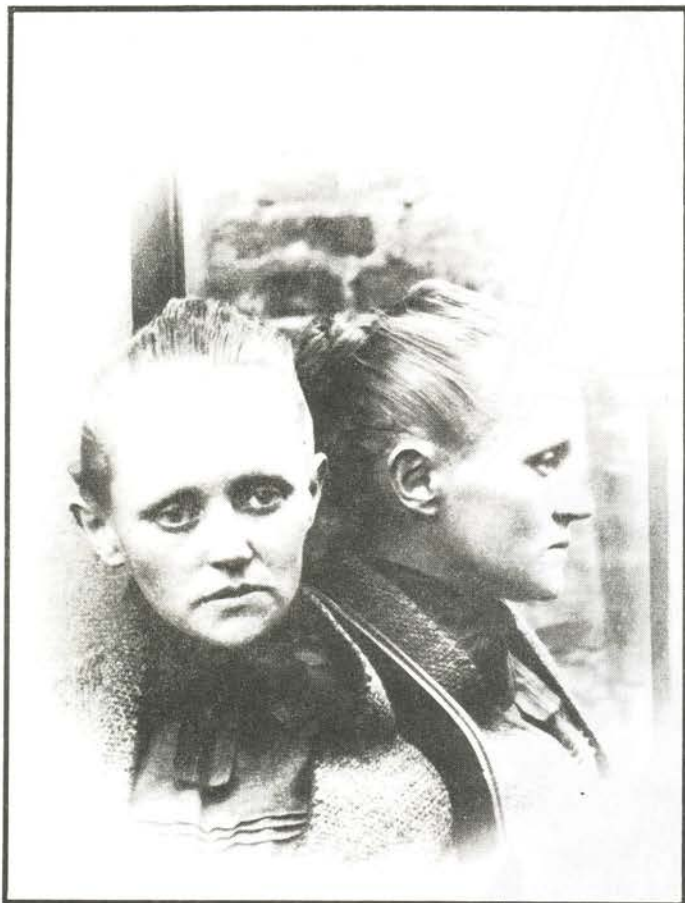
Jens Chr. Jensen. (Norup).
Ingen yderligere oplysninger.

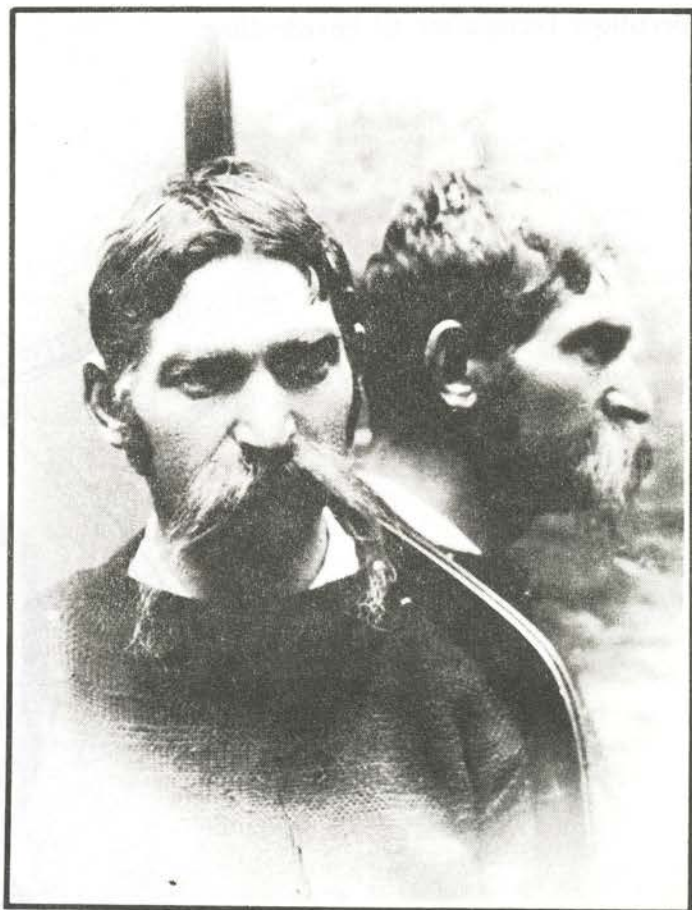
Pedel Peter Jensen Rodholm. Født 6.7.1851. Ifølge Aarhus Extrarets Dom af 26.7.1900 for Brandstiftelse idømt Forbedringshusarbejde i 8 Maaneder.
Væxt: 65 Tommer
Lemmer: Stærke
Øjne: Blaa
Haar: Blondt
Ansigtssfarve: Sund
Særkende: Ingen

Arbejdsmand Haagen Christian Olsen. Født i Slagelse 18.2.1863. Ifølge Aarhus Extrarets Dom af 5.10.1900 for Ran. Idømt Forbedringshusarbejde i 8 Maaneder.
Væxt: 65 Tommer
Lemmer: Almindelig
Øjne: Blaa
Haar: Blondt
Ansigtssfarve: Sund
Særkende: Ingen.

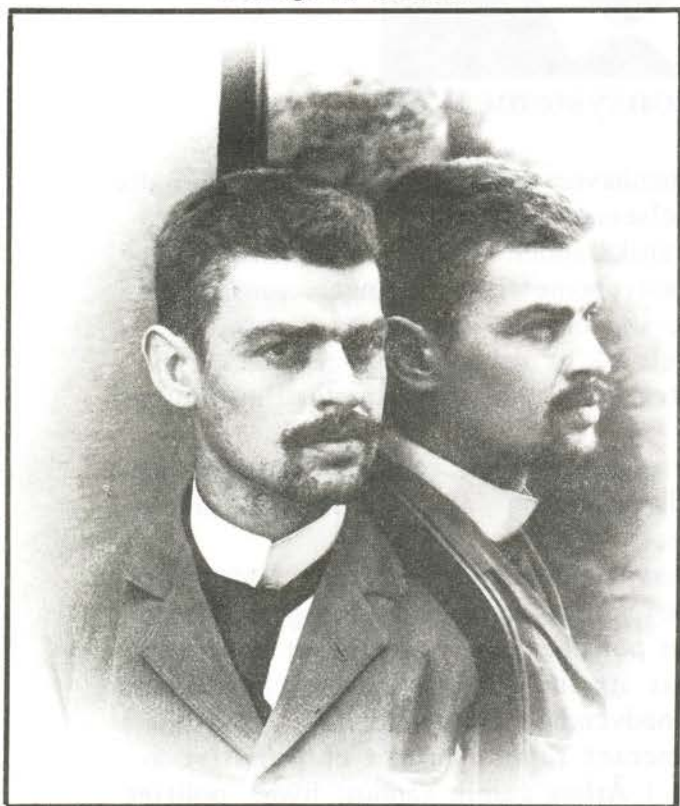

Unavngiven Kvinde.

Arrestant Vilhelm Høbel.
Ingen yderligere oplysninger.

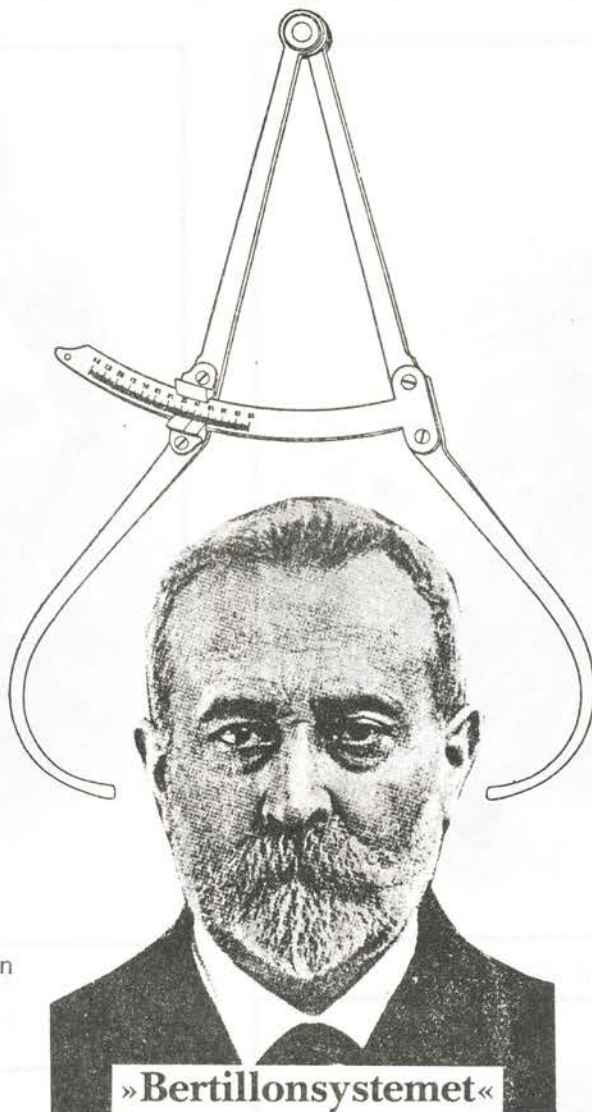

Malersvend Johannes Emil Eggebrecht Jørgensen. Født i København 25.6.1876. Ifølge Aarhus Extrarrets Dom af 18.5.1901 for Tyveri. Idømt Forbedringshusarb. i 1 Aar. Væxt: 66 Tommer
Lemmer: Klein

Hans Jørgen Petersen. Født 24.9.1863 i St. Andst. Aarhus Extrarrets Dom 25.5.1890 for Bedrageri og Falsk. Forbedringshusarb. i 8 Maaneder.
Væxt: 64 Tommer
Lemmer: Almindelige
Øjne: Blaa
Haar: Blondt
Ansigtifarve: Sund
Særkende: Tatoveret paa højre Arm, venstre Haand og venstre Haands Langefinger.

Bertillons krumpasser til hovedmåling.

Alphonse Bertillon (1853-1914), skaberen af den moderne signalementsteknik.

Den 1. marts 1900 indførtes i Københavns opdagelsespoliti det såkaldte "Bertillonsystem", som et genkendelsessystem.

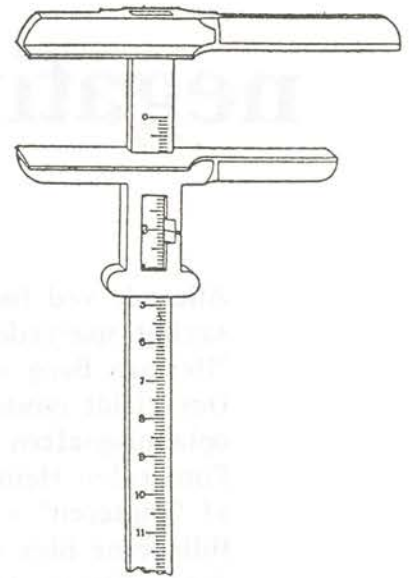
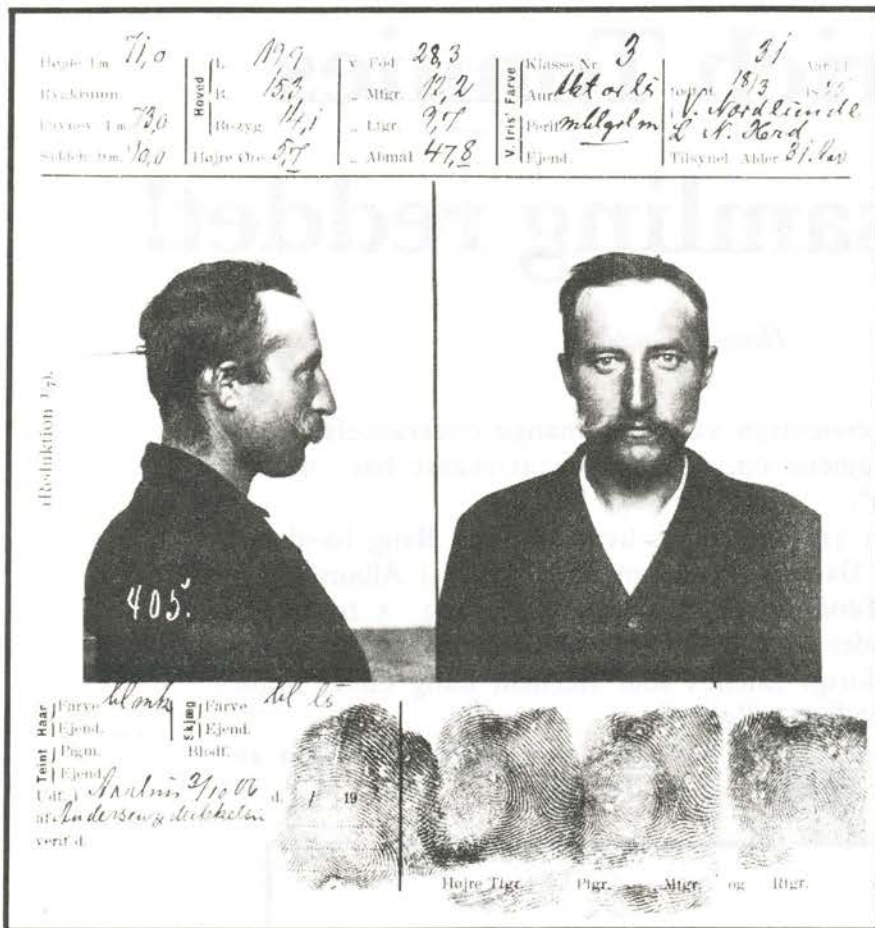
Systemet, der var opfundet af franskmænd Alphonse Bertillon (1853-1914), byggede dels på en række antropometriske målinger, som f.eks. favnvidde, siddehøjde, hovedlængde- og bredde, længde af venstre fod, venstre mellemfinger m.m., og dels på et dobbeltfotos en face og i profil opklæbet på specielle kartotekskort, som var påført delinkventens data og de nævnte mål.

I København indførte man endvidere den 1. april 1904 den engelske Edward Richard Henrys system til klassificering af fingeraftryk - sideløbende med det bertillonske system.

I Århus havde den dynamiske og navnkundige politiassistent André Grove Hauerbach, allerede i oktober 1903, ansat en udlært fotograf Albert Christen Petersen (1863-1954), som politibetjent, og efter at han selv på et kursus i København havde sat sig ind i begge systemer, indkøbtes kamera med tilhørende trefod og nødvendige materialer.

Onsdag den 25. maj 1904 blev kameraet taget i brug i et primitivt atelier, som var indrettet på loftet i Århus gamle rådhus, hvor politiet havde til huse i stueetagen.

Førnævnte A.C. Petersen stod for fotograferingen, mens politibetjentene nr. 13 Niels Andersen, og nr. 15 Mikkil Mikkelsen, stod for fingeraftryk og målinger, samt registrering. Allerede 1906 flyttede atelieret til byens nyopførte ting- og arresthus til et lokale, hensigtsmæssigt beliggende, umiddelbart over arresten. Først omkring 1915 ophørte brugen af det bertillonske system med de vidtløftige målinger.

Bertillons fodmåler og øre- og fingermåler (fra Daae & Madsen, 1900).

Lidt formindsket affotografering af et registerkort anvendt til det bertillonske system, suppleret med fingeraftryk.

Desværre er kameraet fra 1904 ikke bevaret, kun trefoden og delinkventens stol er bevaret ved Århus politi. Stolens ben var solidt fastgjort i 4 huller i gulvet, og også trefoden var fasttømret, men det var muligt at justere kameraets højde via et håndsving. Som det vil ses, er der på langs af stolen anbragt en skarpkantet trekantliste, hvis funktion ved en umiddelbar betragtning ikke er indlysende. Først når man sætter sig, går betydningen op for en, og al tvivl lades ude: kun en stilling er mulig! Gådefuld er derimod stolens ryglæn, som består af to lige store halvdele lagt uden på hinanden, men hvoraf den inderste kan hæftes (løftes) af, hvilket dog blot indebærer, at den siddende nu kan komme ca. 3 cm længere bagud. Men kan det havde været formålet? Stolen har bagtil holdere til nakkestøtten, som dog her mangler, efter at den i 1976 blev overdraget til det nuværende kriminalmuseum i København. Se forsiden.

Noter:

- (1) Finn Grandt-Nielsen og John L. Laurberg: "Forbryderbilleder 1867-1870, optaget af fotograf E. Rye i Odense". Se Objektiv nr.48 s.56.
- (2) Bjørn Ochsner: Fotografer i og fra Danmarks til og med år 1920. 1986. Side 789.
- (3) Samme bog side 209.

Heinrich Tønnies

negativsamling reddet!

Henning Bender

Allerede ved første gennemsyn var der mange overraskelser, men særligt spærrede vi øjnene op, da en negativkasse bar notatet "Herman Bang - 1899".

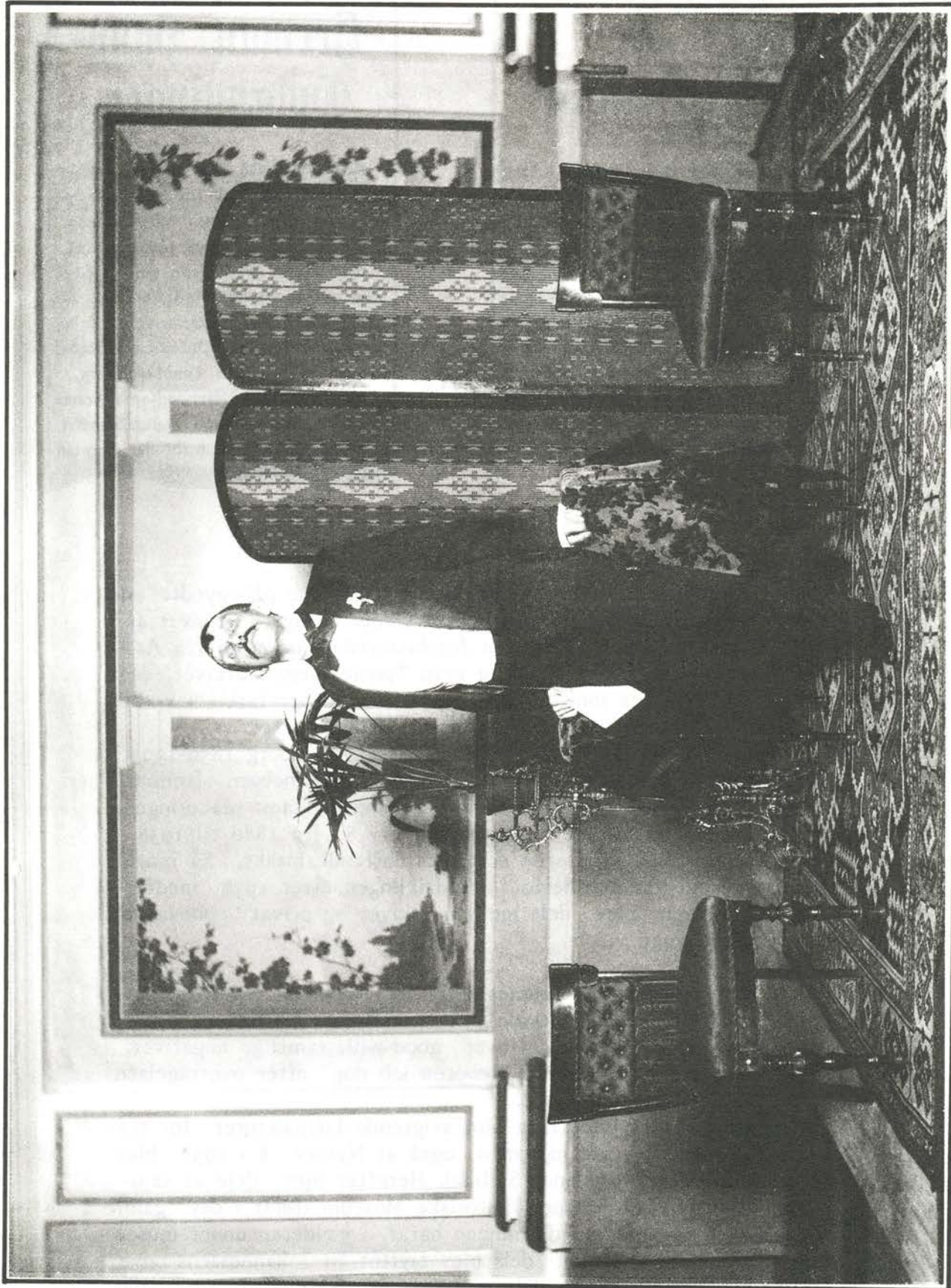
Det gjaldt onsdag den 31. maj 1899, hvor Herman Bang havde en oplæsningsaften med "Dannevirkenatten" fra "Tine" i Ålborg.

Fotografen Heinrich Tønnies var til stede og optog 5 fotografier af "Digteren" - herunder et billede af selve oplæsningsituationen. Billederne blev dog aldrig, således som Herman Bang ellers opfordrede Tønnies til, udstillet i København.

Siden blev kopier dog solgt i hovedstaden i stort tal, uden at man anede, at de var optaget af H. Tønnies.

Herman Bang poserer for Ålborg fotografen Heinrich Tønnies i maj 1899.

Den omstridte forfatter og oplæser i sin
ynglingspositur.
Optagelsen er gjort på stedet.

Aalborg og Omegn.

Herman Bangs Oplæsning er i Aften Kl. 8½. Herman Bangs Oplæsning finder Sted i Klubben „Enigheden“s Festsal.

Hvor Hr. Bang hidtil har læst, har Pressen været enig om at betegne hans Oplæsning som fuldenbt Kunst. Forhaabentlig vil Publikum i Aften fylde Klubbens Sal for at vise, at der dog er andet end „En lystig Nat“ og „Damen —“ vi siger ikke hvorfra, der kan fylde en Tilskuerplads.

* * *

I Anledning af Herman Bangs Oplæsningen.

Hos det brede Lag af vort Folk er det at læse op i alt for høj Grad sat i forbindelse alene med det blot underholdende, ofte af yderst tarvelig Art.

Og dog er en virkelig god Oplæsning en af de allervigtigste Veje, ad hvilken Digtkunsten, selv den alvorligste, kan træde det store Publikum i Møde, ikke mindst den store Landbefolkning.

En Vej, der sikkert ogsaa i Fremtiden vil og bør blive rigeligt benyttet.

Naar en Mand med Hr. Herman

Historisk baggrund

Siden Lokalhistorisk Arkiv for Aalborg Kommune påbegyndte sit arbejde i 1974, har det været en af arkivets vigtigste opgaver at redde, registrere og formidle det fotohistoriske materiale fra Aalborgområdet. Det gælder i særlig grad Tønnies-negativarkivet, der af fagfolk betragtes som det bedst bevarede fotografarkiv i verden p.g.a. af samlingens usædvanlige tidsspænd og kvalitet.

Selv virkede Heinrich Tønnies som fotograf i Aalborg 1856-1903, mens firmaet videreførtes af hans børn og børnebørn frem til 1956. Det er denne 100-årige familiekontinuitet, samt placeringen af samlingen i de samme lokaler i Nytorv 8 fra 1880 til 1958, der er årsag til at samlingen er så forbløffende intakt. Så meget mere ærgerligt var det derfor, at udviklingen efter 1958 medførte, at samlingen blev delt mellem arkivet og privat opbevaring under meget ringe vilkår.

I 1956 blev firmaet H. Tønnies solgt for 6.000 kr. til fotograf K.J.C. Johannessen, der havde været assistent i firmaet siden 1934. Handelen omfattede ud over good-will, samtlige negativer, forretningsarkiv og inventar. Køberen løb dog efter overtagelsen hurtigt ind i store problemer.

Disse problemer skyldtes ikke blot svigtende konjunkturer for traditionel atelierfotografering, men også at Nytorv 8 i 1958 blev eksproprieret (Stormagasinet Salling). Herefter blev dele af samlingen deponeret på Aalborg Historiske Museum (først i det gamle "Haraldslund" og efter nedrivningen heraf, i kælderen under museet i Algade), mens resten dels blev flyttet til Johannessens nye atelier i Nørregade 9 og dels til hans privatlejlighed, Nørregade 12. Men også Nørregade 9 blev i 1972 ramt af ekspropriation (Dag Hammerskjøldsgade-gennembrudet) og denne gang betød det, at firmaet H. Tønnies blev endeligt nedlagt i 1974 efter 118 års virksomhed!

Det betød samtidigt, at Johannessens del af Tønniessamlingen blev placeret privat i uopvarmede og fugtige rum; mens den del, der var deponeret på Museet, blev købt og videregivet til Lokalhistorisk Arkiv.

Arkivets del af Tønnies-samlingen

Den 10. april 1972 købte Aalborg Historiske Museum for 26.450 kr. ejendoms- og brugsretten til Tønnies negativbestillingsprotokoller og bevarede portrætnegativer for perioden 1863-1946 af fotograf Johannessen.

Købet skete på vegne af det planlagte Lokalhistoriske Arkiv, der således efter oprettelsen i 1974 modtog den del af Tønnies-samlingen, der var blevet deponeret på Museet i 1958. Med næsten 200.000 glasnegativer, der alle er daterede og identificerede, har allerede denne del af samlingen ikke sin mage nogetsteds. Men den vigtigste del af samlingen, der giver hele baggrunden for den længstlevende fotografvirksomhed i verden, befandt sig stadig i familien Johannessens eje.

Johannessens del af Tønnies-samlingen

Fotograf Johannessen var vanskelig at forhandle med. Han havde tabt retssager om firmaet H. Tønnies' handelsværdi i forbindelse med ekspropriationerne i 1958 og 1972, og ønskede en højere pris for sin andel af Tønnies-samlingen. Hans forhåbninger styrkedes af, at det netop i slutningen af 1970'erne lykkedes Lokalhistorisk Arkiv at gøre Heinrich Tønnies verdenskendt gennem en række udstillinger i USA og Europa. Fotograf Johannessens prisforlangender lød derfor efterhånden på 6-cifrede kronebeløb for samlingen, u-specificeret og ubeset!

Jeg kunne derfor ikke få lov til at se, hvad Johannessens del af Tønnies-samlingen reelt indeholdt, men der var heldigvis andre udveje.

Dels havde Historisk Museum udarbejdet en skitsefortegnelse i årene 1958-1960, dels kunne Heinrich Tønnies' barnebarn, nu afdøde Lili Tønnies (1888-1983), delvis huske, hvad hun havde solgt til Johannessen i 1956. Det måtte dreje sig om:

Alle Heinrich Tønnies' topografiske negativer; en særlig samling negativer med "kendte" Aalborg-personer og Aalborg virksomheder; en række negativer i kæmpeformat; samtlige portrætnegativer 1946-1974; betydelige dele af fotograf Fritz Karners negativarkiv - samt endelig inventaret og forretningsarkivet fra ateliervirksomheden 1856-1974.

Der var således tale om en samling af afgørende kulturhistorisk værdi, men Lokalhistorisk Arkiv fik den tilbudt på så uantagelige vilkår, at der ikke kunne indgås en handel. Det drejede sig om et tilbud på inventaret for 250.000 kr.- ubeset - men tilbuddet omfattede IKKE negativer og forretningsarkiv.

I forbindelse med forberedelserne til udstillingen "Aalborgfotografer", som vi åbnede den 4. februar 1991, besluttede vi os for at genoptage forhandlingerne med familien Johannessen. Nu med enken, Ellen Johannessen, og de voksne børn.

Kontakten kom i stand under påskud af, at vi gerne ville låne fotografisk inventar til udstillingen. Det måtte vi ikke, men vi måtte gerne - stadig for 250.000 kr. - købe det hele. Og denne gang var "DET HELE", hele Johannessens del af Tønnies-samlingen.

Ud over inventardelene, også:

1. 1.450 originale Tønnies-glasplader 18x24 cm. Topografiske optagelser fra Aalborg ca. 1860-1900. Indholdsfortegnelse med numre. God stand.
2. Ca. 2.000 originale Tønnies-glasnegativer 18x24 cm. Interiørop-tagelser fra Aalborgvirksomheder (Rørdal, Tekstilfabrikkerne, De Smithske, C.W. Obel m.fl.). Udtaget fra den generelle nummer-række 1-217.115. God stand.
3. Heinrich Tønnies forretningsarkiv, kasse- og hovedbøger 1864-1974, i alt 25 protokoller. Altså hovedkilden til firmaets virksomhed. God stand.
4. 15.000 originale Fritz Karner-negativer 13x18 og 18x24 cm, der netop er det antal, der mangler i vores i øvrigt komplette Karner-negativsamling 1896-1950 - negativnumrene 1-69.984. Det drejer sig hovedsagelig om nitratfilm under så kraftig nedbrydning, at negativerne kun kan reddes gennem opbevaring i vort klimastyrede magasin. Samlingen indeholder flertallet af Fritz Karners firmafotograferinger, herunder de lange serier fra C.W. Obel i 1904 m.fl. Bør reddes omgående.
5. Firmaet Heinrich Tønnies' portrætnegativer nr. 217.116-228.396 (1946-1974) med bestillingsprotokol. I god stand, i original emballage i negativskabe fra atelieret.
6. "Kendte Aalborgensere" - ca. 3.000 nummererede portræt-negativer udtaget fra samlingen 1863-1946; samt ca. 1.000 portræt-negativer fra tiden før nummereringen - d.v.s. årene 1856-1863. I dårlig stand, uden emballage. Bør reddes.
7. 50 store glasnegativer - 40x60 cm. - Jernbanebroens bygning i 1870'erne, samt oversigtsbilleder over hele Aalborg 1860'erne-1880'erne. I dårlig ubeskyttet stand. Bør reddes snarest.

Opsummering

Som nævnt forlangte fru Johannessen stadig 250.000 kr. for det hele - som dennegang virkelig VAR hele Johannessen-delen af Tønnies-samlingen. Vi tilbød der 125.000 kr. kontant, for en gang for alle at løse et problem, der har stået uløst i så mange år. Realistisk bedømt er samlingen rigeligt 125.000 kr. værd. Usikkerheden i prisfastsættelsen skyldes, at en tilsvarende samling slet ikke findes andetsteds.

Men lykkedes det os gennem et sådant køb, at samle Tønnies-samlingen til et hele, ville det betyde, at vi i Aalborg vil råde over en fotohistorisk samling, hvis mage var svær at finde.

Det gælder både det forskningsmæssige og dokumentationsmaterialet, der med tidsrummet 1856-1974 omfatter fotografiets udvikling i sin helhed; de muligheder det originale inventar giver for at gøre en fysisk rekonstruktion af Heinrich Tønne's fotografiske atelier til en attraktion - samt endelig, den stærkt forbedrede billedservice, vi vil kunne yde alle interesserede på grundlag af det originale negativmateriale.

1903.

Ved salonkammeret ses Emil Tønnies - Heinrich Tønnies ældste søn og efterfølger.
Den portrætterede dame er Lili Tønnies (1888-1983) - Emil Tønnies ældste barn og efterfølger.

H. Tønnies fotograferede også uden for Aalborg i 1860'erne

At Heinrich Tønnies, der virkede som fotograf i Aalborg 1856-1903, ud over hundredtusinder af bevarede portrætfotografier, allerede i 1860'erne fotograferede gader, huse og åer i Aalborg - ved de fleste i forvejen. Disse kendte og værdsatte billeder kan nu, efter at vi har skaffet os de originale negativer fra 1860'erne, kopieres langt bedre end tidligere. Men vi kan også datere disse tidlige fotografier langt bedre end før, efter at vi har skaffet os Heinrich Tønnies' regnskabshovedbøger fra 1866 og fremefter.

Hovedbøgerne forklarer iøvrigt også, hvorfor Tønnies tog disse billeder - allerede året 1866 gav en indtægt på mere end 1.000 rigsdaler på gadebilleder, svarende til ca. 30% af Tønnies' totalomsætning (1.000 rdlr. svarede til årslønningen for 4 faglærte arbejdere).

Men salget foregik da heller ikke blot i Aalborg, men allerede i 1860'erne over hele landet - først og fremmest fra boghandlere i København.

Det gjaldt ikke blot de kendte fotografier fra o. 1865 - med titlerne "Østeraae", "Vesteraae", "Sundbye", "Pontonbroen", "Buddolphi", "Gl. Apotek", m.fl. - men også fotografier fra andre lokaliteter end Aalborg. Fra og med 11. august 1867 solgtes således "Prospecter fra Hobroe" i et antal af flere hundrede, dels i Aalborg - dels gennem boghandler C.W. Quistgard, Hobro. Negativerne til disse Hobro-billeder er bevarede. De originale kopier findes formentlig stadig - der blev jo dengang solgt mange - men det er første gang siden 1867, at de nu kan gengives efter originalnegativerne.

1856-1975

Tønnies-arkivets omfang drejer sig om en samlet række af negativer på små 300.000 stk., der strækker sig i ubrudt række fra (1856) 1864-1974, med tilhørende bestillingsprotokoller/hovedbøger, der gør det muligt at identificere og datere samtlige billeder.

Selv virkede Heinrich Tønnies (der var født i Grünenplan ved Hannover i 1825), som fotograf i Aalborg fra 1856-1903, hvorefter børn, børnebørn og medarbejdere videreførte firmaet til 1974 uden nogensinde at kassere noget!

Men mens det er nogenlunde ligetil at gå til de 300.000 nummererede portrætnegativer (1), er det ulig vanskeligere at gennemgå de ca. 50.000 negativer, der er taget "i marken", uden for atelieret på Nytorv 8 i Aalborg - eller i atelieret, uden at den portrætterede skulle betale herfor. De er nemlig ikke nummererede, men må dateres på indhold og fototeknik, der iøvrigt viser, at mange allerede er optaget i 1860'erne. Hvordan og med hvilke apparater lader sig heldigvis opklare, idet store dele af det originale tekniske udstyr og atelier-inventar fra forrige århundrede også er bevaret.

I april måned 1991 bevilgede Det Obelske Familiefond 125.000 kr. til ethvervelse af resten af Tønnies-samlingen - hermed kunne vor historie ende lykkeligt!

Blandt negativsamlingens klenodier var denne optagelse.
Formiddagsidyl foran Bangs Stenhus.

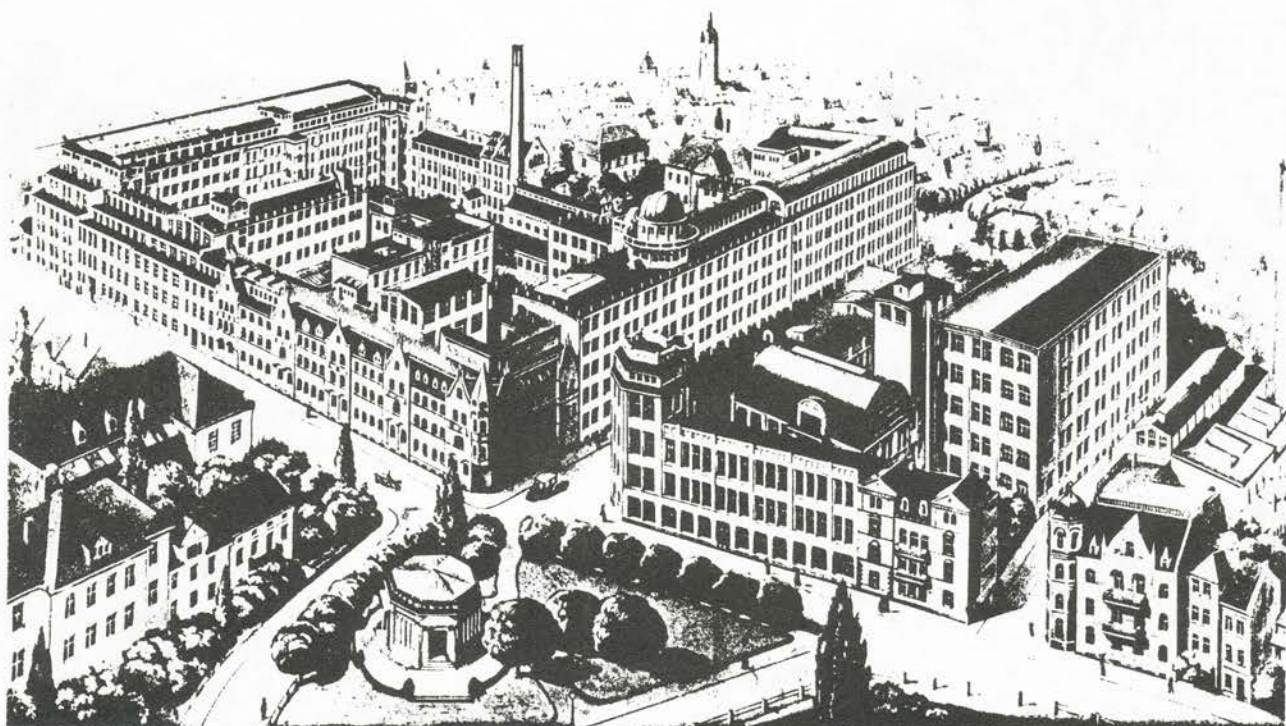
Noter:

1. Disse billeder er siden spredt over hele landet, og det er væsentligt at fortælle alle interesserede, at har de blot et Tønnes-billede med nummer bagpå - kan dette billede, uanset alder, for årene 1856-1974 identificeres og dateres GRATIS, ved henvendelse hertil - samt nykopieres fra originalnegativet. Tilsvarende muligheder gives ikke for nogen anden fotograf, over et så langt tidsspænd (120 år/300.000 negativer), andetsteds i verden. For kortere tidspænds vedkommende, oftest 30-50 år, lader tilsvarende identifikationer og nykopieringer sig foretage for 16 andre Aalborgfotografer. Hertil kommer negativerne til og identifikation af samtlige pressefotografier fra Aalborgområdet, 1930.

Giganten der forsvandt

Historien om Zeiss Ikon og om Contax, det mest avancerede småbilledkamera i 1930'erne og 40'erne!

Lars Schönberg-Hemme

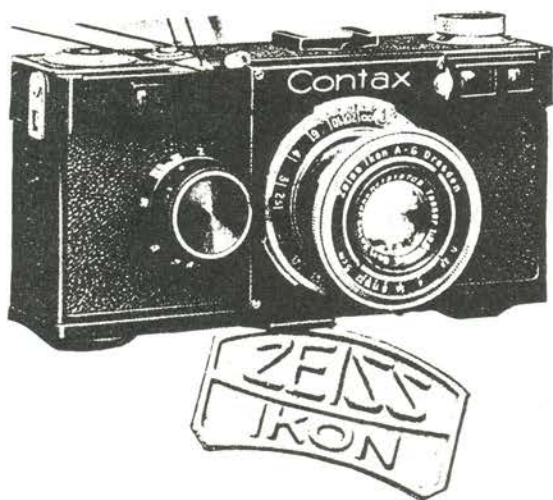

Gesamtansicht des Zeiss-Werks in Jena. 1914.

1. del

Navnet **Zeiss Ikon** er kendt af alle fotointeresserede, selv om det snart er 20 år siden produktionen standsede. Når man hører navnet, kommer man til at tænke på noget umådeligt stort, en superfabrik med afdelinger mange steder i Tyskland og med en meget alsidig produktion af kameraer af enhver slags og for enhver pengepung, af reproduktionsudstyr, forstørrelsesapparater, og lysbilledapparater, ja sågar film.

Af alle produkterne rager **Contax**-kameraet højest op. Det er flagskibet og resultatet af intenst og banebrydende udviklingsarbejde fra **Zeiss Ikon**s dannelse i 1926 og 6 år frem. Og dermed bliver udviklingen ikke stoppet. Efter yderligere 4 års arbejde fremstår **Contax** som verdens ubetinget bedste højteknologiske kamera for lille format. Det bliver ikke overgået før 18 år senere - efter en ødelæggende verdenskrig, der splitter produktionsapparatet for alle vinde og skaber tvivl om **Zeiss Ikon** navnets og **Contax** - navnets identitet og legitimitet i mange år frem indtil det sørgelige endeligt i 1972.

CONTAX

für das Bildformat 24×36 mm
auf perforiertem Normal-Kinefilm

CONTAX I mit Zeiss Sonnar 1:2 f. 5 cm

Fusionen

I begyndelsen er der tale om kold økonomisk nødvendighed inden for den tyske fotoindustri. I 1926 har Tyskland ganske vist længe været absolut førende på det fototekniske område. Men industrien er splittet i mange mindre, selvstændige fabrikker, som først og fremmest konkurrerer med hinanden.

Siden århundredeskiftet er der sket en del sammenslutninger. Store fisk har ædt små fisk. Men i 1926 dannes **Zeiss Ikon** ved en fusion af en række verdenskendte navne inden for den optiske og fototekniske industri.

Rationaliseringer og besparelser er langt fra noget nyt inden for erhvervslivet. Aldrig så snart er **Zeiss Ikon** dannet, før hestekuren indledes. For medarbejderne har det ikke altid været lige opmuntrende, og for mange konstruktører inden for koncernen har de første år været negative og uforståelige. Der bliver skåret hårdt ned i produktionsprogrammet, og videreudviklingen af mange succesrige kameraer bliver standset. Al avanceret optisk fabrikation bliver begrænset til én af fabrikkerne, **Carl Zeiss** i Jena, til trods for at flere andre er lige så kendte og anerkendte navne. På de øvrige fabrikker indledes en vidtgående specialisering inden for fototeknik - bortset fra på dem der nedlægges. I praksis betyder det at fabrikkerne mister størstedelen af deres oprindelige identitet og simpelthen bliver afdelinger inden for **Zeiss Ikon** koncernen.

De banebrydende fabrikker

For en fotohistorisk interesseret er det naturligvis væsentligt at vide, hvad, der er gået forud, hvad de enkelte, tidligere selvstændige værker står for. Der er 5 fusionspartnere ved dannelsen af **Zeiss Ikon AG** 1. oktober 1926:

ERMANOX. Specialkameraet til bl.a. pressebrug.
Prisen var i 1931 495.00 RM.

Carl Zeiss Stiftung, Jena
Ica AG, Dresden
Heinrich Ernemann AG, Dresden
C.P.Goerz AG, Berlin
Contessa-Nettel AG, Stuttgart

Året efter kommer en 6. til:

AG Hahn, Kassel

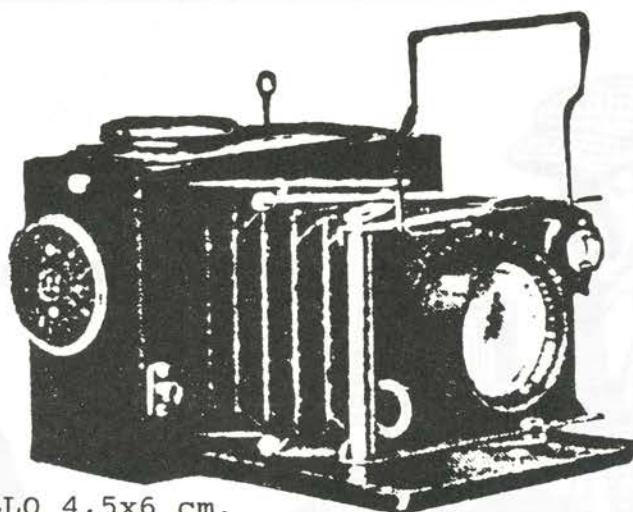
Formålet med fusionen er rationel kameraproduktion. Derfor indtager **Carl Zeiss Stiftung** en speciel position i forhold til de øvrige fusionspartnere. Firmaet fremstiller ikke kameraer, men har i 1902 købt kamerafabrikken **Palmos**, Jena, og er økonomisk helt involveret i fusionen **Ica** (Internationale Camera Aktiengesellschaft), der bliver dannet i 1909 mellem **Carl Zeiss Palmos**, **R.Hüttig**, Dresden, **Emil Wünsche AG**, Dresden, **Dr.R.Krügener**, Frankfurt, og **G.Zulauf & Co.**, Zürich.

Zeiss Ikon dannes under ledelse af **Carl Zeiss Stiftung**, Jena, og bliver efter dannelsen styret derfra. Men **Carl Zeiss Stiftung** indgår ikke selv i **Zeiss Ikon**. Alene firmaets specielle opbygning som stiftelse forhindrer det.

Ica er Tysklands største kamerafabrik med rødder langt tilbage i tiden. (**R.Hüttig** begyndte så tidligt som i 1862). Sortimentet er meget bredt og traditionelt og i høj grad baseret på den hastigt voksende kreds af amatører. Men det indbefatter professionelt udstyr og rariteter som f.ex. spionkameraer. Det er karakteristisk at fabrikken for at formidle salget af sine produkter udsender den mest udbredte tysksprogede fotobog:

Ratgeber im Fotografieren für Anfänger und Fortgeschrittene.
Min udgave fra 1919 er af 138. oplag, trykt i 414.000 eksemplarer.

Ernemann er gået over i historien som en teknisk banebrydende kamerafabrik. Det gælder også på det optiske område. Særlig berømt er det meget lille, superlysstærke pressekamera fra 1924 **Ermanox** (format 4,5x6cm, lysstyrke 1:1,8). Det er det første kamera, der muliggør egentlige reportagebilleder under dårlige lysforhold. Dr.Erich Salomon skabte sensation med sine pressefotos fra magtens inderkredse.

DECKRULLO 4,5x6 cm.

Goerz er først og fremmest en optisk anstalt. Sammen med **Carl Zeiss** så absolut det firma, der har skabt de mest kvalitetsbetonede nyskabelser inden for fotografiske objektiver. Særlig berømte er **Dagor** (dobbelts anastigmat fra 1892, hvor halvdelene kan bruges alene eller sammen) og **Dogmar** (lysstærk optik med meget få objektivfejl). Produktionstallene er store og passerer i 1911 300.000 objektiver i alt.

Samtidig er firmaet banebrydende inden for udviklingen af spaltelukkere (1888) og fremstiller egne kameraer specielt til pressebrug og natur/landskabsfotografer (rejsekameraer).

Contessa-Nettel er i sin struktur en konkurrent til **Ica**. Det er som navnet antyder en fusion af 2 tidligere selvstændige firmaer **Nettel** og **Contessa (Drexler & Nagel)**, og det tilbyder et bredt sortiment i kameraer til alle formål. Små billige rullefilmskameraer til amatørmarkedet spiller en stor rolle, bl.a. flere af vest-pocket-typen, og det meget udbredte **Deckrullo** fra 1907, et pressekamera med spaltelukker, som er brugt og efterspurgt af pressefotografer helt frem til tiden efter 2.verdenskrig.

Carl Zeiss bliver grundlagt af Carl Zeiss i 1846. Han er universitetsmekaniker i Jena og specialist i at bygge mikroskoper og slibe linser. Han indleder i 1866 et nært samarbejde med sin senere kompagnon, universitetslærer i fysik dr.Ernst Abbe. De udvikler i fællesskab en hidtil ukendt standard i mikroskoper baseret på nye glasarter (fra samarbejdspartneren Otto Schott, Jenaer Glaswerk Schott) og nye beregningsmetoder.

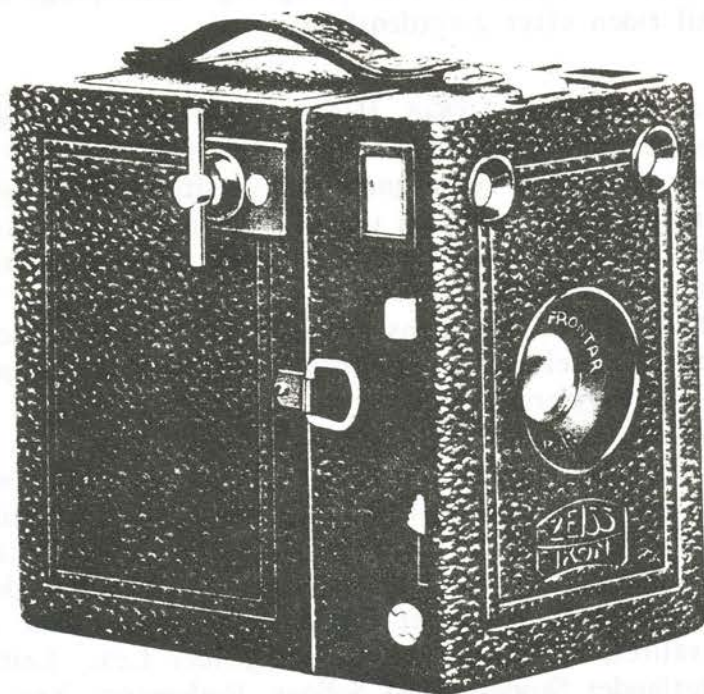
Efter Carl Zeiss' død i 1888 køber Abbe hans arvinger ud af firmaet og omdanner det 1889 til en stiftelse (selvejende institution) med vidtgående sociale forpligtelser over for medarbejderne.

Det berømteste enkeltprodukt fra tiden før fusionen er **Tessar**, konstrueret af dr.P.Rudolph i 1902. Det er den dag i dag et meget benyttet objektiv med normalbrændvidde eller som kort tele og lysstyrke op til 1:2,8. Ved sin fremkomst og helt frem til 1950'erne er det verdens bedst korrigerede, skarpest tegnende, seriefremstillede objektiv. Når munden tages så fuld, må det med i billedet, at en række objektiver af andet fabrikat, men tilsvarende - eller næsten tilsvarende - kvalitet, er **Tessar**-kopier. Det gælder f.ex. **Leitz Elmar**, **Schneider Xenar**, **Voigtländer Skopar**, **Agfa Solinar**, **Rodenstock Ysar**, **Steinheil Culminar**, **Meyer Primotar**, **Nippon Kogaku Nikkor-Q**, og det russiske **Industar**.

(Om Carl Zeiss: se Niels Resdahl-Jensens artikel i *Objektiv* nr.44, december 1988)

Zeiss Ikon amatør om en hals

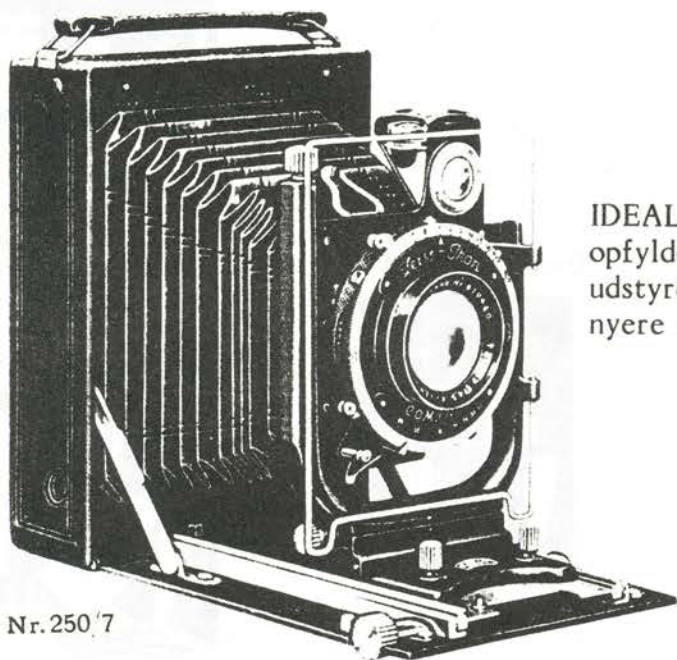
BOX CAMERAS

Die Cameras
in Kastenform für den
bequemen
Anfänger,
der nicht viel Geld aus-
geben will

Nr. 54 2

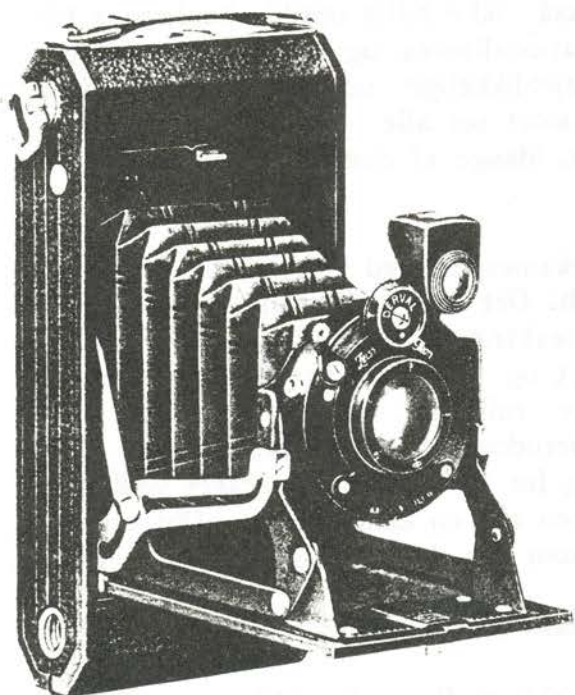
BOX-TENGOR begynderens kamera til små penge!

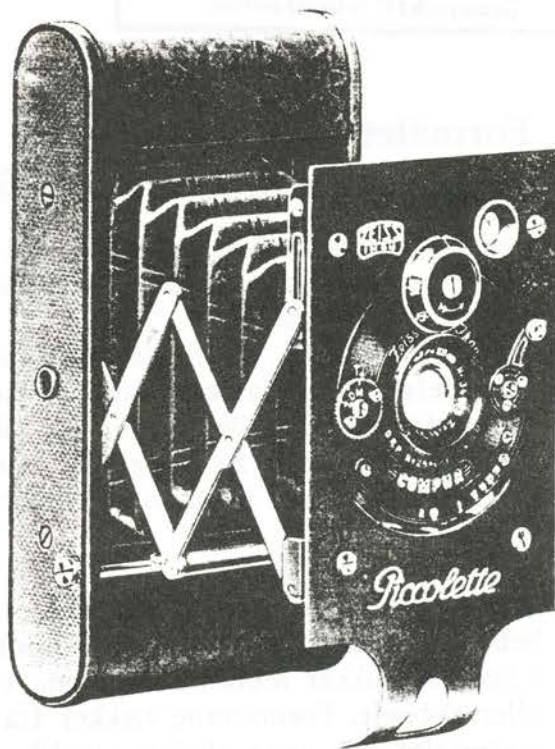

Nr. 250/7

IDEAL, som navnet allerede angiver opfylder dette ideale apparat af fornemste udstyrelse i enhver henseende alle den nyere tids tekniske krav.

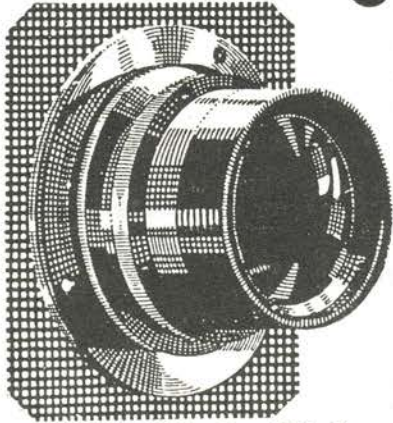

IKONTA 6x9 cm.

PICCOLETTE - et lille og fikst kamera.

ZEISS TESSARE

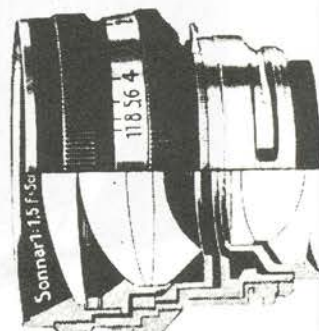
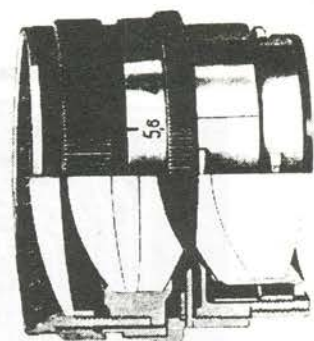

1:3,5 1:4,5 1:6,3
Unerreicht
für Portrait, Moment, Landschaft.
Zu beziehen zu Originalpreisen
durch photographische Geschäfte

BERLIN		PARIS
HAMBURG		ST. PETERSBURG
LONDON		TOKIO
MAILAND		WIEN

Prospekt P. 9 kostenfrei

Tessar

Sonnar 1:1,5

Formålet med fusionen (produktionsprogram og målgrupper)

Med dannelsen af Zeiss Ikon er det sket med konkurrencen fusionspartnerne imellem. Antallet af produktionssteder skæres ned til 7 i byerne Dresden, Berlin, og Stuttgart.

Al fremstilling af kvalitetsoptik (men altså ikke billig optik) henlægges til Carl Zeiss, Jena. Samtidig indskrænkes, rationaliseres, og specialiseres der på kamerafabrikkerne. Det giver sig ikke øjeblikkelige udslag. 1927-kataloget rummer mere end 120 modeller, nemlig stort set alle de kameraer fusionspartnerne har haft i produktion i forvejen. Mange af dem er 20 år gamle eller mere.

Den dominerende type i kataloget er klappameraet med udtrækkelig bælg, løbebund, standart, og bevægeligt frontbrædt. Det findes i utallige udførelser, i læderbetrukket metal, aluminium, eller teaktræ. Udtrækket kan være enkelt eller dobbelt. Formaterne rækker fra 4x6,5 og 4,5x6 til 13x18cm, og filmaterialet kan være plader, planfilm, eller rullefilm. Søgeren er i alle tilfælde en brillantsøger, i nogle tilfælde derudover også en rammesøger eller en åben Newtonsøger med sigtegaffel, og for de større kameraers vedkommende desuden matskiveindstilling. Lukkeren er en centrallukker. Objektivudbuddet er meget stort med Zeiss Tessar som den dyreste løsning.

Man hæfter sig ved, at ikke én eneste model kan betegnes som teknisk kamera med bevægelig bagramme.

Derimod er der til det professionelle publikum flere forskellige typer med spaltelukker til sports- og pressebrug - ud over Ermanox og Deckrullo også spejlreflekskameraer. Med i programmet er stadig en række stereomodeller, selv om den slags ikke er så populær mere og synger på sidste vers.

Super Ikonta

Det, der virkelig tæller og giver de store salgstal, er de billige kameraer til rullefilm:

Kasseapparatet (6x9) er stadig den vigtigste model, efterfulgt af vest-pocket-typerne (4,5x6 og 4x6,5) og de meget simple klappkameraer uden standart og bevægeligt frontbrædt.

Strømpilen for fremtiden finder vi på katalogets første side:

Kameraer for små Billeder.

Formatet er 22x33mm, filmmaterialet 35mm uperforeret kinofilm. **Unette** er et mini-kasseapparat, meget primitivt. Pris 12 kr. **Bobette I og II** er små klappkameraer med de sædvanlige løbeskinner på indersiden af klappen, men med få indstillingsmuligheder. Den mest avancerede model har centrallukker og kan fås med et **Ernemann-Ernostar**-objektiv 1:2 f=4,2cm. Priser fra 35 til 168 kr.

Disse småbilledkameraer er ikke nye. De er overtaget fra **Ernemanns** produktionsprogram fra de senere år.

I det hele taget er **Ernemann** den fusionspartner, der slår stærkest igennem på lidt længere sigt. **Ermanox**, der jo også er et meget kompakt kamera, selv om det bruger formatet 4,5x6, baner vejen for udviklingen af det avancerede småbilledkamera.

Men i første omgang betyder fusionen at alt udviklingsarbejde på **Ernemann**-fabrikken standses. I stedet går et større hold teknikere i gang med udviklingen af et supersmåbilledkamera efter helt nye principper. Det er noget der tager adskillige år (og som der vil blive berettet om i 2.del, der bringes i decembernummeret).

I 1929-kataloget finder vi et tidstypisk træk: Med **Ikonta**-rullefilmskameraet indføres springmekanismen i produktionsprogrammet.

Netop denne type: klappkameraet, som åbner sig selv, når man trykker på en knap, og som har en uhyre enkel betjening, bliver den helt store sællert i de kommende år. Kasseapparatet bliver konfirmandkamera, mens farmand køber et af de nye smarte springkameraer, som kan være i jakkelommen, men blive skudklart på et sekund.

Samtidig bliver det almindeligt at indlevere sine film til fotohandleren. Så sørger han for resten:

De knipser - Jeg fremkalder, kopierer, forstørrer

Strengt taget må **Kodak** have hovedæren for denne udvikling. Men nu bliver den fulgt op af den tyske fotoindustri, som ellers hidtil først og fremmest har stået for det mere tekniske og avancerede. Det drejer sig om at få fat i den meget hurtigt voksende skare af amatørfotoografer uden tekniske forudsætninger.

Agfa er den tyske fabrik der, stiler mod det allerenkleste, allerbilligste, men ikke af den grund dårlige produkt. De starter deres kameraproduktion samtidig med dannelsen af **Zeiss Ikon**, og det drejer sig om massefabrikation.

Zeiss Ikon lægger fra starten niveauet væsentligt højere, også når det gælder modellerne til det brede publikum. Alligevel bliver deres kasseapparater og siden **Ikonta** de helt store masseartikler. Og **Zeiss Ikon**, der allerede ved sin dannelse er den største i Tyskland, bliver verdens største kamerafabrik.

Ikonta bliver lanceret i formatet 6x9. Senere kommer formaterne 6,5x11, 6x6, 4,5x6, og 3x4, som sidst i 30'erne reduceres til 4,5x6, 6x6, og 6x9. Det sker for at standardisere rullefilmen til kun én størrelse og én spoletype.

Zeiss Ikon er ikke alene om at producere springkameraer. Denne 30'ernes populære kameratype fremstilles af alle fabrikker med et bredt modelprogram. Det gælder f.ex. **Agfa**, **Voigtländer**, og **Kodak**.

Derimod er **Zeiss Ikon** ene på markedet for springkameraet med indbygget, koblet drejekileafstandsmåler. **Super-Ikonta** introduceres 1934. Den særlige afstandsmåler er et godt beskyttet **Zeiss**-patent og et af resultaterne af det udviklingsarbejde, **Zeiss-Ikon** har løbende for at skabe det fuldendte småbilledkamera.

På springkameraet får den - ud over fordelene ved den 180 graders bevægelse af glaskilerne, der gør indstillingen uhyre præcis og upåvirkelig for småfejl og slitage i overførelsesmekanikken - også fordelene ved, at der ikke skal være nogen mekanisk forbindelse mellem frontlinseindstillingen og basismåleren i kamerahuset (kileparret er placeret ved objektivfronten).

Samtidig giver fabrikken den en tand til hvad kvaliteten angår. Resultatet er et uhyre robust og driftsikkert kamera i mellemformat, men vel at mærke så lille, at man ikke kan se uden på jakkelommen, at det ligger indeni. Det kan p.gr.a. afstandsmåleren bruges af professionelle som diskret reportagekamera. Mekanikken og optikken sikrer samme kvalitet som ved det mest udbredte pressekamera i mellemformat dengang og de næste 25 år: **Rolleiflex**. Nærmere oplysninger om **Super-Ikonta** : Se Niels-Ove Roligheds artikel i *Objektiv* nr.48, december 1989.

Ved krigsudbruddet er modeludbuddet skrumpet ind til ca. 40. Det betyder ikke, at det er gået tilbage for **Zeiss-Ikon**. Tværtimod.

Klapkameraer af løbebundstypen er så godt som forsvundne. Kun i de meget store størrelser kan de fås endnu - på bestilling. Til gengæld er der kommet nye typer til. Ud over dem, der er gjort rede for her, drejer det sig om det toøjede spejlreflekskamera og om småbilledkameraet (24x36).

Sammenslutningen i 1926 har givet Tysklands store kamerafabrik muligheder, som ikke ville have været lette at realisere for fabrikkerne hver for sig. Men det er alligevel interessant at se at nogle af de fabrikker, der ikke er kommet med i fusionen forstår at tage konkurrencen op med giganten, så Tyskland i 1939 over for omverdenen står som det eneste land, der kan lave kvalitetskameraer - en position noget lignende den Japan indtager i dag.

Mange europæiske kameraer produceret i perioden mellem de to verdenskrige blev leveret med objektiver fra det berømte Zeiss firma i Tyskland. Listen angiver de producerede objektiver's linsenumre.

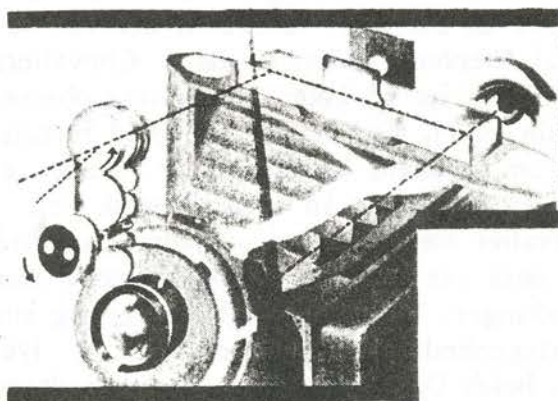
ÅRSTALSLISTE OVER ZEISS OBJEKTIVER 1912-1942.

ÅRSTAL: SERIENUMRE:

1912	173418	til	200520
1913	208473		249350
1914	249886		252739
1915	282820		-
1916	-		-
1917	289087		298157
1918	298115		322748
1919	322799		351611
1920	375194		419823
1921	433273		438361
1922	422899		498006
1923	561270		578297
1924	631869		-
1925	652230		681743
1926	666790		703198
1927	722196		798251
1928	903096		-
1929	919794		1016885
1930	922488		1239697
1931	1239699		1365582
1932	1364483		1389279
1933	1436671		1456003
1934	1500474		1590000
1935	1615764		1752303
1936	1674882		1942806
1937	1930150		2219775
1938	2267991		2527984
1939	2527999		2651211
1940	-		-
1941	2678326		2790346
1942	2799599		-

En ny
Af-
stands-
maaler
og
et
nyt
Kamera:

Super Ikonta!

Pris Kr. 260.—.
Billedformat 6×9 og $4\frac{1}{2} \times 6$.
Tessar 1:4,5 f = 10,5 cm.
Compur-S-Lukker.
Afstandsmaaleren automatisk
købet til Objektivet.
Optisk Soger.

Prospekt udleveres paa For-
langende og Træstander til
Vinduespyntning følger med
første Super Ikonta.

Afgiv Deres Bestilling straks!

2. del bringes i decembernummeret

Familien Chevalier

Bedstefar, far og søn optikere

Walter Koelzer

Oversættelse: Steen Hesager.

I fotografiets historie har Charles Chevalier (1804-1859) indtaget sin plads, dels som optiker, dels som forbindelsesled mellem Nicéphore Niépce og Louis M. Daguerre, som lærte hinanden at kende gennem Chevalier.

Den 12. januar 1826 gik oberst Laurent Niépce de Sennecey-le-Grand, der var nevø af Niépore Niépce, ind i Chevaliers forretning for at købe et camera obscura til sin onkel. Ved denne lejlighed fortalte han om onklens forsøg på at skabe et permanent billede ad optisk-kemisk vej.

Chevalier nævnte dette overfor Daguerre, der også var hans kunde, og skriver i sine erindringer: "Som en mand, der er sig sin overlegenhed bevidst og er fulgt af lykken, holdt Daguerre ikke af at modtage råd, han afslog mit råd om at sætte sig i forbindelse med Niépce, - men gemte adressen". Adressen blev gemt, men ikke glemte. Få uger senere satte Daguerre sig skriftligt i forbindelse med Niépce.

Således begyndte samarbejdet mellem Daguerre og Niépce på Chevaliers foranledning.

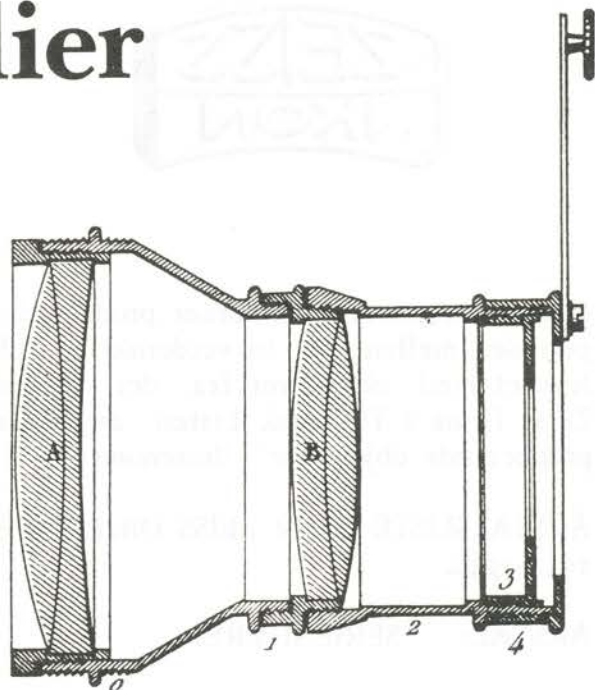
Hvem var Chevalier?

Han stammede fra et optikerdynasti, der begyndte med Jacques-Louis-Vincent Chevalier (1770-1841).

Denne L.V. Chevalier var brillemaker. Ved siden af dette erhverv fremstillede han også spejle.

Den 7. maj 1765 åbnede han en forretning i Paris på Quai de l'Horloge nr. 31, hvor han producerede spejle, brilleglas og kikkerter, både til astronomisk og almindelig brug.

Forretningen var lille, og Louis-Vincent var tvunget til at foretage bearbejdningen af glasset og metaldelene i skæret fra en olielampe i husets kælder.

Chevaliers linse fra 1841.

I 1767 giftede han sig. Fra dette ægteskab stammer tre sønner, hvoraf den anden i rækken, Jaques-Louis Vincent født den 22. december 1770, blev kaldt "l'Aine" - dvs. den ældre, velsagtens for at skelne ham fra den yngre bror, Nicolas-Marie, der også blev optiker.

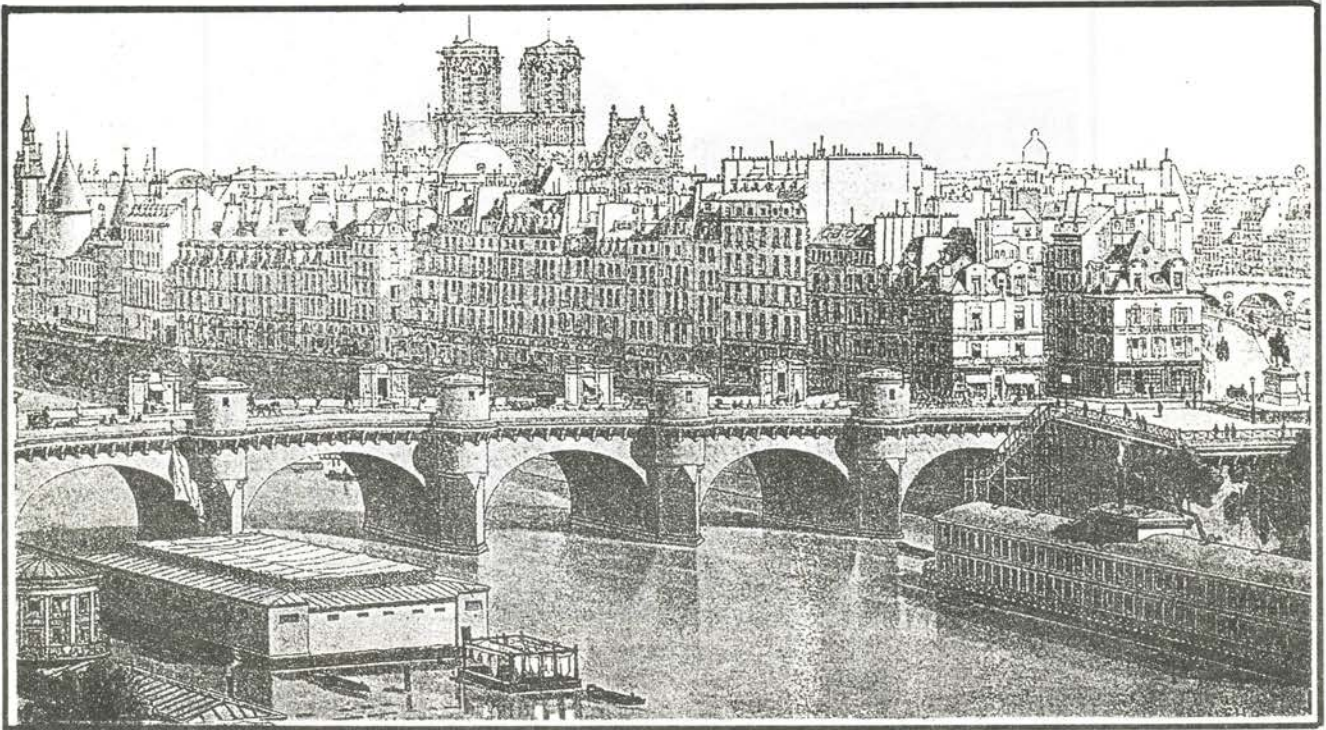
Allerede som barn hjalp Jacques-Louis Vincent sin far i værkstedet med glasarbejdet. I 1792, i en alder af 22 år fulgte han kaldet "Fædrelandet i fare" og blev soldat i den franske hær.

I 1799 deltog han i felttoget i Schweiz, og i 1803 blev han hjemsendt som sergent, formentlig i Rhinlandet, for i 1802 stod hans brigade i Köln. Han vendte samme år tilbage til Paris, hvor hans far i mellemtiden var død.

Forretningen på Quai de l'Horloge var lukket. Uden at spille tiden indlod den hjemvendte soldat sig på risikoen at blive selvstændig i sin fars erhverv.

Arbejder ville han ikke være, men derimod erhvervsdrivende, med andre optikere arbejdende for sig i sit værksted.

Dette lille værksted befandt sig på Rue Granelle i Quartier Saint-Germain. Og skæbnen ville det godt med den unge producent. Han traf en vis Monsieur de Freminville, som havde en regeringsordre på 100 kikkerter i lommen, hvortil han søgte en producent.

Pont Neuf i baggrunden Quai d'Horloge.
Paris ca. 1840.

Med hensyn til kikkerterne drejede det sig om såkaldte "Lunettes-tèlègraphiques", dvs. kikkerter, hvormed man kunne aflæse tegnene imellem de enkelte optiske apparater.

Disse optiske telegrafer, Semaphorstationer, var opstillet over hele Frankrig. Ved hjælp af forskellig indstilling af vinger på signaltårnet blev meddelelser formidlet fra en station til den næste. Naturligvis stod disse signaltårne inden for gensidig synsvidde, men alligevel var afstanden mellem to stationer så stor, at et signal kun var læseligt ved hjælp af en kikkert, altså disse "Lunettes-tèlègraphiques". Vincent l'Aine fik ordren, der straks sikrede det unge foretagende et sundt økonomisk grundlag. Samme år, 1803, giftede han sig. Fra dette ægteskab stammer to børn, og af dem skulle Charles-Louis, født den 18. april 1804, slå ind på faderens løbebane.

Faderen åbnede i april 1805 en forretning på Quai de l'Horloge nr. 21, kun 9 husnumre borte fra den gamle forretning, som hans far 40 år tidligere havde åbnet. Over døren hang et skilt med overskriften: "A la Providence. Chevalier Opticien". I denne forretning førte Vincent l'Aine, ligesom hans far tidligere havde gjort det, briller og alle tænkelige optiske apparater. Ved siden af udførte han de ordrer, som Monsieur de Frèninville også senere hen skaffede ham.

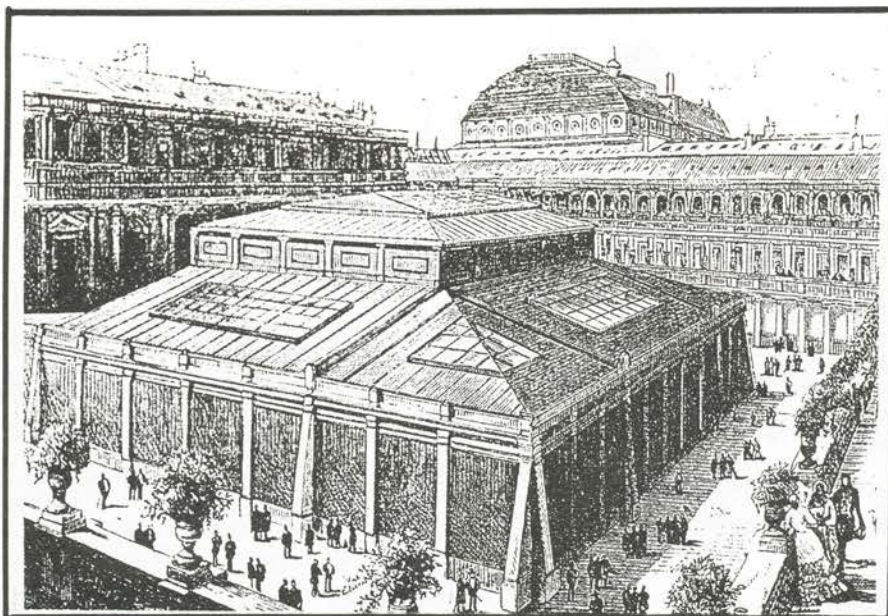
Forretningen gik strygende, og i 1810 flyttede han forretningen til huset Quai de l'Horloge nr. 67, hvor han fik større lokaler. Her voksede hans søn, Charles-Louis op, der senere blot skulle kalde sig Charles Chevalier (1804-1859).

Allerede i en alder af 11 år klarede han mindre opgaver i sin fars forretning ved siden af en flittig skolegang.

I januar 1819 satte faderen ham i lære hos en Monsieur Godelar. Hos Godelar, der var klejnsmed og drejer, lærte Charles alt det, som senere satte ham i stand til selv at udføre alt arbejde i metal på sine optiske apparater.

I 1818 flyttede hans far til nye forretningslokaler på Quai de l'Horloge nr. 69. I februar 1821 var Charles læretid overstået. Han fortsatte sine optiske og matematiske studier som selvstudium. I forbindelse med disse studier opfandt han forbedringer af optikken i camera obscura. Hidtil havde dette kamera været forsynet med en linse og et spejl i en vinkel på 45 grader. Charles konstruerede en optik, hvori spejlet blev erstattet af et prisme, hvis ene side var konveks.

Udrustet med små forbedringer blev denne "Prisme menique" patenteret i 1823, dog ikke for Charles Chevalier, men for faderen Vincent l'Aine.

Udstillingspavillionen i Palæ Royal ca. 1850.

Efter endt læretid trådte Chevalier ind i faderens virksomhed. Han blev ven med videnskabsmanden Le Bailif, som han næsten dagligt besøgte for at udføre videnskabelige eksperimenter. Bl.a. konstruerede han et mikroskop til at tegne med, som i 1823 blev vist på en udstilling.

Takket være samarbejdet med Charles fik Vincent l'Aine's forretning stadig større betydning, og den udviklede sig til et mødested for videnskabsmænd og kunstnere.

De sidstnævnte satte navnlig pris på camera obscura - til dem hørte Louis Daguerre!

På en udstilling i 1827 viste Vincent Chevaliers værksted ved siden af bl.a. barometre, også et solmikroskop.

Fra 1830 gik man i Chevaliers værksted over til at indfatte og fæstne de akromatiske linser.

I mellemtiden var forholdet mellem far og søn blevet dårligt. Faderen ville ikke slække på sit herredømme i forretningen, og den opfindsomme og begavede søn ville ikke længere stå i skyggen af sin far.

Charles Chevalier var den 17. februar 1829 blevet gift med en frøken de Lafayette. I 1832 forlod han faderens forretning og værksted og åbnede sin egen forretning i Palais Royal, Galeri de Valois nr. 162.

Han konstruerede en doublet-optik, der var dobbelt så lysstærk, som den Wollaston fremstillede.

I 1834 var han repræsenteret på en udstilling med et mikroskop, der kunne indsættes både vertikalt og horisontalt. I september samme år fremstillede han en ny slags kikkert og et teleskop. I 1835 byggede han en forbedret version af solmikroskopet.

Fotografiets fødsel

Vi er nu nået frem til året 1839, hvor Francois Arago den 19. august i den franske regerings navn gav hele verden fotografiet som gave, opfundet af Louis M. Daguerre.

Det kamera som Daguerre benyttede, var blevet bygget af Giroux og var i begyndelsen forsynet med et simpelt og meget lyssvagt objektiv, der var fremstillet af N.M.P. Lerebours (1807-1873).

Andre optikere, som Petzval i Østrig og Ross i England sendte snart en mere lysstærk optik på markedet.

I 1834 konstruerede Charles Chevalier en form for satsobjektiv, som kunne anvendes med to brændvidder. Den 1. december 1840 præsenterede han dette objektiv under navnet "Le Photographie" i "société d'encouragement" og modtog 1. præmie, selvom det objektiv, som Petzval havde fremstillet, senere blev betegnet som det bedste.

Chevaliers objektiv kunne efter valg anvendes som et objektiv med lang brændvidde til landskabsoptagelser eller med kort brændvidde til portrætoptagelser.

Man kaldte dette objektiv for "Photographe a verres combinees". Hertil konstruede Charles Chevalier en vendeprisme, således at optagelserne ikke blev spejlvendte. Charles beskæftigede sig i stigende grad også som fotograf.

Fox-Tabot-kollektionen er i besiddelse af to optagelser fra ham med et daguerre-kamera, hvoraf den ene er et panorama af Paris, og det andet viser Panthèon. Meget betegnende er ingen af dem spejlvendte!

Men han byggede fortsat også sine mikroskoper, som han hele tiden opfandt forbedringer til.

I 1841 foreslog han indførelsen af et såkaldt foto-elektrisk mikroskop, som skulle erstatte de tidligere mikroskoper, der var forsynet med gasbelysning.

Den 29. november 1841 døde hans far Vincent Chevalier.

Charles samlede nu Chevalierværkstederne i Passage de Valois ved Palais Royal. Han producerede fra da af under betegnelsen "Charles Chevalier, fils et seul successeur du Vincent Chevalier, ingénieur opticien". Allerede på et tidligere tidspunkt havde han indrettet yderligere et værksted i Rue Neuve des Bons Enfants nr. 1. Værkstedet blev senere flyttet til Cour des Fontaines nr. 3.

I mellemtiden var hans forretning i nr. 162 flyttet til nr. 158 i Gabrielle de Valois. I de 20 år, som Charles Chevalier endnu havde tilbage, opfandt han stadig mange forbedringer til optiske apparater, og dertil hørte nu også kameraet. Ved siden af andre modeller byggede han også et sammenklappeligt kamera. Efter udtagelse af objektivplade og bagside kunne huset, hvis sidevægge på langs blev holdt sammen med hængsler, foldes sammen.

Hans engagement for fotografiet kommer også til udtryk i den kendsgerning, at Charles Chevalier var blandt stifterne af Societè de Photographie, som blev grundlagt den 15. november 1854.

I 1850'erne blev hans skaberevner væsentligt forringet p.g.a. hans svigtende helbred. Den 1. januar 1859 blev han ramt af en hjerneblødning, og han døde som følge heraf den 21. november 1859.

Med ham endte dette optikerdynasti, for den søn han fik i 1830 fortsatte ikke i faderens spor.

Kildemateriale:

"Charles-Louis Chevalier"
Ingénieur-Opticien breveté
1804-1859 publiceret i hefte 3
des Pavillon de la Photographie de Parc
Naturel Règional de Brotonne, 1974.

"The Science Museum Photography
Collection"
R.B. Thomas, B. Sc.Ph.D., London 1969.

"Geschichte der Photographie"
J.M. Eder, Halle 1932.

"Nineteenth Century Scientific
Instruments"
Gerard L`E. Turner, London 1983.

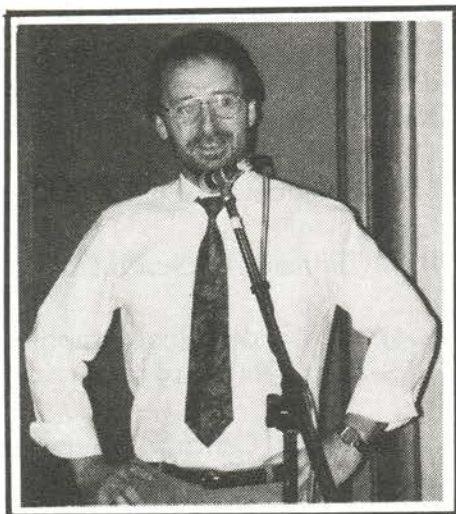
"The History of Photography".
Af Helmut Gernsheim, New York,
St. Louis, San Francisco 1969.

"Nouveau Guide Parisien", Paris 1859.

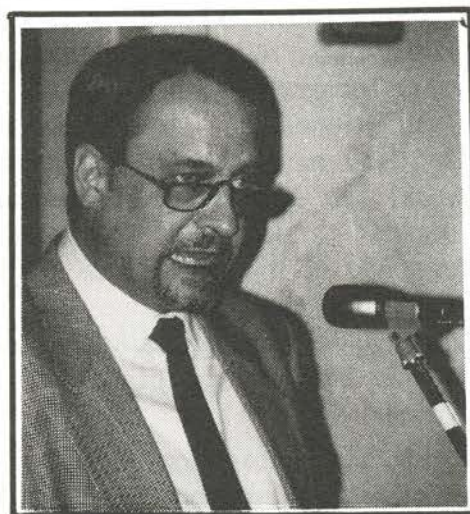
"Plan de la ville de Paris" 1811.
"Decret de Comitè du Salut Public AN III
- Fabrication de lunettes achromatiques,
25 vendèmiaire An 3 catalogue des
autographes de "L`Echiquier" No.17, Paris
"La Lumière".
Udgave fra 30. november 1851.

Kanonfotografen

Museumsleder Peter Ludvigsen.

Forbundsformand Jesper Bentsen.

»En flittig mand«

Udsnit af de indbudte.

F.B., A.Walsted og N.R.-J.

Lørdag den 4. maj var på mere end een måde en mærkedag.

Næsten på treårsdagen for fundet af 600 glasplader i et loftrum på Nørrebro stod udstillingen "En flittig Mand" færdig til fremvisning for offentligheden.

Mange indbudte gæster og medlemmer af D.F.S. havde fundet vej til Rømersgade 22.

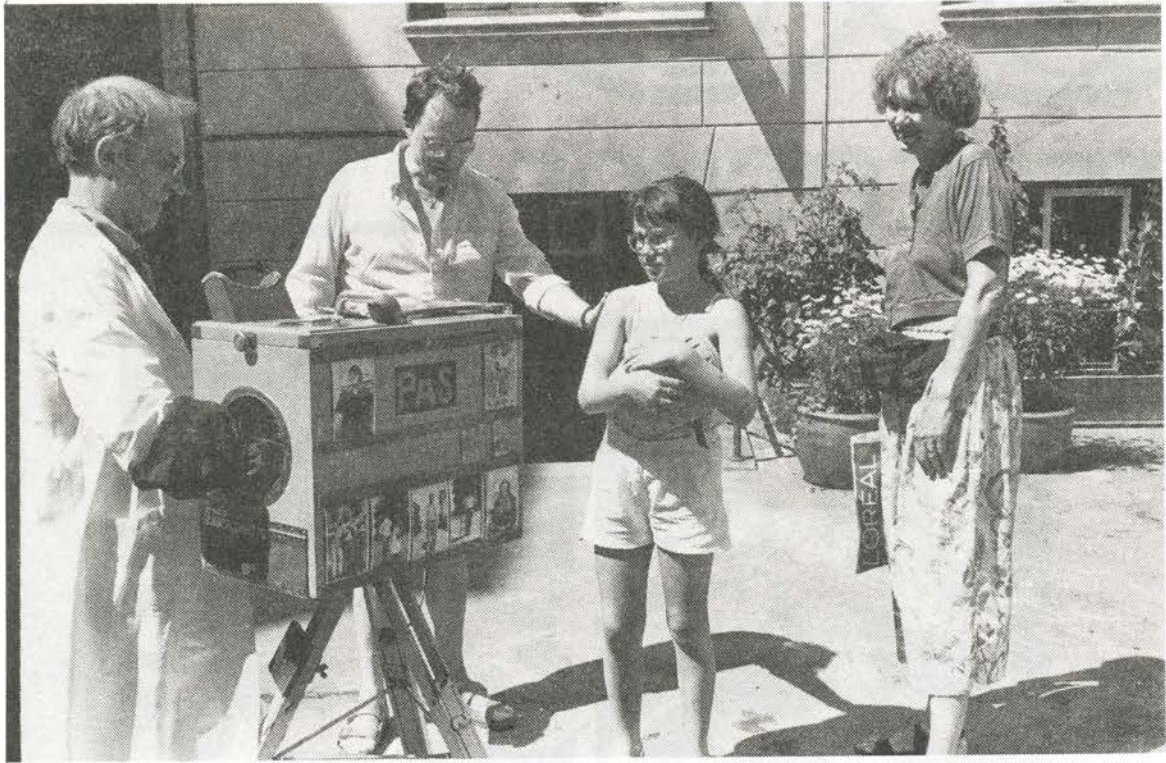
Arbejdermuseet's leder, Peter Ludvigsen, bød velkommen og fortalte, ganske kort, om udstillingens tilblivelse, hvorefter han gav ordet til forbundsformand Jesper Bentsen fra Medieforbundet, som i korte træk fortalte om fotograf Bergstein Nielsen's liv og levned.

Til sidst takkede formanden for D.F.S., Niels Resdahl-Jensen, for samarbejdet mellem Danmarks Fotomuseum, D.F.S., og Arbejdermuseet ved Anne-Lise Walsted. En særlig TAK til Flemming Berendt for idé og udførelse af samme.

Sidst, men ikke mindst, en TAK til vort jyske medlem, hvis enestående arbejdsindsats enhver kan overbevise sig om ved selvsyn!

Herefter blev udstillingen taget i øjesyn. Stemningen var god og begejstringen stor. Klokkeren 19:00 samme aften var der et ti minutters indslag i TV 2 - som blev gentaget dagen efter. Samtlige foto- og fagblade har bragt historien om kanonfotografen. Hermed var successen hjemme!

Mange gæster er kommet med værdifulde oplysninger om de enkelte billeder og flere lokalhistoriske arkiver på Sjælland har udbedt sig kopier af udvalgte billeder.

Søndag den 7. juli var der kanonfotografering i Arbejdermuseets gård!
 "Kanonfotograf" Hans Jørgen Christensen demonstrerede, hvorledes dette ædle håndværk skulle håndteres.
 På dagen var sommeren over København, og mange gæster gik hjem med en sjov oplevelse og et billede. TAK til H.J.C.

En velfortjent pris

Arbejdermuseet i Rømersgade har modtaget den årlige kulturpris fra de grafiske forbund i Norden.

Udover at være en fortjent påskønnelse af museets vellykkede indsats, for at fastholde og synliggøre sammenhængen mellem arbejderbevægelsens historie og nutiden, tildeltes prisen på et tidspunkt hvor netop arbejderklassens fotografier er kommet på museum.

Det er for en gangs skyld ikke fotografisk Kunst, med stort K, til gengæld er det kultur-

dagen, til Borgbjerg, og mange andre. Peter Elfelt beskriver en kanonfotograf:

»En musiker, hvis fortid ikke har godt af at efterteses, og som for sin smartness blev smidt ud af orkesterforeningen, hutlede sig igennem som friluftsfotograf, han fik af og til en bestilling på sel-skaber og lignende.

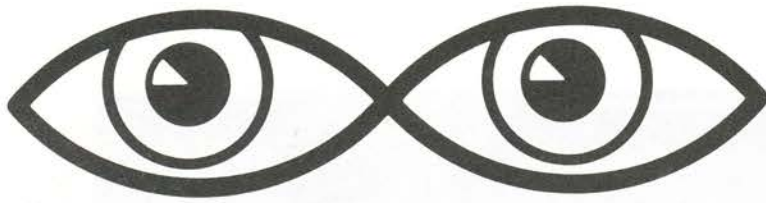
Når han manglede plader og magnium, snød han sig til dette på en særlig grim måde hos atelierfotograferne, men småt og elendigt var det.

at han fik en kanon, og lidt af

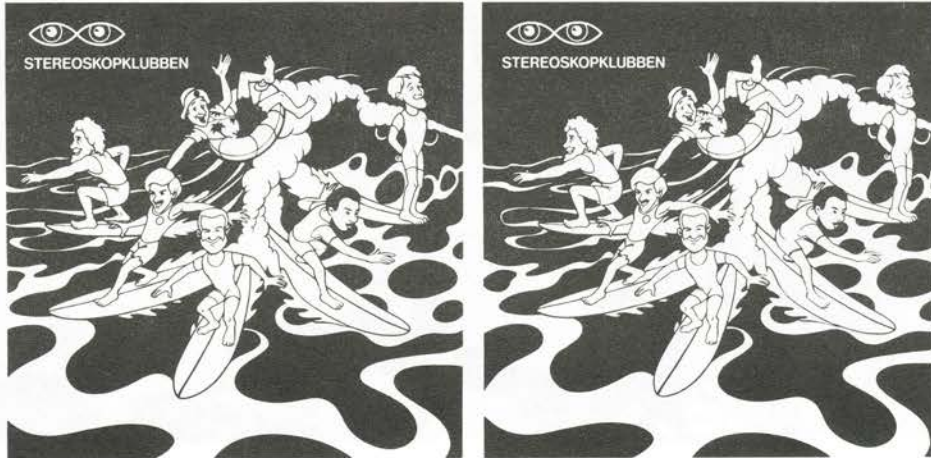
Efterskrift:

Arbejdermuseet har modtaget Nordisk Grafisk Union's kulturpris på 30.000 kr. Under overskriften "En velfortjent pris" hedder det i Medieforbundets fagblad: "Udover at være en velfortjent påskønnelse af museet's vellykkede indsats for at fastholde og synliggøre sammenhængen mellem arbejderbevægelsens historie og nutiden, tildeles prisen på et tidspunkt, hvor netop arbejderklassens fotografier er kommet på museum. Det er for en gangs skyld ikke fotografisk kunst, med stort K, til gengæld er det kulturhistorie så det basker".

Tillykke til Arbejdermuseet's dygtige stab af medarbejdere!
 Udstillingen kan ses frem til den 4. oktober!

STEREOSKOPKLUBBEN

Stereoskopisk tegning af
Marty Korth og Tony Alderson

1.

Stereoskopklubben er en af Danmarks ældste aktive fotoklubber, der lige siden sin start i januar 1908 har haft til formål at udvikle stereofotografien i alle dens former, såvel i praksis som teoretisk. Blandt klubbens tidligste medlemmer bør nævnes en så prominent person som kgl. hoffotograf Peter Elfelt.

I dag tæller klubben, der er landsdækkende, primært amatører, men også enkelte professionelle blandt sine medlemmer. Der er med andre ord åbent for alle med interesse for stereofotografi, uanset hvilken fotografisk baggrund man måtte have.

Aktiviteter

Klubbens aktiviteter består af følgende: Cirkulationsmapper med præsentation af egne, og kritik af andres billeder, samt cirkulation af nationale og internationale tidsskrifter om stereofotografi og andre 3-D relaterede emner.

Regionale møder 2 gange årligt.

Landsmøde 1 gang årligt i Odense.

Information, råd og vejledning om stereofotografi.

Mulighed for at deltage i udstillinger og konkurrencer via klubbens udenlandske kontakter.

Klubmedlemskab

Du kan blive medlem af Stereoskopklubben ved at rette henvendelse til præsident eller sekretær, enten skriftligt eller pr. telefon.

Præsident:

Svend B. Sørensen, Danmarksvej 19, 2800 Lyngby. Tlf. 42 88 17 71 (hverdag efter kl. 17:00).

Sekretær:

Erich Kirschner, Parkgade 4, 6440 Augustenborg. Tlf. 74 47 13 15 (hverdag efter kl. 17:00).

STEREOSKOPKLUBBEN ER MEDLEM AF FØLGENDE ORGANISATIONER:

Selskabet For Dansk Fotografi - Dansk Fotohistorisk Selskab - International Stereoscopic Union - National Stereoscopic Association USA - Third Dimension Society GB . Deutsche Gesellschaft für Stereoskopie.

Pinselilier. Peter Elfelt 1900.
Et billedet med maksimal udnyttelse af
den stereoskopiske effekt.

Region øst's møde den 2. maj 1991.

Willy Veibel

Stereoskopklubben's medlemmer af region øst havde den 2/5-1991 sat hinanden stævne på Danmarks Tekniske Højskole i Lyngby.

Civ.ing. Erik Dalsgaard, der repræsenterer D.T.H.'s optikgruppe foreviste nogle eksperimenter vedr. lysets brydning, samt hvorledes man fremstille en kunstig regnbue - ganske vist af "husmandsstørrelse". Dalsgaard afsluttede med at demonstrerer fremstillingen af et hologram ved hjælp af en laserstråle. Selv om man har oplevet det før - forbavses man stadig over, at et billede med en tykkelse på nogle få tiendedele m.m. kan ligne virkeligheden så meget.

Formanden, Svend B. Sørensen, havde derefter inviteret på aftenkomsammen under private former. Herunder blev medlemmerne orienteret om den fremstillede P.R.-folder som skal synliggøre foreningens arbejde. Et nyt medlem, Henrik Meyer fremviste en hjemmelavet stereobe-

trager hvori indgik et par "brugs" briller. Erik Fersling blev opfordret til at skrive en artikel til Objektiv om 3-D, hvilket han indvilgede i.

Stereoskopklubbens aktiviteter fremover var under debat, bl.a. et samarbejde med det nye Eksperimentarium i Hellerup. Nimslo kameraet, som stadig kan fås blev diskuteret, med henvisning til en detaljeret beskrivelse af en 3-D entusiast.

Henrik Meyer havde endnu en overraskelse at vise frem: Et hjemmebygget stereokamera af cigarkassetræ, sandelig en "Nellerødmand" værdig. Specielt var man imponeret over en effektiv lukkersynkronisator - en hel lille opfindelse.

Aftenen sluttede med at, Svend B. Sørensen viste nogle eksempler på hjemmelavede stereoslæder. Aftenen fik alt for hurtig ende, og i silende regne gik turen hjemad.

Stereoskopisk Perception

Svend B. Sørensen.

Når vore to øjne modtager hver sit billede vil hjernen søge at danne et rumligt indtryk.

(Charles Wheatstone 1832)

Der er adskillige synlige tegn, der bestemmer den 3-dimensionale oplevelse af et objekt. Disse er:

- A. Det stereoskopiske syn, d.v.s. at de to øjne modtager lidt forskellige synsindtryk - se fig.1.
- B. Parallaxe - synsindtrykket ændres af hængig af, fra hvilken position objektet observeres.
- C. Perspektiv - fjerne genstande synes mindre end nære.
- D. Skjulte linier - nære genstande skjuler synsindtrykket fra fjerne.
- E. Belysning og skygge.
- F. Vinklen mellem de to øjnes optiske akser er forskellige, når nære og fjerne objekter observeres.
- G. Øjet må ændre focus, når objekter i forskellige afstande observeres.
- H. Farver - øjet opfatter kolde farver (blå) som fjerne og varme farver (røde) som nære.

I praksis er stereosyn mest effektivt i afstande under 10 meter.

Et integral stereogram indeholder dybde-tegnene A, B, C, D, E og H.

Et stereogram indeholder dybdetegnene A, C, E og H.

Et fotografi indeholder kun dybdetegnene C, D, E og H.

Hvad er stereofotografi?

Stereofotografi er en tredimensional fotografisk afbildning af et motiv, eller sagt med andre ord; en fotografisk gengivelse med både højde, bredde og dybdevirkning, mage til den du ser med dine to øjne.

Årsagen til, at vi kan se tredimensionalt, er den, at de to øjne projicerer to forskellige halvbilleder af det samme objekt, først med det ene derefter med det andet øje. De to forskellige halvbilleder indeholder ingen dybde, kun højde og breddeinformation. Årsagen til halvbilledernes forskellighed er afstanden mellem vore øjne. Denne afstand der kaldes basis variere for forskellige personer. Den er normalt 60-65 mm. De forskellige halvbilleder sammen kobles i hjernen til et billede. Resultatet er et tredimensionalt billede med både højde-, bredde- og dybdeinformation, dvs. stereovirkning.

Stereofotografi fungerer omtrent på samme måde. I stedet for vore to øjne anvendes et stereokamera med to objektiver anbragt med ca. samme indbyrdes afstand (basis) som vore øjne, til samtidig optagelse af de to halvbilleder. Efter fremkaldelsen monteres de to halvbilleder ved siden af hinanden i en dobbeltramme. Dette kaldes et stereogram. Ved at betragte stereogrammet i et stereoskop, der er en betragter med to linser placeret med en indbyrdes afstand på ca. 65 mm, opnår man samme rumlige opfattelse af stereobilledet, som ved direkte betragtning af det objekt man fotograferede.

Funktionen

Stereofotografi fungerer omtrent på samme måde. I stedet for vore to øjne anvendes et stereokamera med to objektiver anbragt med ca. samme indbyrdes afstand som vore øjne, til at optage de to halvbilleder. Efter fremkaldelsen monteres de to halvbilleder ved siden af hinanden i en dobbeltramme. Det færdige resultat kaldes et STEREOGRAM. Ved at betragte stereogrammet i et stereoskop, der er en betragter, forsynet med to objektiver, placeret med en indbyrdes afstand på ca. 65

mm, er vi nu tilbage hvor vi begyndte. Venstre øje ser kun venstre halvbillede, og højre øje ser kun højre halvbillede. Vi ved, at de to øjnes synsindtryk sammenkøbes i hjernen til ét billede.

Resultatet er atter et tredimensionalt billede med højde, bredde og dybde. På den måde kan vi opnå en naturtro tredimensionel fotografisk gengivelse af det motiv, vi så med vore to øjne - et STEREOBILLEDE!

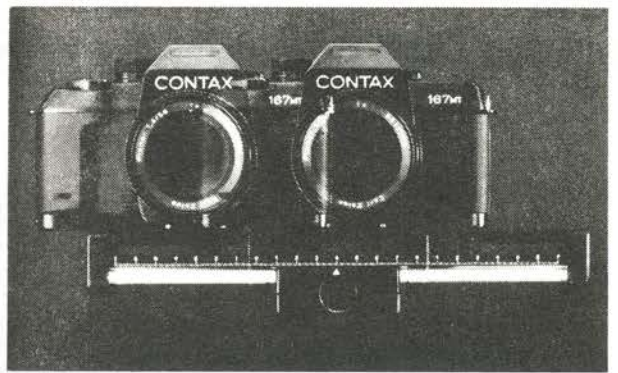

Fig. 2 viser et kamera monteret på en stereoslæde samt den vandrette forskydning mellem optagelserne af henholdsvis venstre og højre halvbillede.

Hvordan kommer jeg i gang med at stereofotografere?

Du behøver egentlig ingen specialudrustning for at komme igang med at tage dine første stereobilleder. Det kan sagtens lade sig gøre med ét eller to almindelige kameraer (f.eks. spejlrefleks eller kompakt kamera).

Har du kun ét kamera, kan du optage stillestående motiver (f.eks. arkitektur, tabletops, blomster).

Vil du derimod optage bevægelige motiver (f.eks. mennesker, dyr, springvand), er du nødt til at sammenkoble to ens kameraer og udløse dem samtidig eller anvende et rigtigt stereokamera.

STEREOFOTOGRAFERING MED 1 KAMERA.

For at kunne optage stereobilleder med ét almindeligt kamera skal du foruden kameraet anvende et fotostativ og en stereoslæde. Sidstnævnte kan du selv fremstille, hvis du er lidt fingernem, eller du kan købe den færdig. Selve fotograferingen af stereobilledet sker ved at forskyde kameraet på stereoslæden i vandret plan mellem optagelserne af henholdsvis venstre og højre halvbillede. Ved de almindeligste optageafstande fra 2 til 10 meter mellem kamera og motiv kan der anvendes en basis på 65 mm (afstanden mellem de to optagelsespunkter = øjenafstanden, se fig 2.

Efterfølgende montering og betragtning af de to halvbilleder er kort beskrevet i afsnittet "Hvad er stereofotografi".

Vi håber, at ovenstående har været med til at vække din interesse og samtidig illustrere, at det hverken behøver at være dyrt eller besværligt at komme igang med stereofotografi. Hvis du sidenhen bliver rigtig bidt af denne fascinerende hobby, kan du anskaffe dig et rigtigt stereokamera og tilhørende udstyr, enten nyt eller brugt.

Køb af udstyr m.m.

I en fotoforretning vil de fleste nok svare, med NEJ!

Langt hovedparten af landets fotoforretninger har hverken viden om eller udstyr til stereofotografering.

Hvad så?

- Jo, det er her, STEREOKLUBBEN kommer ind i billedet. Som medlem af Stereoklubben kan du få yderligere information, råd og vejledning om stereofotografi.

Vi har ligeledes kontakter til firmaer og enkeltpersoner i både ind- og udland, hvorigennem du kan købe dit udstyr.

Særlig Dansk Fotohistorisk Selskabs loppe- og formidlingsalg (for medlemmer) byder på muligheder.

Danmarks første pressefotograf?

- med stereokamera!

Andreas Trier Mørch

Claus Eigtved-Neble

Hvem var egentlig Danmarks første pressefotograf?

Hvis det var den fotograf, som først fik trykt et fotografi i dags- eller ugepressen, er det rimeligt nemt at konstatere. Men skal et billede nødvendigvis være trykt, for at der kan være tale om en "ægte" pressefotograf?

Hvis ordet pressefotograf derimod defineres som dækkende en måde at fotografere og tænke på, d.v.s., at der fotograferes systematisk - journalistisk - for at komme rundt om, og dække en bestemt aktuel begivenhed ind, er kgl. hoffotograf Peter Elfelt ikke noget helt dårligt bud på titlen.

Elfelt var en dygtig forretningsmand, med udpræget tæft for, hvad folk gerne ville have, og hvad der rørte sig i tidens København.

Mange helt aktuelle begivenheder i kongehuset, om statsbesøg, folkeoptog og sport, blev solgt i store oplag fra hans butik på Østergade.

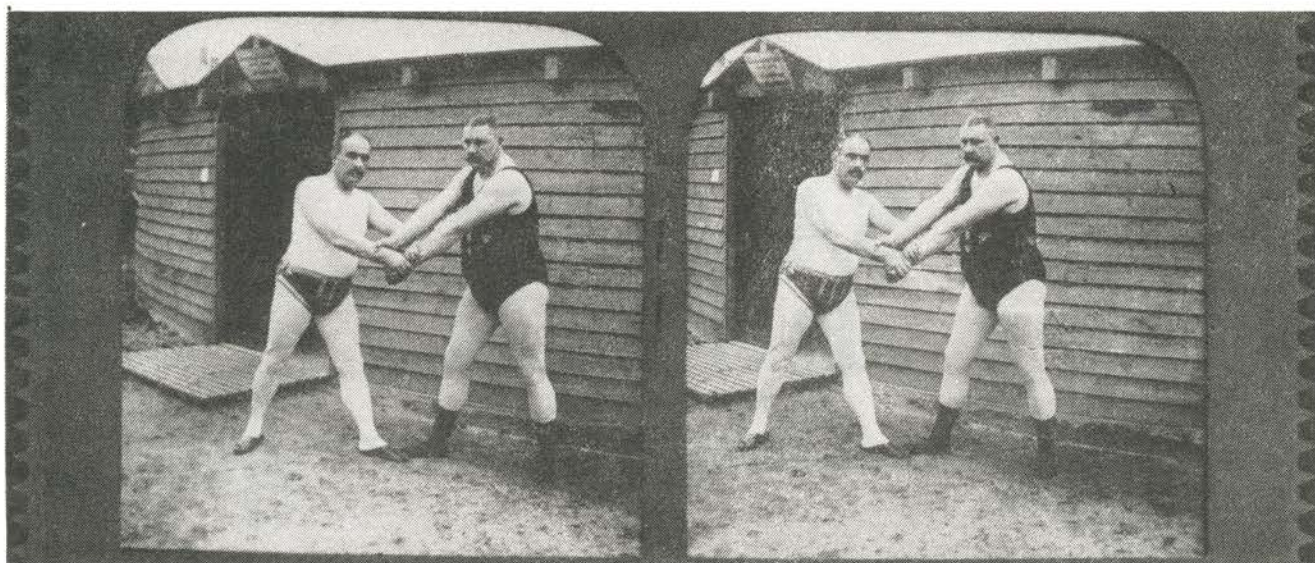
De blev altså bare ikke trykt i avisen, men distribueret som originale fotografier, som visitkort, kabinets- eller stereobilleder - sidstnævnte, med et sortiment på næsten 7.000 registrerede muligheder.

Med disse billeder af kampen mellem bryderen Magnus Bech-Olsen og grækeren Antonio Pierri i København i 1897, foregriber han udviklingen af den egentlige pressefotografering, med Holger Damgaard som den første, og bliver dermed en flot kandidat til titlen; Danmarks første pressefotograf".

Brydekampen foregik på Ordrupbanen og gjaldt verdensmesterskabet. Den "frygtelige græker" var ikke blevet overvundet i 7 år!

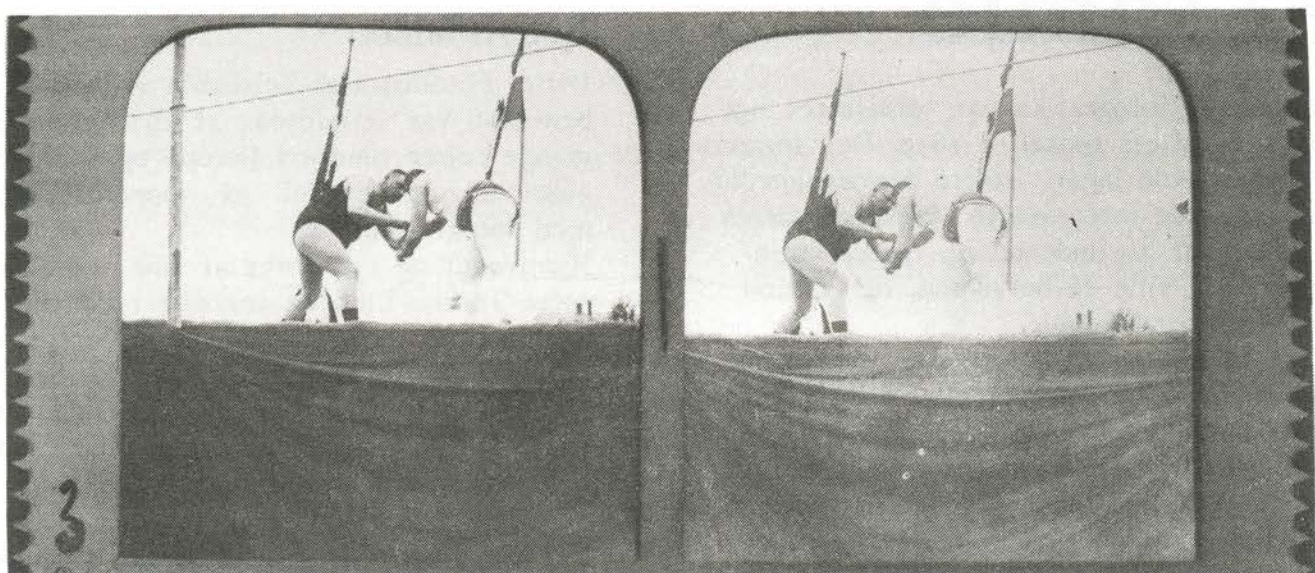
De to brydere var meget jævnbyrdige, kampen blev hård, men efter tre kvarters kamp lykkedes det Bech-Olsen at få grækeren kastet omkuld. Bech-Olsen blev hermed verdensmester!

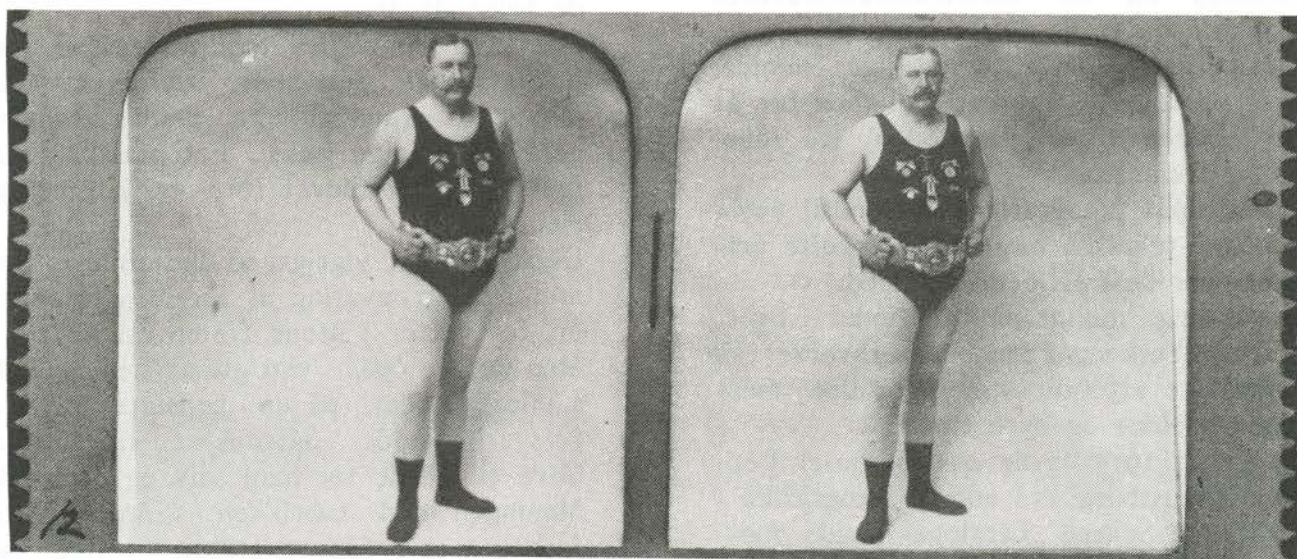

Regulær kamp eller aftalt spil?

Undertiden fulgte skandaler og retssager i kølvandet på Bech-Olsen. Det evige spørgsmål - om professionalisme er mere show end egentlig sport.

Magnus Bech-Olsen vandt to gange over "den frygtelige græker" Antoinio Pierri. Først selve kampen, og senere revancematchen. Hermed blev han udråbt som verdensmester!

Trofæet, Verdensmesterbæltet, som grækeren, der havde vundet det i England i 1890, måtte aflevere til Bech-Olsen.

Samling: Andreas T. Mørch

SAMPLER-DILLEN

Flemming Berendt

At samle

Samlere af fotografika har eksisteret lige fra fotografiets fødsel i 1839. De første samlere havde ingen større besværligheder med at finde interessante objekter - deres problem var at finde ud af, hvilke opfindelser, der ville få betydning, og dermed var bevaringsværdige.

Disse første unika, endte for de flestes vedkommende på museer eller fysisk-tekniske samlinger.

Takket være disse samleres omhu, har vi mange skriftlige vidnesbyrd om tingenes oprindelse og funktion.

Hovedparten af de fremstillede kameraer indtil slutningen af det forrige århundrede blev lavet af træ, enkelte er udført helt i messing, og for kolloidumkameraernes vedkommende er de fleste gået til grunde. De kameraer, som den nutidige samler ønsker og søger, samt har mulighed for at købe, er fremstillet i perioden fra 1880'erne og fremefter.

At samle på fotografika var indtil 1970 kun noget tekniske museer og enkelte privatpersoner beskæftigede sig med.

Det var dog muligt på auktioner i byer som New York og London at erhverve sig fotografiske effekter - men for det meste, kun sjældne og dyre ting.

I december 1975 havde auktionshuset Petzold i Augustburg 132 numre fotografika i sit katalog. Senere kataloger havde 700-1000 numre og "rene" fotografika-auktioner blev almindeligt!

Begyndelsen

Dansk Fotohistorisk Selskab's stifter, Torben Lind var i midten af 1970'erne på mange rejser rundt i Europa og oplevede auktioner, og handel på loppemarkeder med fotografika.

Hjemvendt og inspireret af sine oplevelser satte Torben Lind en annonce i Politiken, hvor han efterlyste andre, som interesserede sig for fotografika. Det lykkedes at få kontakt med så mange, at man kunne stifte D.F.S. i december 1975, med Club Daguerre i Tyskland som forbillede!

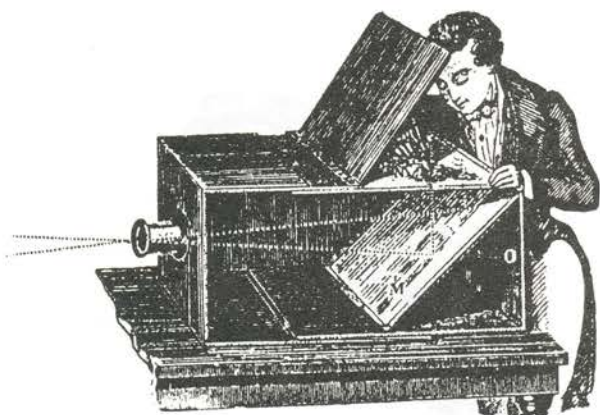
Det viste sig hurtigt, at andre samlere havde erhvervet og registreret fotografika op igennem 1950 og 60'erne.

Rygraden i D.F.S. blev hermed etableret i de følgende år.

Desværre har nogle tabt interessen, men heldigvis har Selskabet overlevet, ikke mindst på grund af vort blad's grundlæggelse og stadige vækst. Fotografika - har fået mæle, er blevet foto- og kulturhistorie.

Derfor er det vigtigt, at indsamling, formidling, og bevaring af fortidens klenodier, fortsætter i årene fremover.

Men det er også vigtigt, at den enkelte samler gør det på en hensigtsmæssig og forsvarlig måde. Således at tingene kan blive til glæde for ham selv og eftertiden! Meningen med rubrikken "SAMPLER-DILLEN" er at rådgive, støtte, vejlede og give inspiration til at få glæde af sin hobby.

Hvad er fotografika?

Allerede i 1953 støder vi for første gang på ordet "PHOTOGRAPHICA" - som samlersområde.

Det stod at læse i det tyske Photo-Magasin i forbindelse med professor Helmuth Gernsheim's epokegørende fund af verdens hidtil ældste fotografi "aftaget" af Niepce i 1826.

Ordet blev skrevet af professor L. Fritz Gruber, som tilkendegav, at det dækker alt, som man indsamler af fotografiske apparater, objektiver, kemiske formler, osv., men ikke mindst de efterladte fotografier fremstillet på forskellig vis igennem tiderne. Det hele beskrevet i en kulturhistorisk sammenhæng!

Hvad skal jeg samle på?

Umiddelbart synes antallet af kamerakonstruktioner, mellem 30.000-40.000 at være en fuldkommen uoverkommelig størrelse at få sat i system. Men vi vover forsøget!

Camera obscura. Ur-kameraet, uden mulighed for at optage et "fotografisk billede" - men et hjælpemiddel for tegnekunstneren og naturelskeren.

Camera obscura er "navnløs", en glidebox type fremstillet i træ eller pap, isat objektiver, matglasplade og evt. spejl. De er sjældne, kostbare og skrøbelige.

De første egentlige fotografiske apparater bliver, som bekendt, fremstillet på bestilling af Daguerre og Talbot.

Skulle et af disse unikummer dukke op på en international auktion må man regne med at skulle betale uhyre summer.

En begrænset samlersgruppe er de historiske samlere.

Deres mål er, at finde specialkameraer, milepæle i den tekniske- og fotohistoriske udvikling.

Kameraer og fotografika som repræsenterer de forskellige teknikker og kameraperioder: Daguerreotypi/Talbotyp, vådpladeperioden, overgangen til tørpladen, rullefilm samt farvefilm og polaroid.

Sådanne kameraer kræver andet end økonomiske ofre. Her er der tale om en livstidsindsats i søgen efter disse unikke ting, når de en sjælden gang dukker op på formidlingsalg i Danmark eller på auktioner ude i Europa.

LITTERATURLISTE: (1)

De egentlige samlersobjekter

Systematisering efter konstruktion og anvendelse kan inddeles i nogle hovedgrupper: Glidebox-typen, atelier- og rejsekameraet, magasin, skjult-kamera, miniaturre- og stereokameraet, spejlrefleks, klap- og udtrækskameraet. Sidst, men ikke mindst box- og instantapparaterne.

Samleren kan også gruppere sine apparater efter producenten, Leitz, Kodak, Rollei, osv. sætte på hylde efter produktionsår, format, størrelse, eller objektiver-type.

Endelig kan fremstillingsmaterialet være afgørende: træ, pap, metal, kunststof eller andre specielle materialer.

Den mekaniske kvalitet- og konstruktionsprincip, særlig for apparater fremstillet i perioden 1880-1960, er et meget interessant område, og endelig kameraets design, dvs. funktionsduelighed forenet med formskønhed.

»Den almindelige samler«

Det største og bredeste samlersområde i Danmark er produkterne fra den tyske kamerakoncern Zeiss Ikon og den amerikanske KODAK.

Antallet af apparater er stort, og priserne overkommelige.

LITTERATURLISTE: (2).

Det bliver betydeligt sværere at finde håndbøger for fabrikater som Ernemann, Ica, Ihagee, Voigtländer, Zeiss m.m., her må man bruge ABRING'S bøger suppleret med firmakataloger, brugsanvisninger og annoncer i gamle tidsskrifter.

Club Daguerre i Tyskland har udarbejdet et CD-register over kendte produkter.

I 1990 udarbejdede Otto Kemmler en GE-BRAUCHANWEISUNGS-SERVICE (brugsanvisning) over 5000 titler og mere end 200 kamerafabrikker i verden. (GISELA KEMMLER VERLAG. Körnerweg 25/2. D-7303 Heuhausen/F. Telefon (07158)8803). DM.10.00). De enkelte data og tegninger kan bestilles.

En anden stor gruppe samlere søger kameraer af en bestemt type, størrelse, farve eller mekanisk færdighed. Disse udprægede tekniske romantikere udpeger sig særprægede spejlreflekskameraer, miniaturrekameraer, stereoapparater, panorama- eller fly-kameraer.

LITTERATURLISTE: (3).

Kasseapparatet, eller Boxkameraet får allerede sin debut i forbindelse med rullefilmens opfindelse - men op igennem 1920erne og 30erne bliver der virkelig produceret kasseapparater. Verden stod midt i en økonomisk depression, så tiden var inde, for fabrikanterne til at fremstille fotografiapparater i store mængder til en billig penge.

Eastman Kodak fremstillede i 1930, 500.000 Boxkameraer og udleverede dem gratis til skolebørn blot for at stimulere filmsalget. Hvis man har "øje" for apparaternes forskelligartethed, og godt med plads, kalder disse ydmyge kasseapparater også på sine fans.

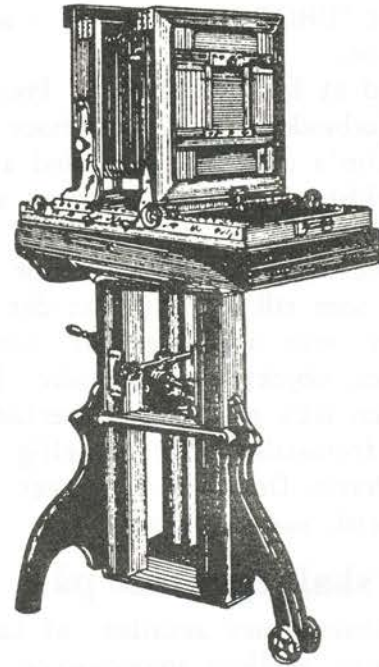
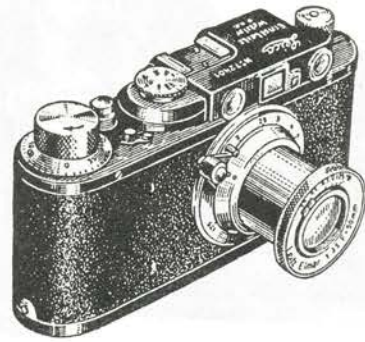
Samler specialister

Et mere begrænset antal samlere udvælger sig et område, som af en eller anden grund, har deres specielle interesse. Økonomisk og prestigemæssig ligger LEICA i spidsen.

Leitz fabrikkernes historiske betydning og indsats på det mekaniske område er uden sidestykke. Mere end 50 års kvalitetsproduktion og over 2 millioner kameraer gør disse til eftertragtede samlereobjekter.

Leitz produkter består af et mindre antal grundmodeller med tilbehør. En del af de første apparater er blevet ombygget - andre fremstillet i et begrænset antal.

Desuden findes der prototyper, eksperimentkameraer, militær- og olympiademodeller samt jubilæumsmodeller, og endelig de helt unikke, fremstillet til dignitarer.

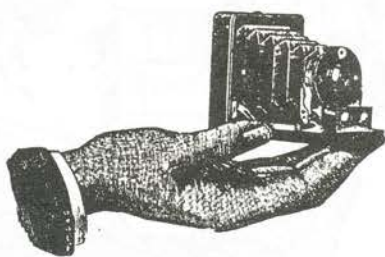
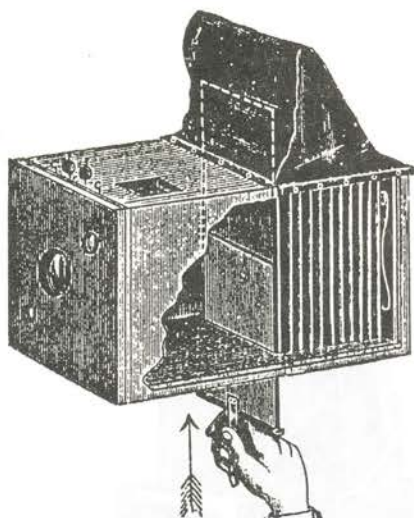
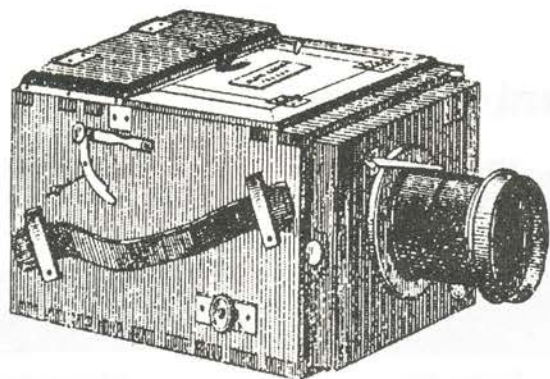

Samtlige fremstillede Leica-kameraer er nummereret fra nr. 131 (100-130 er prototyper) og veldokumenterede, hvilket indebærer at man er i stand til at tidsbestemme det enkelte apparat på dato. Tilbehørsdelene er et kapitel for sig. Listen er uendelig, og jagten på disse "dimser" ligeså. Samleren har et helt bibliotek til rådighed.

LITTERATURLISTE: (4).

Atelier-kameraet

Det imponante atelier-kamera, gerne fremstillet i mahogni, kirsebærtræ eller en anden ædel træsort, pynter i ethvert hjem. Disse store apparater, med flotte messingbeslag, løvefødder og anden samtidig design kan endnu erhverves for rimelige penge - men HUSK; de kræver PLADS.

REJSE-KAMERAET, som også kunne anvendes i det faste atelier er derimod mere populært som samlerobjekt.

Disse apparater er også fremstillet i ædle polerede træsorter med beslag i nikkel, messing, sølv eller guld.

Her er udbuddet væsentligt større og priserne stadig ret overkommelige.

Engelske kameraer, som Thornton-Pickard, Lancaster and Son, tyske salon-apparater fra Dr. Krügener, C.P. Goerz, - utallige er fabrikaterne, såvel som formater. Særlige smukke og dyre er de såkaldte tropekameraer.

Endelig, hvis man har penge, og næse, J.P. Andersen's (Nellerød-manden) håndlavede specialiteter. (betragtes som "foto-fæ" - og bør registreres på Danmarks Fotomuseum).

Magasin-kameraet

Magasinkameraet til tørglasplader er som regel fremstillet i en blanding af træ- og metal. Fra ca. 1880 og frem til ca. 1920 blev der produceret store mængder af disse "halvautomatiske" apparater. Dr. Rudolf Krügener's Reflex-Magazinkamera Simplex fra 1888, og apparater bygget helt i træ, hører til i den fine ende. Andre er mindre frydefulde at se på, men deres tekniske snedigheder er højst interessante. Udvalget stort og priserne rimelige!

Skjult-kamera (GEHEIMKAMERA)

Denne særlige blanding af små kamouflerede spion- og skjult fotografiapparater er meget eftertragtede, og derfor i høj kurs. Bedst kendt er det runde Stirn-kamera, anvendt til de unikke optagelser fra "Herregårdsliv 1887-1900" på Danmarks Fotomuseum.

Kamerakonstruktørernes fantasi fik sandelig fri udfoldelse i en næsten tyve-årig periode. Kameraer skjult i en spadserestok, en bibel, et ur, en revolver, kikkert, sågar i en høj hat.

Alle disse vidunderlige og spøjse sager er desværre sjældne og kostbare.

Miniature-kameraet

Steinheil's miniaturemodel i messing fra 1839 giver vi på forhånd afkald på, og beskæftiger os med dem som bliver frem-

stillet fra 1920'erne og helt frem til i dag. Her er Presto, Compass, Ticka-ur og Minox Riga de fineste, men op igennem 1930'erne blev der fremstillet en række lilleputkameraer, delvis som legetøj, men også seriøse sager som: Coronet Midget, Le Photolet, Jolly, Wonder, Steky, Petie, Duca og ikke at forglemme vor egen Fotax mini. Priserne er stigende på disse miniaturrekameraer.

Stereo-kameraet

Det første egentlige stereokamera bliver præsenteret i London den 5. maj 1853. De ældste af denne type apparater er meget sjældne.

Mellem 1900-1930 fremstilles der i Frankrig et utal af fine og velfungerende stereoapparater med navne som: Le Glyphoscope, Verascope, Citoskop, Polyskop, og i Tyskland hed de: Ernemann, Rolleidoskop, Heidescop, Contessa, mfl., overalt i Europa og Amerika fremstillede man disse kameratyper til et umætteligt marked, men pludselig gik det i stå og apparaterne blev lagt på loftet, hvor mange endnu ligger.

Disse klenodier er for den kræsne, målbevidste, og som sagt, pengestærke samler.

Spejlrefleks-kameraet

De mekanisk stabile og veludførte spejlreflekskameraer med Rolleiflex som flagskibet er en anden stor samlergruppe.

Indenfor denne kan man specialisere sig i den kostbare eller billige ende.

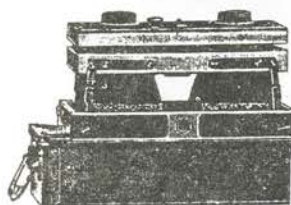
Zeiss Ikon's Contaflex (der er solgt mindre end 10 stk. i Danmark) er den mest sjældne og kostbare. Hvorimod Rolleiflex og Rolleicord stadig er betalbare. Deres ensartede udseende gør dem lidt farveløse på hylden. Gennembearbejdet speciallitteratur findes på området.

Udtræks-kameraet

Klappkameraet, den største og bredeste enkeltgruppe af fotografiapparater, der nogensinde er fremstillet. Antallet er nærmere 20.000 end 15.000 forskellige konstruktioner.

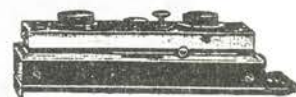
Kodak topper som nummer eet. Derefter følger de førende tyske firmaer som Ernemann, Zeiss Ikon, Agfa osv.

Stereoskop - Kameras

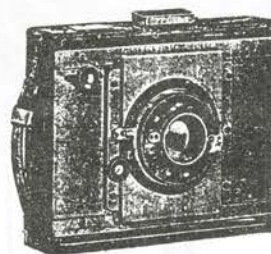
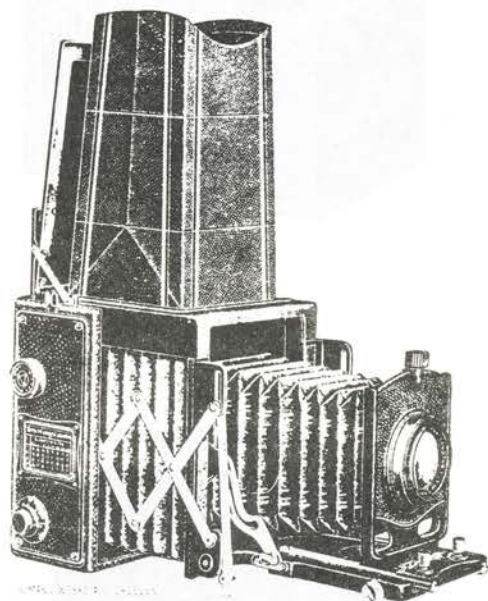

Polyskop offen

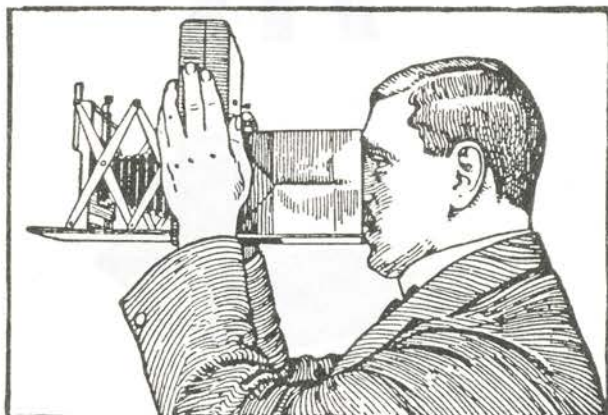
Prospekte gratis und franko

Polyskop geschlossen

Klapp-Kamera

Udbudet er stort, priserne rimelige. Med fantasi, omtanke, og interesse kan man her med lethed anskaffe sig en både smuk, seværdig og interessant samling.

SAMPLER-FORENINGER.

I adskillige europæiske lande er der indenfor de sidste 10-15 år stiftet foreninger for kamerasamlere - hermed adresser på de betydeligste:

CLUB DAGUERRE.

H. Grahner. Schwinningstr. 77,
5100 Aachen. Telefon: 02408/6684.
Tidsskrift: PHOTO-ANTIQUARIA.

LEICA HISTORICA.

Klaus Grothe. Bahnhofstr. 55,
3252 Bad Munder an Delster 1, Tyskl.
Tidsskrift: LEICA HISTORICA.

DER CAMERA CLUB.

Wilhelminalaan 8, NL-3701 B.J. Zeist.
Holland.

CLUB "NIEPCE LUMIERE".

Pierre Bris, 35 Rue de la Mare a
L'ane, F-93100 Montreuil. Frankrig.

"PHOTOGRAPHICA".

M. Szpalski, Rue Jules Lejeune 3,
B-1060 Bruxelles. Belgien.

SWISS PHOTOGRAPHICA.

P.O. BOX 1433,
CH-8058 Zurich Airport.

PHOTOGRAPHIC HISTORICAL SOC. OF AMERICA INC.

BOX 71, Waltham Branch Boston,
Mass., 02254 USA.

PHOTOGRAPHIC HISTORICAL SOC. OF NEW YORK.

PO BOX 1839, Radio City Station,
New York, N.Y. 10019 USA.

Litteraturliste:

LITTERATUR: (1)

Politikens håndbog "Jeg er samler". Heri findes et afsnit "Gamle fotografiapparater", skrevet af Sigfred Løvstad.

KAMERAS GESTERN UND HEUTE.

Michel Auer. Edita S.A.,
Lausanne 1975. ISBN 2-88001-005-5.

KAMERAKAVALKADE GENNEM 150 ÅR.

Johan Wilsberger. Lademann 1975.
Dansk udg. ISBN 87-15-08232-6.

A CENTURY OF CAMERAS.

Lothrop.

THE BIRTH OF PHOTOGRAPHY 1800-1900.

Brian Coe. Asch og Grant Limited.
120B Pentonville Road, London NI 9JB.

COLOUR PHOTOGRAPHY 1840-1940.

Brian Coe. (samme forlag 1978).

A HISTORY OF THE 35 MM STILL CAMERA.

Hicks.

PHOTOGRAPHIC ADVERTISING A-Z.

I tre dele.

George Gilbert.

LITTERATUR: (2)

THE FIRST HUNDRED YERS.

Brian Coe. Hove Foto Books 1988.
ISBN 0-906447-44-5.

ZEISS IKON CAMERAS 1926-39.

D.B.Tubbs. Hove 1977.

CONTAX GESCHICHTE.

1. del. 1932-45.

2. del. 1945-82.

Kue. Privat tryk 1981 og 1982.

KODAK-CUSTOMER SERVICE PAMFLET.

Eastman Kodak Company.

Rochester, New York 14650. 1917-1987.

NAGEL UND KODAK KAMERAS.

Otto Kemmler. Neuhausen 1983.

ZAUBER DER KAMERA.

Nagel. DVA 1977.

COLLECTORS GUIDE TO KODAK CAMERAS.

McKeown. Centennial 1981.

LITTERATUR: (3)

DIE GEHEIMKAMERAS.

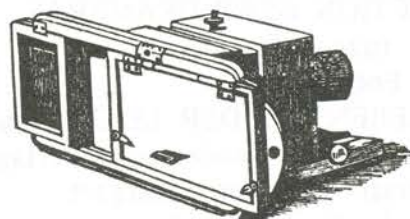
Auer/Lothrop. (Heerings Verlag 1978.
ISBN 3-7763-5140-3 Lw).

STEREOKAMERAS VON 1940 BIS 1984.

Werner Wieser, Siegelberg 57,
5600 Wuppertal 23. Tyskland.

The Collectors Guide to JAPANESE CAMERAS.

ISBN 0-87011-743-2.

James Cornwall:
PHOTOGRAPHIC ADVERTISING IN
ENGLAND 1890-1960.
GERMAN PHOTOGRAPHIC ADVERTISING
1850-1960.

Udgivet af H. Gahmig,
D-6300 Giessen-Wieseck. Tyskland.
MADE IN ITALY.
Antonetti.

AN AGE OF CAMERAS.
Edward Holmes. Fountain Press.
ISBN 0 85242 346 2.

CAMERA COLLECTING. I-III.
Jason Schneider. Wallace-Homestead Book
Co. 580 Waters Edge, Lombard,
Illinois 60148, USA.

KAMERABOGEN.
Brian Coe. Teknisk forlag Oslo 1979.
ISBN 82-512-0162-4.

LITTERATUR: (4)

THE LEICA MANUAL.
D.R.Grossmark. Morgan og Morgan,
Dobbs Ferry, New York. Flere udgaver.

THE FIRST SIXTY YEARS.
G.Rogliatti. Hove Foto Books 1985.
ISBN 0-906447-32-1.

LEICA, ILLUSTRATED GUIDE I,II,III.
I. Genel oversigt over alle Leica-
kameraer incl. Leicaflex SL 2.
ISBN 87100-096-2.
II. Lenses, Accessories, Special Models.
ISBN 0-87100-138-1.
III. 3M and Leicaflex Lenses,
Special Models and Accessories.
ISBN 0-87100-161-6.

James L.Lager. Morgan og Morgan. 1978.
- alle tre bøger uundværlige for den
seriøse samler!

LEICA LITTERATURE 1930-1960.
James L.Lager. Morgan og Morgan.
ISBN 0-87100-174-8.

DIE LEICA. 1931-1942.
Curt Emmerman. Tidsskriftserie, genop-
trykt 1981. 4 bindsværk. Schliemann
Verlag. Hamburg. ISBN 3-88771000-2.

LEICA HISTORICA: SCREW CAMERA
PRODUCTION GEWINDKAMERAS.
BIND I, 1925-1960.

Hove Foto Books.
MEIN LEBEN MIT DER LEICA. 1990.
Walter Benser. Lindemanns Verlag,
Nadlerstr. 10, 7000 Stuttgart.
ISBN 3-928126-15-6. Eng. og tysk udg.

LITTERATUR: (5)

VON DAGUERRE BIS HEUTE I-III.
H.D.Abring. Foto Museum, Postfach 15,
4690 Herne 2, Tyskland.

COLLECTION.
Michael Auer. Euro-Publishing Est.
Postbox 339 FL. - 9490 Vaduz.
Liechtenstein. 1977.
Med vurderingspriser.

PHOTOGRAPHICA SAMMLEN. KAMERAS
- PHOTOGRAPHIEN - AUSRUSTUNGEN.
Uwe Scheid. Keyser Verlag. München.
1977. ISBN 3-87405-102-1.

PHOTOGRAPHICA, A GUIDE TO THE
VALUE OF HISTORIC CAMERAS AND
IMAGES.

Charles Klamkin. Funk og Wagnalls,
New York 1978. ISBN 0-308-10298-3.
PRICE GUIDE TO CAMERAS.

Nyere eller ældre årgange. Med disse
bøger får man adgang til over 4000
fotografiapparater's data m.m.

Disse bøger fås bl.a. hos:

FAG-FOTO. Tlf: 31 22 44 91.

Danmarks Fotomuseum. Tlf: 97 22 53 22.

Per Ask Nielsen. Tlf: 97 12 55 14.

Vintage Cameras. LTD, 256 Kirkdale,
London. SE264NL, England.

Lindemanns Buchhandlung Stuttgart.

KAMERATYPER:

Årstallene er omtrentlige - nogle kon-
struktioner fremstilles stadig i udviklings-
landene!

Glidebox-kameraet (1835)	1839-ca.1860
Atelier-kameraet	1839-
Rejse-kameraet	1855-(1935)
Magasin-kameraet (1856)	1880-ca.1920
Hemmelig-kamera	1880-
Klap-kameraet	1890-1940
Box-kameraet	1890-
Spejlrefleks-kameraet	1880-
Konisk kasseform	1880-1920
Småbilled-kameraet	1923-
Miniature-kameraet	1839-
Instant-kameraet	1860-
Multi-kameraet	1850-1900
Panorama-kameraet	1890-
Stereo-kameraet	1850-
3 farvekameraet	1890-ca.1930

Besøg fra Solens Rige!

Hisayuki Ueda og Sigfred Løvstad.

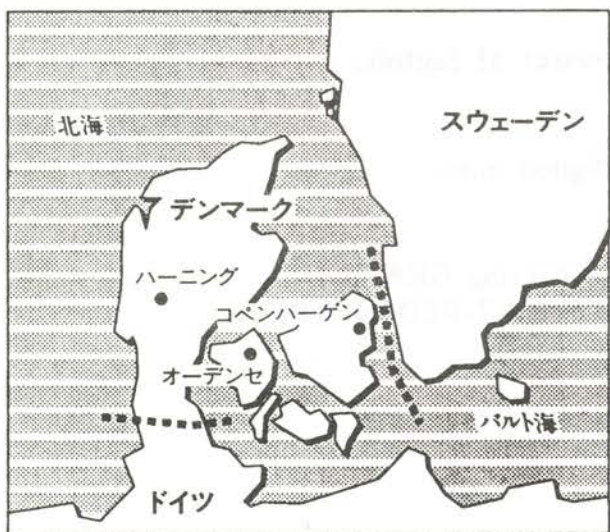
Flemming Berendt

Den 14. oktober 1990 besøgte den japanske redaktør, Hisayuki Ueda, fra Tokyo, Danmarks Fotomuseum.

Besøget blev til en artikel i bladet "Asahicamera Monthly Contest", som udkommer i solens rige. Læserne har kunnet forlyste sig med beretningen om fotomuseet på den jyske hede.

Et landkort med stednavne som Humlebæk, Odense og Herning skal lede turisten frem mod målet.

Hvad de japanske læsere får at vide om museet ved ingen i Herning (endnu!). Men til glæde for de af Objektiv's læsere, som også behersker det japanske sprog, bringer vi et uddrag af teksten.

Det danske land med øer....

CONTENTS PHOTOGRAPHY JOURNAL ASAHI CAMERA JANUARY 1991

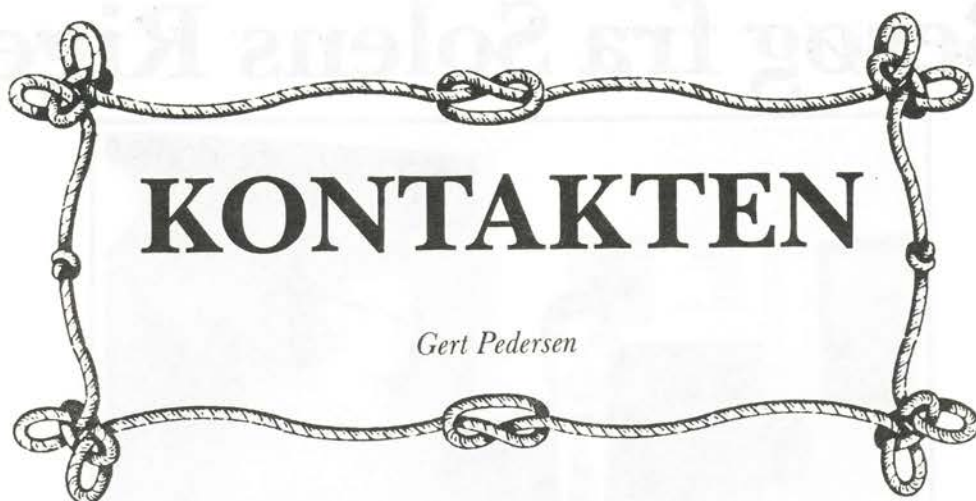
Som skrevet står....

★ デンマーク写真博物館 Danmarks Fotomuseum

写真150年を証言する カメラとプリントの豊庫

カメラのメカニズム好きな人は、ぜひ訪れたい博物館だ。コペンハーゲンから西へ空路30分のカーラップ空港へ飛び、さらにそこから26km離れたハーニングという、人口6万の町にある。

写真用品のセールスマンだったシフレッド・レブスタット氏が、仕事のかたわら、せっせと集めた3000点余のカメラ、レンズを公開するため、1984年に開いた。公的には博物館として認められてはいないが、ハーニング市はもと婦

Med dette nummer af Objektiv introducerer redaktionen en ny spalte, som vi har valgt at kalde KONTAKTEN.

Det er meningen at denne spalte i særlig grad skal være et kontaktsted for læserne - formidle kontakt mellem både aktive og passive medlemmer af DFS.

Vi har følt, at der med DFS's vokseværk er opstået et behov for en sådan kontaktplatform. Vi kender jo langt fra hinanden personligt, dertil er vi for mange.

Spaltens levedygtighed vil imidlertid være afhængig af læsernes aktive medvirken. Det vil sige: vi har behov for dine kommentarer, din kritik, oplysninger og tips, spørgsmål og problemer, kort sagt: Vi har behov for at fornemme, at der er LIV derude!

Det er i høj grad en "GRÆSRODS-SPALTE" vi vil forsøge at skabe. Vi tænker os følgende rubrik-overskrifter:

1. **LEVENDE BILLEDER**

Interviewes og præsentation af medlemmer.

2. **GODE RÅD OG TIPS**

Hvorledes man renoverer og beskytter fotografika.

Bliv ikke siddende på DIN VIDEN selv - del den med andre.

3. **SPØRGSMÅL OG SVAR**

Tekniske og historiske spørgsmål søges besvaret af fagfolk.

4. **BREVKASSEN**

Reaktioner på bladets enkelte artikler, lødighed m.m.

5. **KØB OG SALG**

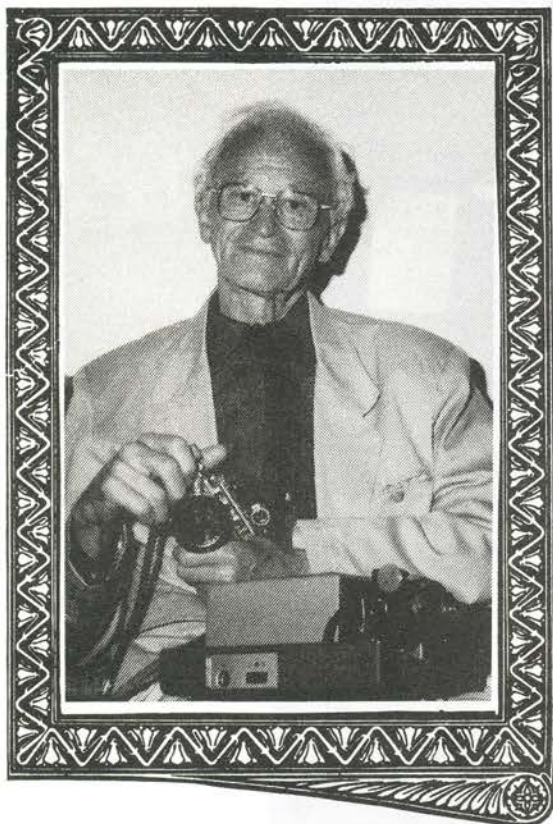
Fotografika søges byttes eller handles. Annoncering GRATIS.

Skriftlig eller telefonisk henvendelse til KONTAKT-REDAKTIONEN:

G.Pedersen. Albjergparken 1, 2660 Brøndby Strand.

Telefon: 42 73 53 74.

Vi præsenterer et medlem:

Kristian Kousgaard

Jeg er på besøg hos Kristian Kousgaard i dennes smukke hjem i Birkerød, og havde sat næsen op efter en stille og rolig aften i det grønne Nordsjælland, beskæftiget med mit yndlingstidsfordriv - at snakke fotografika. Men det varer ikke så længe, før jeg begynder at tabe pusten, hør blot her:

"Jo, jeg er netop fyldt 79 år, så jeg løber 4-5 km hver morgen ved 6 tiden for at holde mig lidt i form", svarer Kousgaard med den selvfølgeligste mine på mit spørgsmål om nogle få data.

Det er muligt, at en og anden garvet fothistoriker ikke lader sig anfægte af den slags, så vi lader Kousgaard fortsætte:

"Jeg havde på et tidspunkt solgt min originale Leitz stereo-optik til min Leica, men fandt ud af, at det der med stereo var jo egentlig meget morsomt, og ville gerne have en igen. Men så var der i mellemtiden opstået det lille problem, at stereooptikken ikke længere fremstilledes, - og en brugt ville komme til at koste omkring 10-15.000 kr".

Nu har jeg altid været gør-det-selv mand, fortsætter Kousgaard medens han serverer kaffe, "så jeg byggede selv en i stedet".

»Levende billeder«

»Græsrodder og Nellerødder« i Birkerød

Gert Pedersen

En hvad for en, spørger jeg.

"En stereooptik til min Leica", forklarer Kousgaard tålmodigt.

Jaså, kan man se den?

"Nej ikke her, den ligger nu på Danmarks Fotomuseum i Herning, sammen med de to tilhørende stereo-projektorer, som jeg byggede samtidig. Men jeg har en tilsvarende optik og projektor, som jeg byggede i fjor".

Jeg bevæbner mig med en forsvarlig tår kaffe, og betragter "genstanden".

Den ER nu ret fantastisk: "Jeg har benyttet 2 Xenagon 35 mm objektiver fra 2 havarerede Akarelle kameraer og monteret dem ved siden af hinanden i en fælles snekkegængsfatning fra en ældre Canon. Desuden har jeg koblet de to blændere sammen med en fælles skala, samt indjusteret blænde- og afstandsindstillingen".

Det lyder såmænd meget enkelt, men det ser nu ikke enkelt ud. Havde jeg ikke selv set det, ville jeg umiddelbart påstå, at sådan noget kunne man ikke. Ikke uden specialværktøj, maskiner, drejebænk o.s.v. Men Kousgaard har næsten kun almindeligt håndværktøj - "løvsaven er vigtig", fortsætter Kousgaard, "den og så en håndbo-remaskine, en gevindskærertap til 2 mm, samt diverse file, skruetrækkere og andet husholdningsværktøj".

Vi forlader Leicaen og kigger lidt på nogle Kodak-Retina ting, der står på hylden.

"Jeg har forøvrigt også lavet denne "Stereo-Retina", forklarer Kousgaard. "Den er bygget af 2 Retina-kamerahuse samt en original stereofront fra et amerikansk Revere-kamera. Jeg har fremstillet en særlig afstandsindstilling, hvor mekanismen betjenes efter "Fingerhebel" - princippet, i sin virkemåde minder den noget om afstands-mekanismen på en Rolleiflex. Desuden har jeg bygget et nyt fremførings- og tælleværk samt monteret en passende søger". Resultatet er nydeligt og vidner om en ganske forbavsende opfindsomhed og fingerfærdighed.

Kleinbild-Stereobetrachter

»PLASTOSKOP«

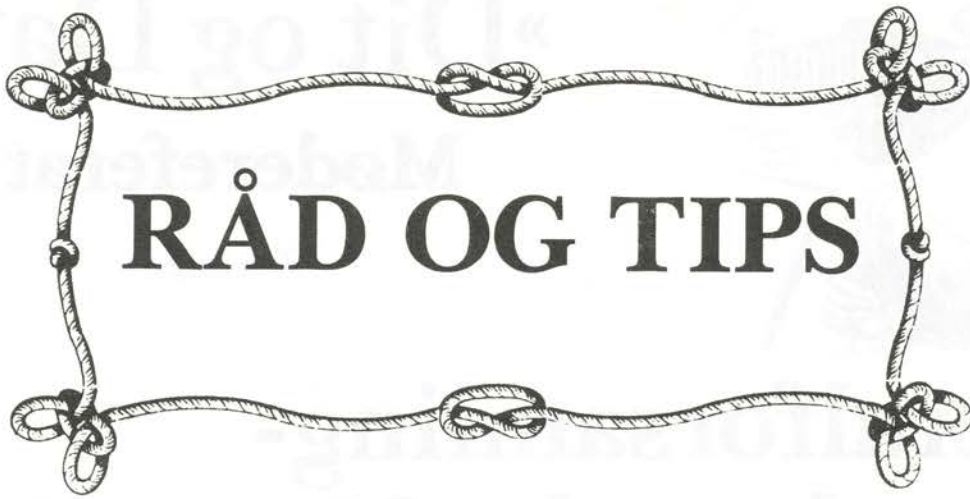
von

W. & H. SEIBERT · Opt.-Institut · WETZLAR

Kousgaard forklarer, at han skam har brugt alle sine "opfindelser" - inden han f.eks. forærede dem væk, hvilket er sket i en række tilfælde. "Men det skal helst være stereo, siger han, der iøvrigt har fotograferet siden 1924, fordi jeg finder, at stereovirkningen giver motiverne et ekstra pift. Noget jeg synes er vigtigt i vore dages visuelle overflod, med kabel TV o.s.v." Hvornår begyndte Kousgaard at interessere sig for at arbejde med de klassiske kameraer?

"Det var vistnok under krigen, da fik jeg min første Leica - i øvrigt en Elmax-Leica. Jeg tror nok Leicaens kvalitetsmekanik fascinerede mig en del. Siden har jeg haft - i kortere eller længere tid, som regel det første - vel henvend et par tusinde småbilledkameraer. Altså det meste af hvad, der har været på markedet her. Men jeg har aldrig været egentlig samler, for mig har det væsentlige været at beskæftige mig aktivt med et eller flere af de klassiske kameraer".

Vi håber senere at kunne omtale nogle af Kousgaards ting mere indgående, enkelte har allerede været vist i tyske og amerikanske fotohistoriske tidsskrifter. Selv hævder han elskværdigt, men bestemt, at stamme fra Give i det midtjyske, årgang 1912, hvor han skal have begyndt sin bankuddannelse i 1930. Nok muligt, men jeg tror ham nu ikke helt i det stykke. Måske husker Kousgaard forkert. Måske er han i virkeligheden fra "NELLERØD".

RÅD OG TIPS

Fra Jens Hammeken i Albertslund har vi modtaget følgende gode råd: Hvis læderovertrækket på et ældre metalkamera har løsnet sig p.g.a. oxidering af metallet under læderet kan man udbedre skaden således:

1. Først fjernes læderovertrækket helt fra den pågældende del af kameraet med sprit.
2. Metallet renses med et slibemiddel, f.eks. ståluld og klud.
3. Metallet males med f.eks. rustbeskyttelsesmidlet Corrostabil.
4. Læderbetrækket fastgøres med shellak, som klæbemiddel f.eks. Shellak Politur 3500 fra Erik Berg.

Fordel: Læderbetrækket kan så igen fjernes med alm. husholdningssprit som opløsningsmiddel.

Tak for dette tips!

SPØRGSMÅL OG SVAR.

SPØRGSMÅL: Hvornår begyndte man at bruge den sammenklappelige læderbælg til fotografiapparater?

SVAR: Vi kender brugen af "bælg" allerede før fotografiets opfindelse, d.v.s. konstruktioner som camera obscura.

Den franske kamerakonstruktør, Pierre Sèguier fremstillede en bælg allerede i 1839. Bælgen skulle være den lystætte forbindelse mellem objektivet og filmplanet. Der skulle dog gå mange år før den blev almindelig anvendelig til det såkaldte "Schiebekasten-princip". Især englænderne var opfindsomme på området.

ER DET GALT MED BÆLGEN?

Så er redningen her. Det engelske firma CAMERA BELLOWS Ltd. fremstiller bælg af enhver art. Du fremsender den defekte og får en ny for ca. 30.00 pund.

Følgende bælg haves på lager: Super Ikonta, Kodak Retina (11.50 pund) Baldix 6x6 og Bessa 6x6 (14.00 pund).

Adressen er:

Runcorn Works, 2 Runcorn Road,
Birmingham B12 8RQ, England.
Telefon 21 440 1695.

REPARATIONSSTEDER.

Det aldeles udmærkede fabrikat PRAKTICA (DDR) har det også med at kunne falde fra hinanden. Nu er der hjælp at hente hos firmaet HEINZ PAPENHAGEN. PUSCHKINSSTRASSE 7. O-2750 SCHWERIN.

Salgskatalog .

Ca. 400 fotohistoriske bøger og fotografier kan rekvireres fra:

Antiquariats G. Veit. 7016 Gerlingen.
Tyskland. DM 10.00

»Dit og Dat«

Mødereferat

Tune Laug

Generalforsamling- og Landsmøde 20. april 1991

Brandt's Klædefabrik i Odense, midt i H.C. Andersen's by var rammen om årets generalforsamling- og landsmøde.

Dagen begyndte med at formanden, Niels-Resdahl-Jensen bød velkommen og straks derefter var det bugnende loppemarked igang!

Årets festmiddag blev serveret på slaget 13:00 - og herefter var man rede til at tage hul på årets generalforsamling. Endnu engang tog formanden ordet hvorefter Jens Hammeken, traditionen tro, blev valgt til dirigent.. Mødet kunne begynde.

Niels indledte sin beretning med en opsummering af selskabets aktiviteter i det forløbne år. Kongelig hoffotograf Peter Elfelt's 100 års jubilæum var fornemt blevet fejret i Objektiv igennem tre numre, suppleret med en særudstilling i Herning.

En anden af dansk fotohistories store navne, Sophus Juncker-Jensen havde fået sine erindringer publiceret i vort blad.

Sandsynligvis det eneste skriftlige materiale af den art og karat fra tiden. I november havde vi besøg af sønnen, Jens Juncker-Jensen som fortalte om sin far.

Også den fototekniske side var blevet tilgodeset med artikler om Agfa og Minox m.m. - desuden var billedsiden blevet præsenteret med "The Pencil of Nature" - første artikel i en serie om Det Kgl. Bibliotek's mange klenodier, skrevet af Hans Berggreen.

Den 17. november var der officiel indvielse af Foto Mekanisk Museum ved Arne Reimann.

Danmarks Fotomuseum's "historie" blev bragt i to artikler, skrevet dels af Flemming Anholm og bladets redaktør.

Møderækken blev gennemgået: september, Flemming Arnholm, som fortalte om sin læremester, Jens Juncker-Jensen. Oktober havde vi besøg af Ole Emil Riisager og Karl Haibert, levende billeder og fotohistorisk motorsport. Januar bød på dobbeltforestilling, Erik Fersling og Andreas T. Mørch fortalte om stereo og viste en unik serie billeder på sølvskærm. Februar bød på åbent hus i Foto Mekanisk Museum, hvor Arne Reimann var den fuldendte vært. Marts mødet bød på anden del af formandens foredrag om Carl Zeiss. De to formidlingssalg i Jylland og på Sjælland forløb planmæssigt.

Niels takkede derefter alle bidragyderne til Objektiv. Korrekturlæser, oversættere, repro-medhjælper og ikke mindst Kodak og H-Color, samt de kære annoncører.

Til sidst kunne formanden fortælle at D.F.S. har 358 medlemmer, 9 er gået ud, men 20 er kommet til. Temanummeret om kanonfoto grafen ville blive udsendt samtidig med åbningen af udstillingen "En flittig mand" på Arbejdermuseet.

Formandens beretning blev godkendt.

Regnskab

D.F.S.'s kasserer, Niels-Ove Rolighed forelagde det reviderede regnskab. Det blev gennemgået punkt for punkt, hvorefter det blev godkendt.

Regnskab for 1990/91.

INDTÆGTER		
Kontingenter		68.100,00
Renteindtægter		612,13
Annoncer		7.250,00
Løssalg		1.590,00
Formidlingssalg		9.899,50
Tilskud		1.200,00
Diverse		100,00

Indtægter i alt		89.751,63

OMKOSTNINGER		
Objektiv	27.546,80	
Kontor, Porto, mm	21.862,21	
Telefon	5.836,20	
Kørsel	6.223,05	
Gaver, møder, mm	10.351,64	
Diverse	1.983,52	

Omkostninger i alt	73.803,42	

		14.948,21

RESULTAT		
AKTIVER		
Kasse	865,36	
Giro	18.322,28	
Bank	9.991,14	

Hos kassereren	29.178,78	

Udlæg	724,25	

Aktiver i alt	29.903,03	

PASSIVER		
Formue pr. 31.03.1991.		13.254,82
Skyldige omkostninger		1.700,00

Passiver i alt		29.903,03

Niels-Ove Rolighed
Niels-Ove Rolighed
Kasserer.

Lars Schönberg-Hemme
Lars Schönberg-Hemme
revisor
12. april 1991

Jes Asmussen
Jes Asmussen
Revisor
0. 15. april 1991

Valg til bestyrelsen

De opstillede bestyrelsesmedlemmer blev genvalgt:

Niels Resdahl-Jensen, Tune Laug, Flemming Berendt, Svenn Hugo, Kaj Kempel, samt Gert Pedersen, som blev indvalgt uden modkandidat. Bestyrelsen konstituerede sig selv i de samme roller.

Valg af revisor

Jes Asmussen og Lars Schönberg-Hemme blev genvalgt.

Indkomne forslag

Gert Pedersen havde fremsendt et par forslag vedr. D.F.S.'s bogsamling og spalteplads for læserbreve m.m. i Objektiv. Efter en redegørelse fra såvel formand som redaktør blev følgende vedtaget:
Vedr. bogsamling.

- D.F.S. er et åndeligt fælleskab, der formidler fotointeresse. Foreningen vil ikke eje materielle ting, bortset fra kontorartikler, computer m.m. (som er registreret).

Hvis selskabet modtager gaver, vil disse primært blive overgivet til Danmarks Fotomuseum eller solgt på formidlingssalg. Vedr. Objektiv.

Gert Pedersen (som var indtrådt i bestyrelsen) modtog tilbudet om at redigere en ny spalte under navnet "KONTAKT".

Afvikling af »biblioteket«

I forlængelse af ovennævnte beslutning blev det vedtaget, at Danmarks Fotomuseum overtager dem, de IKKE måtte have, resten sælges på formidlingssalg. (der er tale om en MEGET ydmyg samling).

Kontingent

Kontingentet forbliver uændret på 200,- kr. årligt.

Til sidst fik Ole Knudsen overrakt en flaske "fremkalder" som TAK for mange års bestyrelsesarbejde, og et held og lykke med egen virksomhed!

FORMIDLINGSSALG.

Hermed var vi kommet til årets formidlingssalg. Andreas Trier Mørch og Svenn Hugo svang hammer, arme og ben under en humorfyldt auktion. Mod slutningen gjorde Andreas indsigelse mod de hyppige små 10 kr.'s bud - hvorefter Fl. Anholm kom med følgende salut:

"Bemærk at jeg, Andreas Trier, foragter et bud på en tier, så hvis du gir et bud, må du helst punge ud med helt andre og større værdier."

Mange dejlige ting fik sig en ny "herre", enkelte gik retur, men omsætningen blev flot - over 30.000 kroner.

Endnu engang et dejligt landsmøde med over 80 mennesker og god stemning. Vel mødt til næste år!

Ole Knudsen får overrakt en flaske "fremkalder" - med stor TAK af Niels Resdahl-Jensen.

Den nyvalgte bestyrelse. Fra v. Svann Hugo, Flemming Berendt, (Ole Knudsen), Tune Laug, Kaj Kempel, Niels-Ove Rolighed, Niels R. Jensen og Gert Pedersen.

Dansk Fotohistorisk Selskab

Fortegnelse over de af medlemmerne udbudte fotografica ved formidlingssalg d.20.4.1991.

FORMIDLINGSSALG 20.4.91.

Nr:	Beskrivelse	tilst.	min.kr.	h-slag.
1.	Voigtlander Vitoret, 24 x 36, BT	A	60,-	
2.	Optager Kopil Kobena super 8 m.zoom	A	30,-	
3.	Voigtlander Vitoret, 24 x 36	B	20,-	
4.	Fotoapparat Bilora, hænger i lukker, ellers fin	B	50,-	
5.	8 m/m optager Cineland m.zoom og taske	A	20,-	
6.	Minolta pocket autopak m. taske	A	30,-	
7.	View-master Sawyers betragter (bakelit)	A	50,-	
8.	3 bind: "Året fortalt i billeder", 1947,-48 og -49		100,-	
9.	2 gl. fotoalbum m. ca.150 visit og kabinetbilleder		100,-	
10.	Stereobetrager, -billeder ca.60, -magasiner (glas)		360,-	
11.	Chris Thomson: "photo-models" + div. fotobøger		60,-	
12.	Ciné -Kodak eight -25	BC	140,-	
13.	Leica 111 F, nr.627610, Elmar 3.5/50 + BT	AB	1500,-	
14.	Elmar 3.5/35 nr.570725	AB	500,-	
15.	Leitz universalsøger	C	280,-	
16.	Leitz filmskærer		80,-	
17.	Picolette keramisk sparebøsse	B	120,-	
18.	Canon demi 28 EE, halvformat	B	200,-	
19.	Leitz "Eldia" kopiapparat, orig. æske	A	240,-	
20.	Zeiss Ikonflex 11 a	C	480,-	
21.	Vito CL og Vito CS	C	150,-	
22.	Contessa Nettel picolette, derval 6.3/75	C	240,-	
23.	Franka Solida og Goerz 6 x 9 klap	C	100,-	
24.	Franka Rolifx, US-zone, radionar 4.5/105 + kodak six-20, 6x9	AB	280,-	
25.	Voigtlander Vitessa N, Color Skopar 3.5/50	BC	580,-	
26.	Voigtlander vitessa 500 S	CD	110,-	
27.	Miranda Sensoret		70,-	
28.	Zorki 4, 2/50	C	200,-	
29.	Agfa Optima Rapid, brugsanvisn.+ Ricoh auto 35 hurtigopt. r.	BC	100,-	
30.	Kodak Retina 1 A, sportssøger mm.	B	300,-	
31.	Voigtlander Bessa 6 x 9, compur, voigtar	C	260,-	
32.	Vito automatic 11, lanthar 2.8/50 + Vito BL	C	240,-	
33.	Rodenstock Clarovid, pronto, trinær 4.5/105	C	400,-	
34.	9 x 12 pladekamera, u-orig. tessar 4.5/150 compur, taske	C	300,-	
35.	Kodak Autographic No 1 junior	C	160,-	
36.	Voigtlander Bessa 6 x 9	C	130,-	
37.	Ernemann 6 x 9 klap, Bob 1V	C	240,-	
38.	Voigtlander prominent, 24 x 36, 1.5/50	C	820,-	
39.	Nettar 6 x 6, novar (C) + Voigtlander perkeo 1 (B) =	BC	280,-	
40.	Zorki 10	C	70,-	
41.	div. tilbehør	C	200,-	
42.	Bell & Howell Gun camera m. brugsanvisning	C	160,-	
43.	Rolleicord 1V	C	520,-	
44.	Contax 2 A, sonnar 2/50	B	1200,-	
45.	Minolta 16, taske og film	C	180,-	
46.	Yashica 4 x 4 2-øjet spejrefleks	C	350	
47.	Ilford Electric CR	C	30,-	
48.	Leitz Chico Blitz	C	90,-	
49.	Durst Duca	C	350,-	
50.	Zeiss Ikonta 24 x 36	C	320,-	
51.	Div.litt.		360,-	
52.	Trækassette 13 x 18 m. bill.		60,-	
53.	Professionel 18 x 24 klapramme (Leitz-kopi)	B	100,-	
54.	King-blitz, sunpack	A	520,-	
55.	Maghoni pladekamera m. objektiv (ca.1880)	C	475,-	
56.	Visoflex 111 med 90° lup	AB	700,-	
57.	babybox tengor, Zeiss, 3 x 4	B	200,-	
58.	Elmo 8 -SS, 8 mm. opt. med zoom 1.8/10 - 30 mm.	AB	20,-	
59.	Weston Master 1V belysningsmåler incl. etui	B	120,-	
60.	kasse m. diverse filtre, modlysblændere etc.	A	70,-	
61.	Exa 11 + Meritar 2.9/50 + telemegor 5.5/150	BC	220,-	
62.	Forstørrelsesoptik: Janpol 5.6/80 m.indb. farvefilter	A	150,-	
63.	kasse med billeder		100,-	
64.	kasse med billeder		100,-	
65.	Leica 111, nr.187745, elmar 1: 3.5	BC	600,-	
66.	Retina 1 a, Zorki 10, Isolette 11		820,-	
67.	Mahogni atelier, 13 x 18 cm., Sanderson London, objektiv: Busch Rapid F: 8 Symetrical, smuk model	AB	340,-	
68.	Minox chrom compian 1: 3.5 15 mm	AB	2000,-	
69.	Ernemann Folding Refleks 1924 - 26, 9 x 12 cm. med kassette, Ernon 1 : 3.5 18 cm	A	500,-	
70.	Zeiss Ikon forstørrelsesapparat 24 x 36 m. Ross Rosolux 1: 3.5 5cm. (Objektiver fra Contax målsøgerkameraer passer)	AB	2900,-	
71.	Zeiss Ikon forst.-app. 6 x 9 cm. m.Novar og fast blændering, og med autofocus	B	200,-	
72.	Zeiss Ikon diasfremv. 24 x 36 m.3.5/80 Ikon Orikar optik	AB	300,-	
73.	Zeiss Ikon moviescop m. spolebræt, spole og film	A	250,-	
74.	Zeiss Ikon Ikonta 523/16 m.Tessar 3.5/75	A	300,-	
75.	OGA 24 x 36 Bælgkamera m. Westar 35/50 + BT	BC	360,-	
76.	Penti halvform. m.Trioplan 35/30, orig. æske, brugsan., modl.b.l. A	A	300,-	
77.	kasse med div. fotoapparater	A	170,-	
78.	Pladekamera 9 x 12, m.dobbeltd udtræk og 4.5/150 Xenar, 2 pladekassetter og 1 matskiveholder	A	260,-	
79.	Ernemann Haeg 00, 6,5 x 9 m. Ernemann Dobbeltd objektiv 11/105, 3 pladekass. i pakfilmskass. + orig. brugsanv.	B	300,-	
80.	1 mikroskop m.3 obj. + 3 okularer, kodak kameraholder+div.	BC	500,-	
81.	Kodak Retina Refleks S, BT, m.Ysarex 2.8/50, Heligon 1.9/50, Curtagon 2.8/35, Rotelar 4.0/85, Rotel.4/135+ vinkel søger	AB	300,-	
82.	Retina 11 a m.BT + bordstativ (komplet?) + nærlinsemåler, 6 nær l B	AB	800,-	
83.	Zeiss Ikon Nettar 515 m.taske	B	400,-	
84.	Leitz prado fremviser m.vekselslæde	AB	300,-	

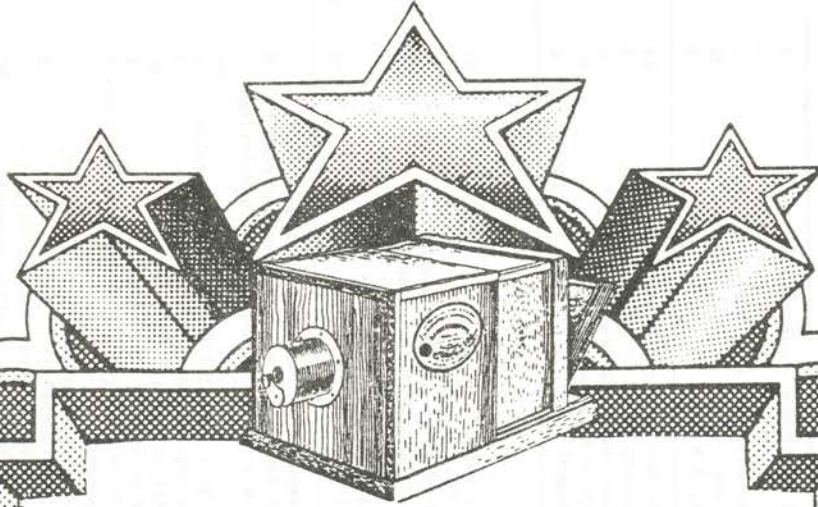

KAMERA SPECIALISTEN

v/ Ib Heisted Larsen

Frederiksbundvej 136 - 2700 Børnshøj - 31 60 63 17. Giro 552 84 37

FORMIDLINGSSALG OG Lørdag den 26. oktober

Randbøldal Kro
Dalkildevej 12
7183 Randbøl.

- 10.30: Vi mødes på Randbøldal Kro.
- 11.00: Kaj Kempel byder velkommen.
Herefter eftersyn og loppemarked.
- 13.00: MIDDAG. SUPER MENU:
Wienersnitzel med kartofler mm.
Vanilleis med frugter.
Kr. 85.00. Drikkevarer for egen regning.
- 14.00: FORMIDLINGSSALGET STARTER!
Køb og salg på foreningens sædvanlige
vilkår.
- 17.30: Almindelig oprydning.

TILMELDING:

Kaj Kempel, Overager 10, 7120 Vejle.
Telefon: 75 81 45 11.

- eller -

N.-O. Rolighed, Terpetvej 585, 9830 Tårs.
Telefon: 98 96 15 41.

SENEST DEN 20. OKTOBER.

Vel mødt!
Kaj Kempel.

LOPPEMARKED

Møderækken

19/9 - 17/10 - 21/11 - 5/12

● Torsdag den 19. september

H.C. ANDERSEN i Italien og hos FOTOGRAFEN!

Alle kender H.C. Andersens eventyr, - de gjorde ham udødelig og berømt, men færre ved, at det var bogen om Italien, "Improvisatoren", som gjorde ham kendt. Bogen kan læses den dag i dag med udbytte - ikke mindst af vore dages Italiens-rejsende!

Da fotografiet kom frem i 1839, skrev H.C. Andersen om opfindelsen til en ven: "Jeg er begejstret". Det var han måske især, fordi han under sin første store Italien-rejse (1833-1834) havde tegnet små pennetegninger af de steder, han gerne ville huske.

I 1966 rejste Ole Schelde i H.C. Andersens fodspor for at opleve så mange som muligt af de tegnede steder - resultatet blev en smuk lille dokumentarfilm. Ole Schelde vil fortælle om dens tilblivelse og vise filmen.

H.C. Andersen elskede at blive fotograferet - og han blev det mere end 160 gange. Om disse optagelser har filmmanden Jørgen Roos lavet en kortfilm "ANDERSEN HOS FOTOGRAFEN", vi har set den før, men mange nye medlemmer har ikke haft denne fornøjelse - til sidst skal vi se et antal nyopdukkede stereoskopbilleder af den store digter.

Medlemmerne opfordres, traditionen tro, at medtage årets fund - vise det frem og fortælle os andre om klenodiet. Der vil blive mulighed for at "loppe" efter foredraget - vel mødt!

* 28. september

Efterårets store LOPPEMARKED finder sted i Østerbro Medborgerhus, Århusgade 103, København Ø.

Kl. 13.00 Medlemmerne kan opstille deres "loppeting".

14.00 Døren åbnes ind til herlighederne.

16.30 Afslutning og almindelig oprydning.

* 5. oktober

Efterårets store formidlingssalg finder sted i Østerbro Medborgerhus, Århusgade 103, København Ø.

Kl. 13. Eftersyn.

14. Formidlingssalget starter under direktion af Andreas Trier Mørch.

● Torsdag den 17. oktober

Museumsinspektør på det Nationalhistoriske Museum på Frederiksborg Slot, fotohistoriker, mag. art Tove Hansen vil fortælle om Frederiksborg Museets portrætindsamling fra dets grundlæggelse. Tove Hansen er også kendt som redaktør af bogen "Sølv og Salte", skrevet til minde om Bjørn Ochsner.

Aftenen afsluttes med salg af et mindre parti "SKROT", samt mulighed for at "loppe".

● Torsdag den 21. november

Forhenværende lektor på Danmarks Tekniske Højskoles "Foto-Kemiske afdeling", G.O.Glistrup vil fortælle om det store danske firma MERKUR. Glistrup var i mange år den førende kraft i dette firma's udviklingsafdeling.

Aftenen afsluttes med salg af et mindre parti "SKROT", samt mulighed for at "loppe".

● Torsdag den 5. december

Julemødet afholdes præcis på samme måde, som sidste år!

Mødet begynder klokken 19:00.

Bordene vil være fyldt op med fotografika - behørigt nummereret - klar til EFTERSYN.

Derefter begynder **Formidlingssalg** af en stor samling fotografika, vi er blevet betroet at afhænde igennem et par år. Vi har 100 numre på listen! Vi glæder os til at opleve auktionarius, Andreas T. Mørch, svinge hammeren og få de rigtige bud frem!

I pausen serveres der kaffe, the og julebag.

Velkommen til årets sidste møde.

Mødereferat

Flemming Berendt

Februar-mødet:

Månedens møde var henlagt til Foto Mechanisk Museum.

Det store antal fremmødte studerede grundigt de mange fotomekaniske ting. Særlig interessant var en nylig indgået samling af hjemmelavede kino-apparater. Den "højere" mekanik var det næppe, men fremstilleren har moret sig gevaldigt.

Reimann var, som altid, den fuldendte vært og snakken gik livligt i tre timer! TAK til Arne Reimann.

Marts-mødet:

Anden del af Niels Resdahl-Jensen's foredrag om Carl Zeiss var aftenens tema. 37 interesserede medlemmer fik en grundig orientering om den store mand og hans firma.

En serie dias anskueliggjorde de mange specielle konstruktioner som Niels berettede om.

Mange spørgsmål og kvalificerede svar fulgte.

Aftenen sluttede med at Kurt Petersen fremviste et såkaldt gastroskop. Der er tale om et instrument til inspektion af mavesækken. En rigtig "mekanik-aften".

DØDSFALD.

Vort medlem, C.O. Lassen er afgang ved døden. Lassen var en ivrig kamerasamler, og var i besiddelse af nogle "spøjse" sager.

Noget så specielt som et fotografiapparat fremstillet i en nazistisk fangelejr under Den Anden Verdenskrig blev for en del år siden givet til Danmarks Fotomuseum.

Mest kendt var Lassen dog for sit store og uselviske arbejde for det lokalhistoriske arkiv i Åkirkeby - her vil man savne en uvurderlig arbejdskraft.

Kurt Andersen, et af vort Selskabs trofaste medlemmer igennem mange år er stille sovet ind efter lang tids sygdom. Kurt var en rigtig samler. Mange husker hans venlighed ved de årlige foto-træf i Lyngby Storcenter, hvor han vejledede og vurderede publikums medbragte fotografika.

Hjemmet på Møllebakken var fyldt med alskens "legetøj". Kurt var for en del år siden månedens foredragsholder, og medbragte ved denne lejlighed en større samling af sit fotografika. Det var Kurt Andersens ønske at Danmarks Fotomuseum skulle arve de fotografiske effekter man måtte mangle på museet.

Nu er vi med...

Flemming Anholm

I den Store Danske Ordbog kan man finde de fleste, om ikke alle, de specielle gloser som benyttes i de forskellige fag indenfor håndværk og industri, og som kun benyttes af disse fags udøvere.

Vort specielle interesseområde rummer et utal af specialudtryk. Tænk blot på, hvor mange ord, der begynder eller ender med de to stavelser FOTO. Et af disse er fotografika, en noget diffus betegnelse for hvad der har med fotografiske frembringelser og produkter at gøre.

Nu har vor energiske redaktør sat sig for at skaffe klarhed over sagen, og har derfor tilskrevet redaktionen af ordbogen og dermed Dansk Sprognævn angående dette ord.

Flemmings forslag går ud på, at ordet fotografika, altså stavet med k, bliver accepteret som betegnelse for det, som vi, af og til, kalder "isenkram" eller "hardware", altså apparater samt tilbehør til disse.

Til sin glæde modtog redaktøren et positivt svar fra nævnet, og vi er nu med som bidragyder til kommende udgaver af Den Store Danske Ordbog!

Nye medlemmer

Mikael Simon
Merianvej 8
2900 Hellerup.
31 65 00 40.

Foto-Jensen
Østergade 10
7500 Holstebro.

Gunni Jørgensen
Dådyrvej 23, Ejby
4623 Lille Skensved.

Kirsten Kaaris
Holmevej 29B
2830 Virum.

Jørgen Rahbeck-Jensen
Vester Herredsvej 19
Lyngsbæk.
8400 Ebeltoft.

Per Jensen
Pr. Dreslersvej 81
9900 Frederikshavn.

Erik Egebak
Bøgevej 2
9480 Løkken.

Lars Larsen
174 - Avenue du Paddock
B - 1150 Bruxelles
Belgien.

Norsk Teknisk Museum
Kjelsåvn 143
0491 OSLO 4
Norge.

Jyllinge Foto
Mogens Wang
Jyllinge Centret 27
4040 Jyllinge.

Jonny Lundström
Gröna Stugans Vägen 7
127-34 Skärholmen
Sverige.

Velkommen!

Indianer-billeder

Flemming Berendt

Den amerikanske fotograf T.W. Ingersoll drog i slutningen af det forrige århundrede ud for at fotografere sioux indianernes skikke og levevis. Han optog sine billeder med et stereo-kamera, hensigten var at afsætte dem til et stadig stigende marked. Tre år før disse optagelser blev til skrev en anden amerikaner, George Bird Grinnell, som havde levet blandt indianerne og kendte dem indgående: "Vi er alt for tilbøjelige til at glemme, at indianerne er mennesker ligesom vi selv, at de er fædre og mødre, ægtemænd og koner, brødre og søstre, mænd og kvinder med følelser og lidenskaber ligesom vore egne, selv om disse følelser måske ikke som i den civiliserede verden er under kontrol og ledet ind i rolige, jævntflydende kanaler.

Først når vi erkender denne fælles menneskelighed, kan vi nå frem til en bredere synsmåde, en dybere indsigt, som skal give den sande forståelse af indianernes karakter".

Må disse smukke og beskrivende optagelser foretaget under primitive forhold på colodiuimplader give et billede af indianeren, ikke som et væsen, som kun kunne udbyrde et "UGH" i ny og næ, men et stolt og frihedselskende menneske, der stod i vejen for fremskridtets ubændige magt.

Over 15 millioner indianere måtte lade livet for denne ekspansionstrang.

Fotografen Ingersoll har ufortøvent arrangeret sine tableauer, som skik og brug var.

Høvdingen grå ørn og hans Wigwam. Sioux kriger.

Grå Ørn har dekoreret sin wigwam med det amerikanske flag, den hvide genstand om hans hals er en medalje for loyalitet mod regeringen.

DANSK MUSEUMSTJENESTE

Istandsættelse af Ancient Fotografi, Daguerreotypier og Grafik for Arkiv, Forskning og Udstillinger, m.m.

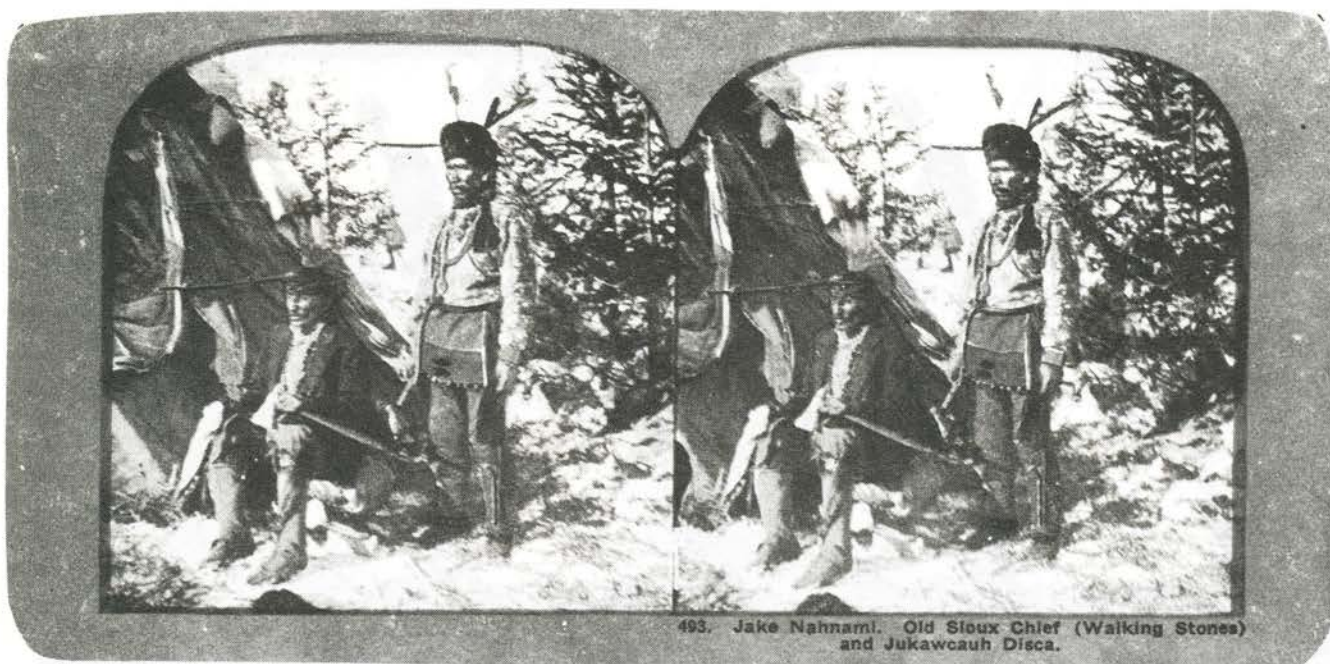
RØDKÆLKEVEJ 118. DK 2600. Tlf. 02 45 65 85

Bank: A. L. Glostrup Afdeling. Postgiro: 9 34 47 72

436. Gray Eagle and Family. Sioux Lodges.
Copyrighted: 1899, by T. W. Ingersoll.

Grå Ørn med sin flotte fjerprydelse, hans ældste søn Tomahawk, i åbningen står hans kone med den yngste.

493. Jake Nahmani. Old Sioux Chief (Walking Stones) and Jukawcauh Disca.

Den gamle Sioux høvding, Jake Nahmani (Vandrende Sten) og Jukawcauh Disca.
Nahmani, siddende, er over 70 gammel og har stor indflydelse på de unge krigeres opdragelse.

NJAL FOTO

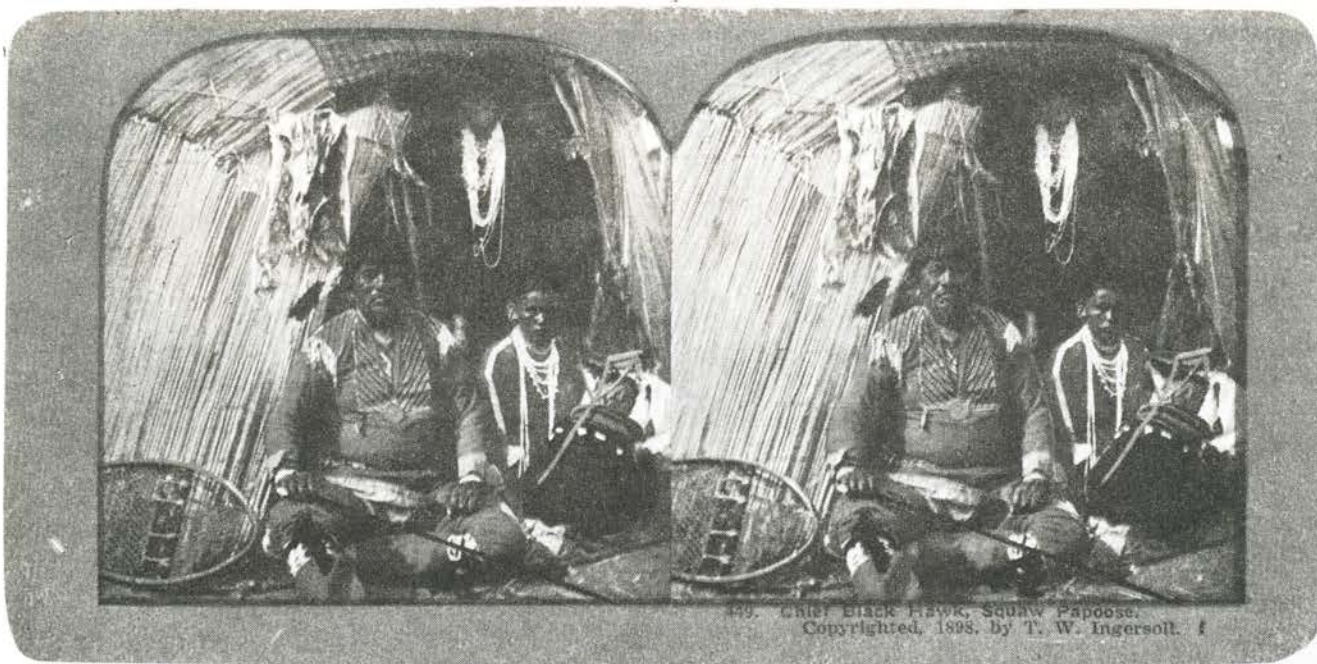
NJALSGADE 22 - 2300 KBH. S. - 31 54 55 90.

488. Group of Black Foot Braves in Full Feather.
Copyrighted, 1898, by T. W. Ingersoll.

Sortfødderne er kendt for deres glæde ved personlig udsmykning, men civilisationen har sat sit præg. Bemærk krigeren til venstre, som bærer bukser med seler. Kriegerne får først lov til at bære fjer, når de har dræbt en fjende i ærlig kamp.

489. Chief Black Hawk, Squaw Pappoose.
Copyrighted, 1898, by T. W. Ingersoll.

Sorte Høg er en af de få indianere, som bærer skæg. I baggrunden ses hans fader og moder, som bor hos dem tillige med 4 andre børn og et utal af hunde.

Christianshavns

FOTO

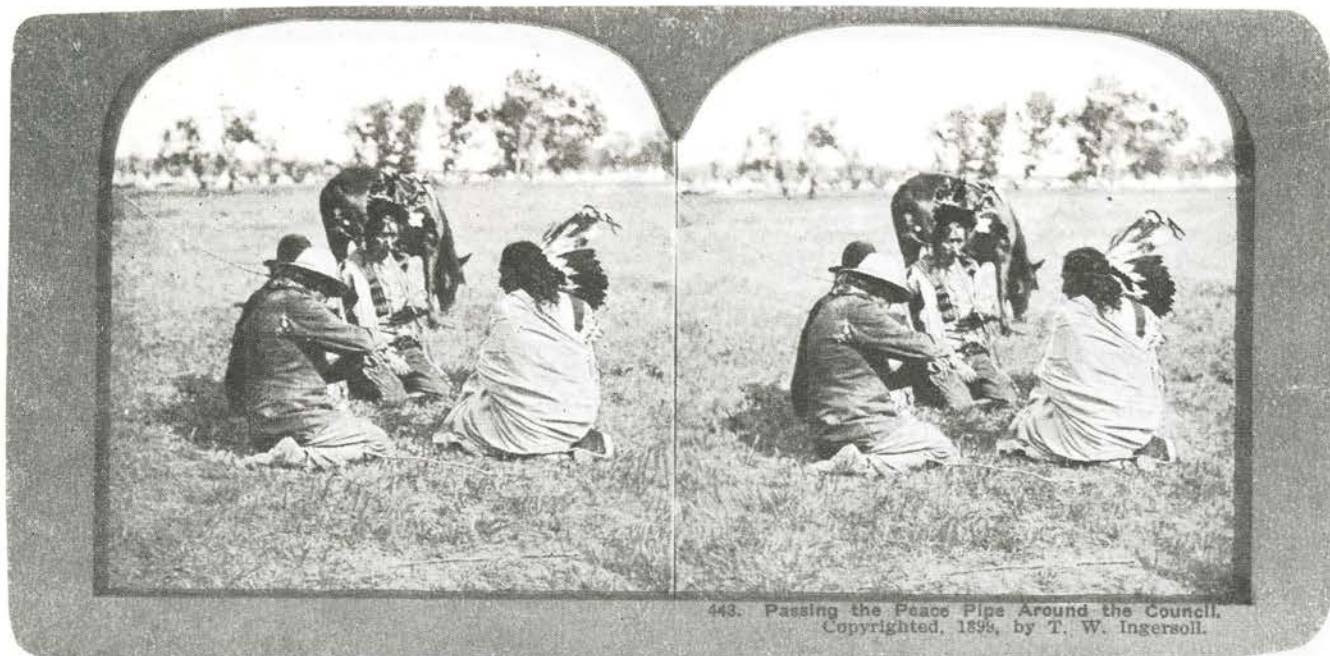
FILM fremkaldes
og kopieres

artikler

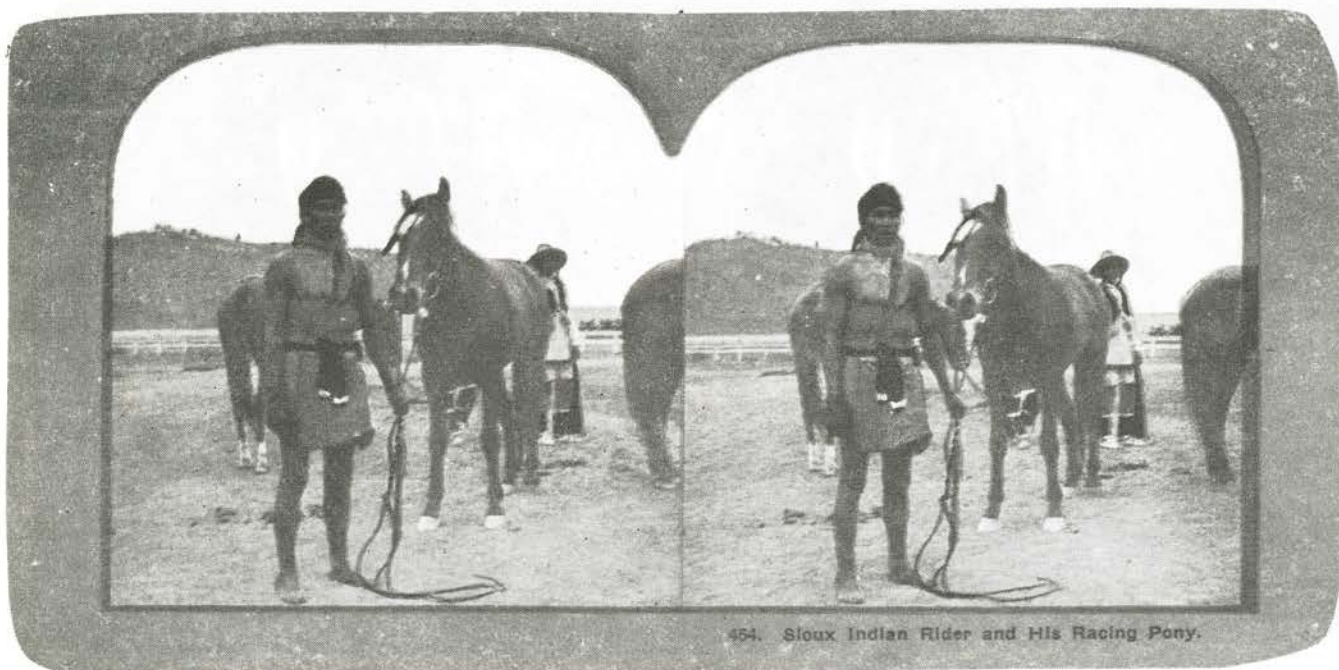
TORVEGADE 55

brugt foto
købes -
køb - salg -
bytte

Telefon: 31 57 78 71

Fredspiben går rundt i rådsforsamlingen.
Her mødes repræsentanter for to stammer. Chippewas i civil, og Sioux i fuld krigsmaling. Indianeren med damehat og fredspibe i munden, er den berømte "Tin soldier".

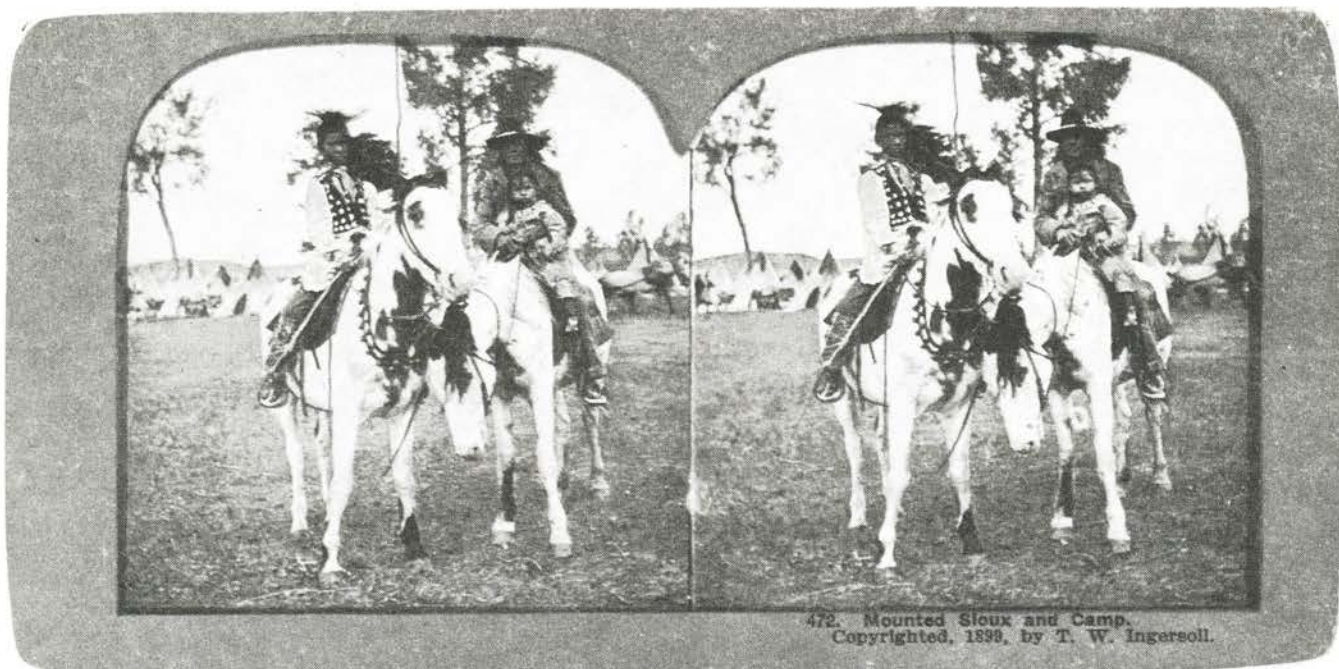
Alle indianere er fødte spillere, derfor er det kæreteste en Sioux kan eje, en væddeløbspony. Ponyen i forgrunden har vundet mindst eet væddeløb og er derfor dekoreret med sejrsfjer.

COLOR FOTO

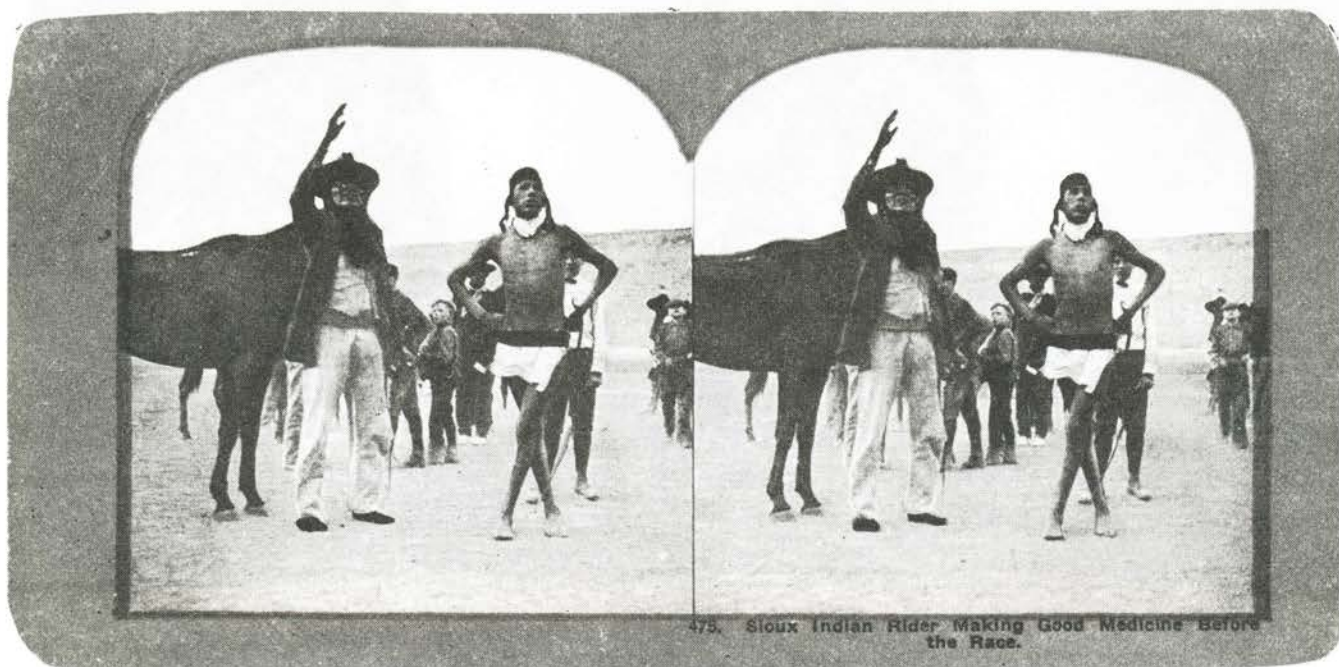
Color Foto Frederiksberg
Color Foto Lyngby
Color Foto Hørsholm
Color Foto Espergærde
Color Foto Engrosafdeling

Godthåbsvej 32
Hovedgaden 47
Hovedgaden 12
Espergærde Centret
Hovedgaden 12

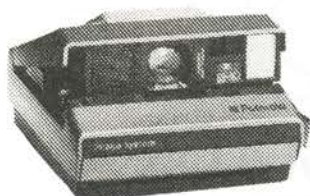

Disse fredeligt udseende folk tilhører de mest frygtløse og hårdest kæmpende krigere. Hvide Ørn bar i alle slag en kappe lavet af 400 menneskeskalpe!

Alle indianere har sin "medicin-besværgelse". For rytteren i forgrunden er det synet af en sort høg, som kan give ham sejren. Medicinmanden påkalder ånderne, så det lykkes.

Polaroid®

The Total Imaging Company

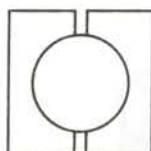
Polaroid a.s. Blokken 75, 3460 Birkerød, Tlf. 42817500

To sortfods squawer i familiens sommertelt. Diameter ca. 16 fod.

Der findes meget få familier med mange børn. Indianerne forklarer det med, at der er børn nok, derimod er det svært at skaffe hunde. En indianer værdsætter altid det højest, som er sværest at få.

KODAK & H-COLOR

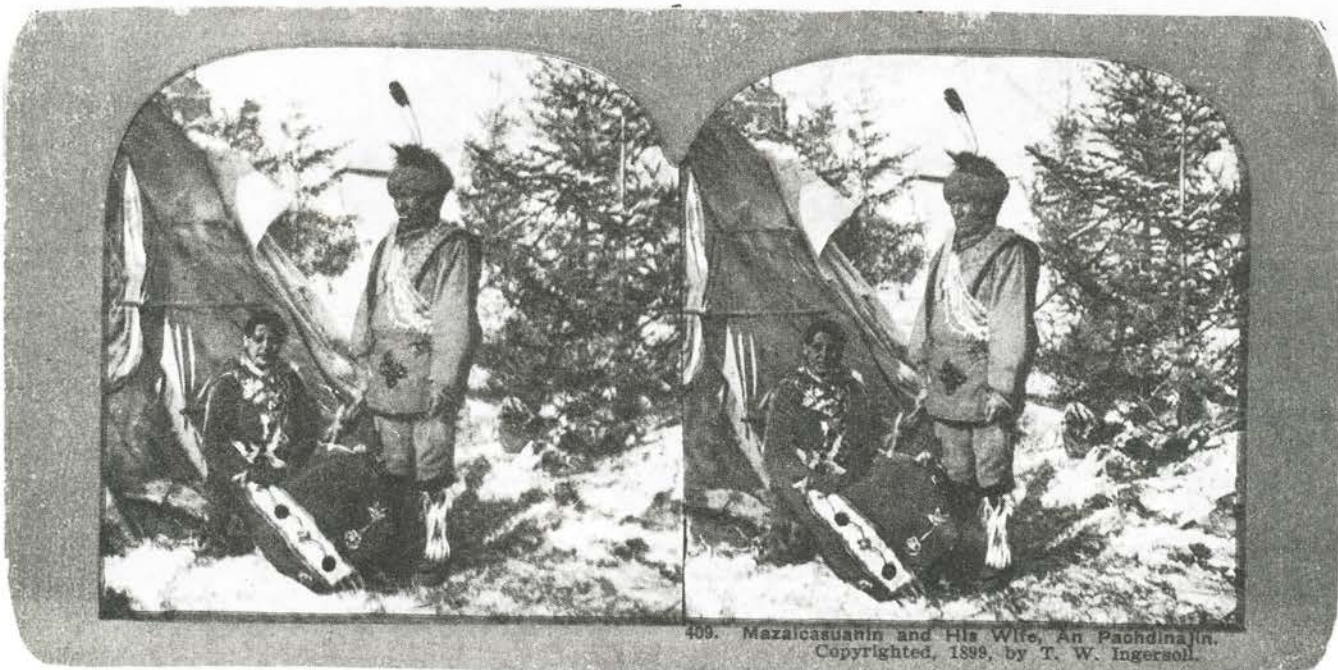
DE FORENEDE FOTOLABORATORIER A/S

404. Chippewa Squaw and Papoose.

Det er sjældent at en indianerkvinde kan prale af så megen skønhed, som hende på billedet.

Normalt er en indianerkvinde fed, klodset og upræsantabel, når hun er 23-24 år. Chippewa stammen er en af de få, der som helhed ikke har noget imod at blive fotograferet. De fleste andre er bange for at miste deres skygge.

409. Mazaicasuanin and His Wife, An Pauhdinajin.
Copyrighted, 1898, by T. W. Ingersoll.

Pauhdinajineren Mazaicasuanin og hans kone.

Mandens hjorteskinsdragt afslører sortfods afstamning. Broderierne på begge dragter er usædvanlig på grund af deres kvalitet og mangfoldighed. Til en kvindedragt bruges der syv skind, til en mandsdragt tolv. Teltet i baggrunden er lavet af skind.

FOTO-SLARAFFENLAND
Platan Foto

VESTERBROGADE 179

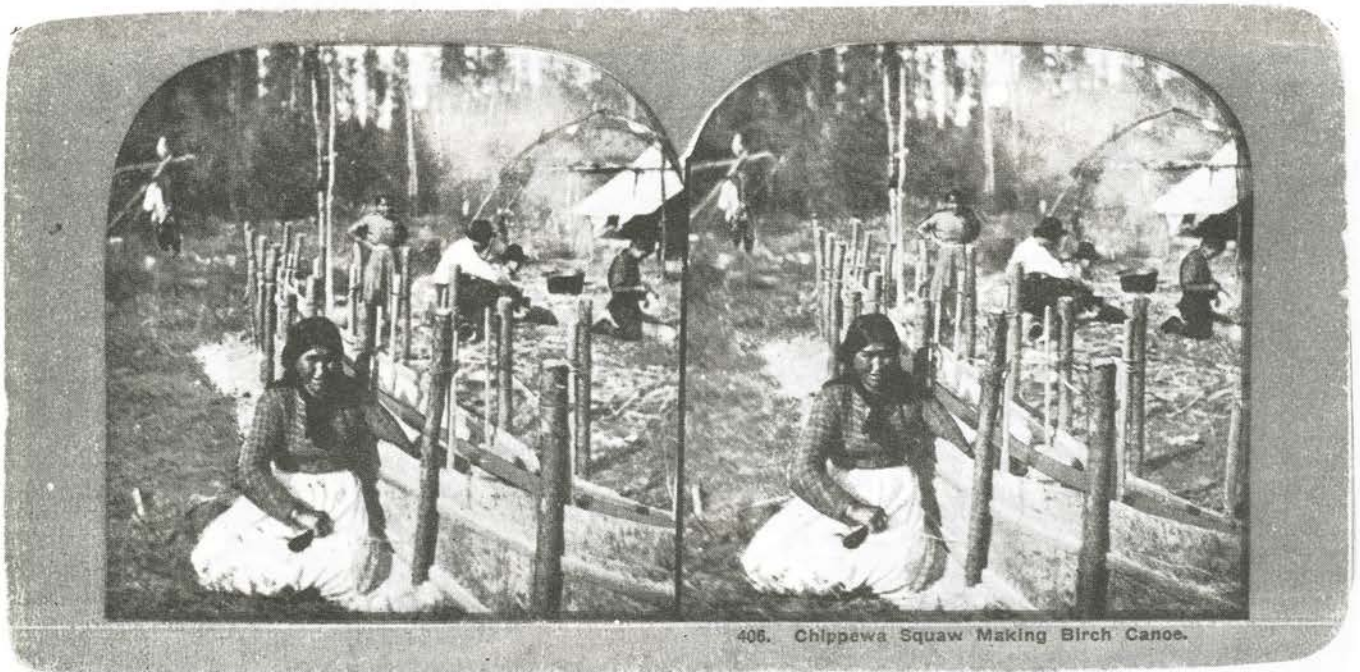
Telefon 31 21 44 76 - Teletax 31 31 14 16

Åbent: ma.-to 9-1730, fr 9-19, lø 9-13
 50% RABAT PÅ FOTOARBEJDE - POSTORDRE

445. Chippewa Squaws Braiding Rush Mats.

Bortset fra Choctaw indianerne er der næppe en stamme, der er så civiliserede som Chippewa indianerne. Både i klædedragt og levevis. De er meget dygtige til at fremstille sivmætter og sivtasker, samt til at bearbejde birkebark.

406. Chippewa Squaw Making Birch Canoe.

Hele familien deltager i fremstillingen af denne birkebark kano. Det tager fra een til to uger at fremstille den, og når den er færdig, har den en værdi af 1 dollar pr. fod. Den høje pris skyldes, at de bliver mere og mere sjældne.

HERBST & PREUSS FOTO

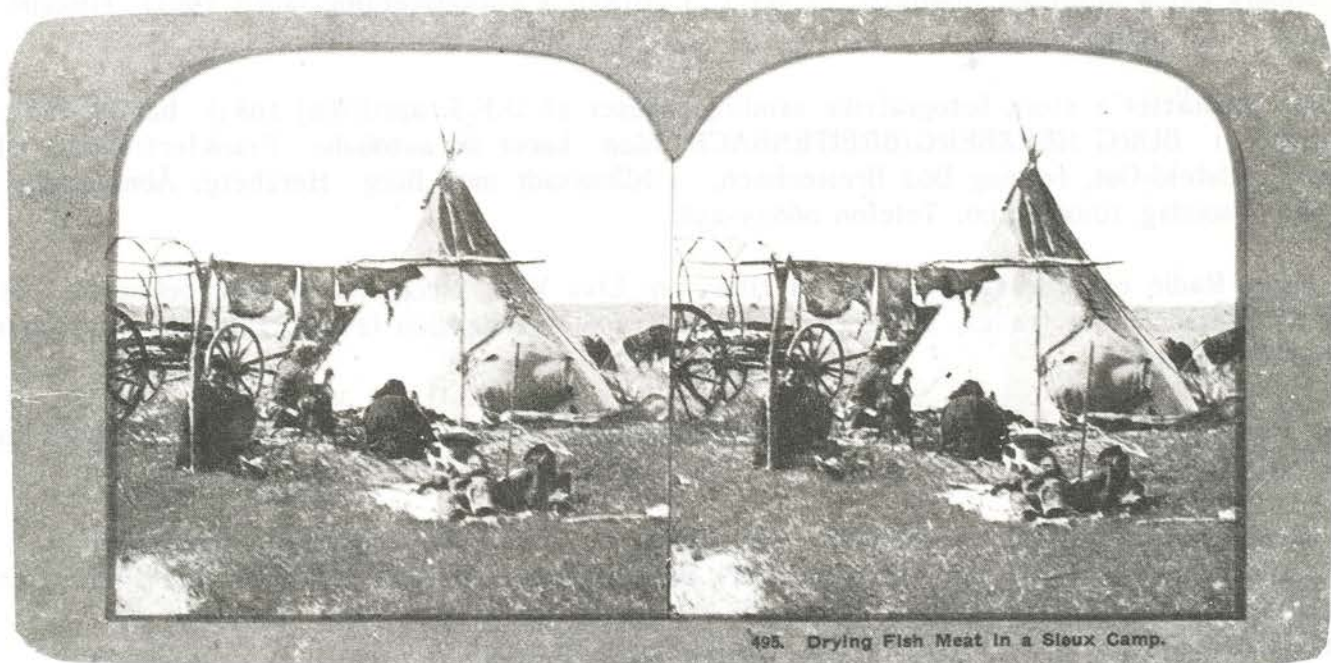
ØSTERBROGADE 64 . 2100 KØBENHAVN Ø . TLF. 01 - 42 71 17

430. Beef Issue to Sioux Indians at Standing Rock.

Af og til modtager indianerne kød fra regeringen, som her ved "Standing Rock". Hvis man tror, at de lever som beskrevet af vor tids forfattere, tager man fejl. De har tilpasset sig civilisationen og indført de ting, som kan lette deres hverdag. Disse indianere er de samme, som for få år siden deltog i en blodig krig med US tropperne.

495. Drying Fish Meat in a Sioux Camp.

Efter midsommer begynder Siouxindianerne at samle forråd til vinteren. Her er det fisk, som hænges til tørre efter at være blevet rensset og saltet. Under hele tørringen brænder der et lille bål under fiskene. Hovedsagelig for at holde fluerne væk, men også for at hjælpe på tørringen.

Apparater fra tiden

FAG-FOTO

Fr. Allé 29

KØB-SALG-BYTT
01-22 44 91

Overs.: Svann Hugo

Samling: B. Simmelsgaard

Spalte-lukkeren

KULTUMINISTERIET har atter i år bevilget en pose PENGE til OBJEKTIV. Hermed kan arbejdet med et temanummer om J.P.Andersen (Nellerødmanden) for alvor gå igang. Enhver, som måtte ligge inde med materiale om J.P.A., bedes kontakte Flemming Berendt. Samtidig EFTERLYSES et medlem, som vil være behjælpelig med rentegning af J.P.A.'s konstruktioner.

RETTELSE TIL OBJEKTIV NR. 52:

Side 11: Sidste linie faldet ud: blev til en kamerafilm. (se Objektiv nr. 43, side 14).

Side 24: DATA. 1840: P.W.F. Voigtlander, skal være Joseph Petzval.

Side 52: 60 år og ikke 75.

Fhv. direktør, ingeniør Hans Undell, som vi husker fra en uforglemmelig aften i D.F.S., er afgået ved døden i nov. 1990. H. Undell udviklede bl.a. KZ filmprojektoren og blev i 1952 chef for filmafdelingen KINOCET. En farverig personlighed vil blive mindet af mange inden for hans arbejdsfelt.

I 1974 forsøgte Leitz at fremstille et 110 kamera. Der blev lavet 3-5 prototyper i sort med Summicron 2/26 mm, CDS belysningsmåler - 1/30-1/1000. Eet af disse apparater, nr. 2, der har tilhørt Leica-samleren Rogliatti, er set i Cornwall's autionskatalog (april 1991). Tilstand A. Limit: DM 16.000.

Werner Umstätter's store fotografiske samling (beset af D.F.S. april/maj 1983) har nu fået hjemsted i BURG HERZBERG/BREITENBACH. Man kører ad autobahn Frankfurt/Kassel til afkørsel Alsfeld-Ost, retning B62 Breitenbach, i Hühnstadt mod Burg Herzberg. Åbningstider: torsdag - søndag 10:00-19:00. Telefon 06675-258.

Danmarks Radio er ved at optage en TV-film om Liva Veel. Hertil havde man behov for et specielt pressekamera fra ca. 1920. Dette kunne D.F.S.'s redaktion levere. Udsendelsen sendes jul-nytår 1991-92.

Niels Resdahl-Jensen har atter fået et panoramabillede udstillet. Denne gang på Københavns Rådhus.

Det meddeles, at østtysk og vesttysk Carl Zeiss nu atter bliver forenet. Landesgericht i Karlsruhe tilkendte i 1956 det vesttyske Carl Zeiss at bruge navnet. Årsagen var, at firmaet ejedes af en stiftelse, "Carl Zeiss Stiftung".

Zeiss i DDR kaldte sig VEB Jena (VEB = Volkseigene Betrieb).

MINOX-KAMERAET er efterhånden blevet fremstillet i over 2 millioner stk. I anledning af fotografiet's 150 års jubilæum blev der fremstillet 1.000 eksemplarer i platin. Modellen hedder Minox IX Platin. Består af 275 stumper metal - samme antal dele som Riga-modellen fra 1938, men vægten er nede på 160 gram!

PANORAMABILLEDER - gamle og nye. På Stadsmusèet i Stockholm vises indtil den 13. oktober en særudstilling af panoramabilleder af Sveriges hovedstad.

FOTOMESSE I GÖTEBORG. 7.-10. NOVEMBER 91.

Torsdag d. 7. kl. 14-15.30: Fotohistorisk dialog mellem Robert Meyer og Henning Hansen.

Søndag d. 10. kl. 12-13.30 afholdes stor billed-auktion.

Kongresshuset AB, Mässans Gata.

REDAKTION: Objektiv udsendes i april, sept., og dec.
Gamle numre kan købes.
Henvendelse: **Flemming Berendt.**

Økonomi: Kontingent: 200,-.
Periode: 1. april - 31. marts.
Girokort udsendes sammen med sept-nr.
Betalingsfrist: 1. november.
Herefter ophører levering af Objektiv.
DFS' giro nr.: 1 50 64 47.
Henvendelse: **Niels-Ove Rolighed.**

Adresseændring: Ca. hvert andet år udsendes en opdateret
medlemsliste.
Indholdsfortegnelse over alle numre af
Objektiv kan rekvireres.
Henvendelse: **Niels-Ove Rolighed.**

Formidlingssalg: Tilmelding af fotografika senest 1/3 og 1/11.
Medlemskab af DFS er obligatorisk for at kunne
deltage i køb og salg. Sælger og køber betaler
hver 10% i salær til DFS. Skriftligt bud
fremsendes til formidlingssalgslederen.
Formidlingssalg afholdes på generalforsamlingen i
april og på december mødet.
Derudover loppemarked i april og september.
Henvendelse: **Tune Laug.**

Møder: 3. torsdag i måneden kl 19.30 i sæsonen:

Østerbro Medborgerhus
Århusgade 103
København Ø.
31 38 12 94.

Bestyrelse:

Formand
Niels Resdahl-Jensen
Rygårds Alle 33A
2900 Hellerup
31 62 09 62

Redaktør
Flemming Berendt
Teglgårdsvej 308
3050 Humlebæk
42 19 22 99

Gert Pedersen
Albjergparken 1, 15-4.
2660 Brøndby Strand
42 73 53 74

Vest for Storebælt
Kaj Kempel
Overager 10
7120 Vejle Øst
75 81 45 11

Næstformand
Tune Laug
Vanløse Alle 80
2720 Vanløse
31 79 07 15

Kasserer
Niels-Ove Rolighed
Terpetvej 585
9830 Taars
98 96 15 41

Svenn Hugo
Poulsvej 1
4040 Jyllinge
46 73 27 44

Æresmedlemmer
Flemming Anholm
Sigfred Løvstad

**ZEISS
IKON**

*Hurtigere
end med noget andet Kamera*

Med venlig hilsen
PHOTOGRAFICA

Skindergade 41 · Tlf. 33 12 62 52.